

Regeringens proposition

1977/78: 99

om statligt litteraturstöd m. m.;

beslutad den 23 februari 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

PER AHLMARK

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs förslag fram om utbyggnad av och ändrade riktlinjer för det statliga stödet till utgivning av böcker. Utgivningsstödet föreslås även fortsättningsvis vara selektivt med stöd efter prövning till den enskilda titeln. Till ny svensk skönlitteratur för vuxna, översatt skönlitteratur för vuxna, facklitteratur för vuxna samt barn- och ungdomslitteratur föreslås ett efterhandsstöd, dvs. frågan om stöd prövas först efter det att boken är utgiven. Till klassisk litteratur föreslås förhandsstöd utgå. För samtliga kategorier föreslås gälla att boken måste åsättas ett förlagsnettopris under en viss nivå för att kunna komma i fråga för stöd.

Svensk facklitteratur kommer fortsättningsvis att kunna få stöd. Även stödet till översatt skönlitteratur samt stödet till barn- och ungdomslitteratur byggs ut. Sammantaget föreslås en ökning av utgivningsstödet med 4 milj. kr. från ca 9 milj. kr. till ca 13 milj. kr.

För särskilt kostnadskrävande utgivning föreslås ett projektstöd om 1 milj. kr. Den svenska produktionen av tecknade serier skall uppmärksammas vid fördelningen av stödet.

För att öka kunskapen om och därmed främja utgivningen av svensk litteratur i utlandet föreslås ett särskilt stöd till översättningar. Översättningarna skall användas för att introducera böckerna hos bl. a. utländska förlag.

Det statliga kreditstödet till bokhandeln utökas med 1 milj. kr. till 2,4 milj. kr. Samtidigt får Bokbranschens finansieringsinstitut som handhar stödet möjlighet att mot statlig garanti låna upp 2 milj. kr. för egen utlåning till bokhandeln.

I propositionen framhålls att de statliga insatserna på litteraturområdet måste byggas ut successivt och baseras på undersökningar av förhållandena i olika delar av branschen. Medel föreslås därför för fortsatta branschstudier.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs att lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, vilken gäller till och med utgången av juni 1980, skall ha fortsatt giltighet till och med utgången av juni 1981.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-02-23

Närvarande: statsråden Ahlmark, ordförande, och Bohman, Turesson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Friggebo

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om statligt litteraturstöd m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 17 februari 1977 tillkallades en utredare¹ för att göra en översyn av det statliga litteraturstödet. Utredaren, som gav utredningen namnet litteraturstödsutredningen (U 1977: 02), har i september 1977 lagt fram betänkandet (Ds U 1977: 14) Statligt litteraturstöd.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av postverket, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens kulturråd, statens ungdomsråd — efter hörande av intresserade organisationer —, skolöverstyrelsen (SÖ), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), näringsfrihetsombudsmannen (NO), konsumentverket, statens industriverk, Barn- och ungdomsboksrådet, Bibliotekstjänst AB, Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Eremit-Press, Föreningen Bibliotek i samhälle, Föreningen Norden, Föreningen Svenska tecknare, Författares bokmaskin, Författarförlaget, Grafiska industriförbundet, Konstnärernas riksorganisation (KRO), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys), Kooperativa förbundet (KF), Kristna bokförläggareföreningen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Pressbyråföretagen AB, AB Seelig & Co., Seriefrämjandet, Stiftelsen Litteraturfrämjandet, Svenska akademien, Svenska barnboksinstitutet, Svenska bokförläggareföreningen, Svenska bokhandlareföreningen, Svenska bokhandelsmedhjälpareföreningen, Svenska fotografernas förbund, Svenska kommunförbundet, Sveriges allmänna biblioteksforening, Sveriges B-bokhandlareförbund, Sveriges författarförbund, Sveriges Lokalkradio AB, Sveriges Radio AB och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

¹ Stadsbibliotekarien Bengt Holmström.

Härutöver har skrivelser kommit in från Synskadades riksförbund. Svenska konstkritikersamfundet, Luleå kommuns folkbibliotek, Unga Örnar i Norrbotten m. fl., Handikappades centralkommitté (HCK), Arbetsarnas bildningsförbund (ABF), Förbundet Vi Unga, Verdandi, Studieförbundet Vuxenskolan, Ridfrämjandets ungdom samt enskilda personer.

I anslutning till remitteringen av betänkandet Statligt litteraturstöd har vidare utredningen (UD 1977: 01) om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen) till utbildningsdepartementet gett in en skrivelse med förslag om presentationsstöd som en del av litteraturstödet.

Efter remiss har yttranden över skrivelsen avgetts av statens kulturråd, Stiftelsen Svenska institutet, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges författarförbund.

Slutligen har SÖ, som sedan år 1968 har svarat för försöksverksamheten med utgivning av lättlästa böcker, gett in en skrivelse till utbildningsdepartementet med redogörelse för denna verksamhet samt förslag till omfattning och utformning av den fortsatta verksamheten med utgivning av lättlästa böcker och böcker med stor stil.

Under beredningsarbetet har överläggningar med företrädare för bokbranschen förekommit.

I prop. 1977/78: 100 (bil. 12 s. 81) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa åtgärder inom litteraturområdet* för budgetåret 1978/79 preliminärt beräkna ett förslagsanslag av 14 612 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

2 Nuläge

2.1 Bokutgivning

2.1.1 Utgivning och förlag

1968 års litteraturutredning initierade och genomförde en rad undersökningar för att redovisa struktur och lönsamhet för olika delar av förlagsområdet. Några samlade uppgifter om branschens situation fanns tidigare inte tillgängliga. Litteraturutredningens undersökningar gällde situationen under senare delen av 1960-talet och början av 1970-talet, dock aldrig längre fram än till år 1972. Någon egentlig uppföljning av dessa studier har sedan inte gjorts. För åren efter år 1972 finns därför ingen fullständig bild av förlagsbranschens situation.

Nyligen har dock statens pris- och kartellnämnd (SPK) på uppdrag av massmediekoncentrationsutredningen (Ju 1974: 13) påbörjat en undersökning som i vissa avseenden kommer att resultera i en uppdatering av tidigare studier. Vidare genomförs vid ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm på uppdrag av Svenska bokförläggareföreningen en ekonomisk analys av förlagsbranschen, i vilken även effekter av statligt litteraturstöd kommer att belysas. Undersökningen beräknas kunna redovisas under våren 1978.

Svenska bokförläggareföreningen redovisar sedan fyra år tillbaka uppgifter om medlemsförlags utgivning och försäljning. Statistiken bygger på uppgifter från drygt ett 25-tal förlag som svarar för ca 95 % av medlemsförlagens försäljning av allmänlitteratur. Den s. k. massmarknadslitteraturen finns inte med i uppgifterna. Bokförläggareföreningens statistik ger således inte en fullständig bild av förhållandena i förlagsbranschen. Som jämförelse kan nämnas att litteraturutredningens material byggde på uppgifter från drygt 100 förlag. Litteraturutredningen uppskattade att medlemmarna i Bokförläggareföreningen svarade för ca 70 % av utgivningen av allmänlitteratur.

Sverige har internationellt sett en stor bokutgivning och placerar sig enligt UNESCO:s statistik på sjuttonde plats bland världens länder i fråga om antal utgivna titlar per år.

Den totala bokutgivningen de senaste åren enligt i Svensk bokförteckning registrerade verk framgår av tabell 2.1. Siffrorna omfattar böcker över 48 sidor och broschyrer under 49 sidor, inkl. nya upplagor och de inkluderar också bl. a. det offentliga trycket.

Tabell 2.1 Bokutgivningen åren 1972—1976

	Antal titlar
1972	7 782
1973	8 242
1974	9 014
1975	9 012
1976	7 988

Litteraturstödsutredningen redovisar i sitt betänkande Statligt litteraturstöd analyser av bokutgivningen de senaste åren som utgår från det material Bibliografiska institutet sammanställer i Svensk bokförteckning. Det bör noteras att institutets definition av skönlitteratur är betydligt snävare än den som tillämpas inom det statliga litteraturstödet.

I betänkandet redovisas en undersökning av utgivningen av skönlitteratur för vuxna uppdelad på olika kategorier. Det totala antalet utgivna titlar har ökat mycket kraftigt de senaste åren. Om man bortser från de s. k. populärpocketböckerna och begränsar sig till böcker med i huvudsak bokhandels- och bokklubbsförsäljning är ökningen dock något mindre markant. Ökningen hänför sig i huvudsak till skönlitterära översättningar och omfattar till stor del renodlade underhållningsböcker men även utgivningen av kvalificerad översättningslitteratur har ökat. Sett över en längre period har översättningarna ökat bara obetydligt mer än svensk originalutgivning. Andelarna var ungefär desamma i mitten av 1960-talet som i dag. Utgivningen av ny svensk skönlitteratur har i stort sett varit oförändrad om man bortser från utgivningen av deckare och thrillers. Däremot har lyrikutgivningen ökat påtagligt.

Tabell 2.2 Utgivningen av skönlitteratur för vuxna åren 1972—1976. Antal titlar

	Totalt	Populärpocket	Exkl. populärpocket		Första-gångsut-givning av svenska original exkl. populärpocket	Första-gångsut-givning av svenska romaner i original exkl. populärpocket och detektivromaner ²
			Svenska original	Översättningar		
1970	1 335	426	517	392	322	183
1971	1 342	450	529	365	325	191
1972	1 351	493	509	349	296	156
1973	1 523	482	591	450	314	166
1974	1 624	523	633	468	334	176
1975	1 745 ¹	515 ¹	667	556	369	195
1976	1 775 ¹	495 ¹	648	558	379	188

¹ Ungefärlig siffra till följd av ofullständigheter i det bibliografiska materialet.

² Denna grupp är väsentligt snävare än den som i det statliga litteraturstödet betecknas ny svensk skönlitteratur.

Även vad gäller utgivningen av barn- och ungdomsböcker redovisas i betänkandet en analys av utgivningen. En kraftig ökning noterades år 1973 med en toppnivå år 1974 varefter utgivningen har minskat. Den höga siffran år 1974 förklaras till stor del av ett stort antal nya upplagor från B. Wahlströms förlag som är dominerande inom sektorn.

Tabell 2.3 Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur åren 1972—1976. Antal titlar

	Totalt	Skönlitteratur	Första-gångs-utgivning	Svenska original	(därav första-gångs-utgivning)	B. Wahlströms utgivning
1970	656	568	323	375	— ²	— ²
1971	616	507	345	300	181	205
1972	604	480	363	309	171	194
1973	833	676	436	402	199	251
1974	886	742	422	434	177	320
1975	799	663	448	345	175	212
1976 ¹	651	529	430	306	183	170

¹ Materialet ej komplett. Ca 60 titlar torde tillkomma för totalutgivningen.

² Uppgifter ej tillgängliga.

I betänkandet redovisas även en undersökning av lagerhållningen av klassiker och allmänt erkänd 1900-tals litteratur jämfört med förhållandet år 1971. Som källa har använts Seeligs centrallagerkatalog. Nya författare och verk har visserligen tillkommit i samtliga kategorier men över lag har det skett en minskning sedan år 1971 av såväl antalet titlar/volymer som antalet författare.

Tabell 2.4 Lagerhållningen av klassiker och allmänt erkänd 1900-talslitteratur

	Antal titlar/volymer		Antal författare	
	1971	1976	1971	1976
Svenska klassiker	295	140	36	24
Svenska 1900-tals författare	340	295	65	52
Utländska klassiker	437	330	129	97
Utländska 1900-tals författare	411	289	106	72
Summa	1 483	1 054	336	245

Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik innehåller bl. a. uppgifter om de uppgiftslämnande förlagens försäljning. Den fakturerade försäljningen av allmänlitteratur har ökat kontinuerligt sedan verksamhetsåret 1973/74. (Tabell 2.5)

Ser man till hur försäljningen är uppdelad på olika kundgrupper är den mest påtagliga förändringen den kraftiga ökningen av försäljningen via bokklubbar. Ökningen under perioden uppgår till 177 % och mellan verksamhetsåren 1975/76 och 1976/77 till 45 %. En direkt jämförelse mellan försäljning till återförsäljare och direktförsäljning är dock inte möjlig, dels eftersom uppgifterna beträffande den förra avser försäljning minus återförsäljarrabatter (förlagsnettopris, f-pris), dels till följd av att direktförsäljningen från vissa förlag inte finns med i statistiken.

Tabell 2.5 Försäljning av allmänlitteratur verksamhetsåren 1973/74—1976/77.
Milj. kr.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77
Medlemsförlagens fakturerade försäljning	273	339	390	480
Total försäljning (uppskattning) ¹	ca 385	ca 480	ca 550	ca 680
Medlemsförsäljning till konsumentvärde (uppskattning)	ca 385	ca 470	ca 535	ca 645
Total försäljning till konsumentvärde (uppskattning)	ca 520	ca 640	ca 720	ca 880

¹ Utgår från att medlemsförlagens andel av den totala försäljningen är densamma som år 1970 (71 %).

Vidare kan noteras att försäljningen till Bibliotekstjänst AB har stagnerat det senaste året. (Tabell 2.6)

Tabell 2.6 Försäljning uppdelad på kundgrupper. Milj. kr. (baserad på uppgiftslämnande förlag)

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77
<i>Försäljning till återförsäljare</i>				
Fackbokhandel (exkl. K-lagret)	94,7	112,5	121,5	141,2
Seeligs kompletteringslager (K-lagret)	6,0	8,2	10,2	14,9
Pressbyrå	4,5	6,1	8,8	10,1
<i>Andra återförsäljare</i>				
Varuhus	11,3	15,8	15,7	15,2
Övriga	9,8	12,6	11,6	14,8
<i>Summa</i>	126,3	155,2	167,8	196,2
<i>Direktförsäljning</i>				
Bokklubbar ¹	49,9	67,0	95,4	138,3
Annan direktförsäljning (hem, postorder, telefon) ¹	22,5	20,9	27,0	30,8
Bibliotekstjänst	18,8	23,7	26,9	26,9
Övrigt (storkonsument, institutioner, delupplagor m.m.)	12,9	21,6	21,1	26,0
<i>Summa</i>	104,1	133,2	170,4	222,0
<i>Utlandsförsäljning</i> (delupplagor, utgivningsrätter, färdiga böcker)				
	5,7	7,2	7,9	8,9
<i>Totalt</i>	236,1	295,6	346,1	427,1

¹ Beloppen redovisar försäljningen till konsumentpriser

Antalet volymer som berörda förlag säljer per år har ökat sedan 1973/74. Andelen ny utgivning i försäljningen har varit relativt konstant. Antalet volymer i lager (mätt per den 31 mars) har ökat snabbare än försäljningen under perioden. (Tabell 2.7)

Tabell 2.7 Försäljning och lagerhållning. Miljoner volymer.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77
Totalt antal sålda volymer (därav nyutgivning)	24 (13)	31 (12)	31 (15)	32 (16)
Antal volymer i lager	27	31	34	39

2.1.2 Nuvarande former för litteraturstöd

I det följande redogörs för de former av statligt stöd som kan utgå till allmänlitteratur. Stöd till litteratur för undervisningsändamål behandlas således inte.

2.1.2.1 Statligt litteraturstöd

Det statliga litteraturstödet inrättades efter beslut av riksdagen våren 1975 (prop. 1975: 20, KrU 1975: 12, rskr 1975: 201). Bestämmelserna för statligt litteraturstöd återfinns i förordningen (1975: 493) om statligt litteraturstöd (ändrad 1977: 394). Utgivningsstödet omfattar följande litteraturkategorier: ny svensk skönlitteratur, skönlitteratur i svensk översättning, klassiker, facklitteratur, barn- och ungdomslitteratur och litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Stöd till sistnämnda kategori infördes fr. o. m. innevarande budgetår (prop. 1976/77: 100 bil. 12, KrU 1976/77: 35, rskr 1976/77: 239). Vidare kan inom ramen för litteraturstödet statlig kreditgaranti lämnas för lån till förlag. Stödet handhas av statens kulturråd med undantag av kreditgarantier som handhas av statens industriverk. Stöd kan utgå till svenskt förlag (utgivare) här i landet.

Utgivningsstödet avser enskilda boktitlar och har till syfte att främja mångsidighet och kvalitet i bokutgivningen. Stödet fördelas av nämnden för litteratur och bibliotek inom kulturrådet efter förslag från sex urvalsgrupper, dvs. en bedömande instans för varje litteraturkategori. Ordförande i grupperna är nämndledamöter och gruppernas övriga ledamöter tillsätts av kulturrådets styrelse efter principen att i varje grupp skall finnas personer med en betryggande erfarenhet av och kunskap om litteraturkategorin i fråga. Urvalsgrupperna har vidare möjlighet att vid behov anlita utanförstående expertis.

För varje kategori finns ett bestämt belopp för fördelning under budgetåret. Det sammanlagda stödbeloppet för budgetåret 1977/78 uppgår till 9 180 000 kr. och beräknas medge stöd till ca 700 titlar.

Med undantag för barn- och ungdomslitteratur fastställer kulturrådet ett högsta förlagsnettopris (f-pris) för de boktitlar som erhåller statligt litteraturstöd. Gällande prisskalor fastställs för resp. budgetår efter överläggningar med representanter för förlagsbranschen. Inom ramen för anvisade medel träffas därvid överenskommelse om pris och stödbelopp

för varje litteraturkategori i förhållande till den enskilda titelns omfång räknat i 16-sidiga ark.

Ny svensk skönlitteratur för vuxna

För stöd till ny svensk skönlitteratur för vuxna, vari inbegrips debatt- och rapportböcker som har skönlitterär prägel, är innevarande budgetår anvisat 4 060 000 kr. Stöd får utgå till högst 400 titlar. En sådan högsta gräns för antalet titlar som kan få stöd finns inte för övriga kategorier.

Stödet utgår som arkersättning och är konstruerat som ett efterhandsstöd, dvs. ansökan om stöd får göras först när boken har utkommit av trycket. Stöd utgår dels med ett basbelopp som avser utgåvans grundkostnader, dels med en rörlig del relaterad till antalet ark.

Stödet utbetalas till utgivaren när boken föreligger i bokhandeln. Med viss hänsyn tagen till lyrikutgivningens genomsnittligt lägre sidantal uppgår medelbokens omfattning i denna stödordning till 192 sidor (12 ark). För en bok med detta omfång utgår innevarande budgetår stöd med 12 000 kr. Tillåtet förlagsnettopris för häftad utgåva med detta sidantal är 24: 50 kr., vilket ger ett bokhandelspris enligt Svenska bokhandlareföreningens hjälptabell för prismärkning på 53 kr. inkl. moms.

För att en titel skall kunna komma i fråga för stöd krävs utöver de allmänna förutsättningarna dels att innehållet till sin övervägande del ej tidigare har förekommit i bokform, dels att utgåvan har tryckts i en minsta upplaga av för lyrik, dramatik och essäer 1 000 exemplar och för övriga genrer 2 000 exemplar.

Arbetsgruppen för ny svensk skönlitteratur för vuxna består av sex ledamöter jämte ordföranden. Under budgetåret 1976/77 hade gruppen nio sammanträden. Antalet förlag som sökte stöd var 77, och antalet titlar för vilka stöd söktes uppgick till 550. Stöd beviljades 400 titlar, 129 ansökningar avslogs och 21 bordlades.

Drygt två tredjedelar av avslagen orsakades av att böckerna inte uppfyllde gällande villkor för stödordningen beträffande genre, pris eller upplagestorlek. Av ansökningarna avslogs ca 7,5 % på grund av kvalitetsskäl. Gruppen har således funnit det nödvändigt att tillämpa en lägsta kvalitetsgräns. Omfattningen av stödet och villkoren i övrigt gör dock att det kan beskrivas såsom i huvudsak generellt.

När det gäller upplagestorlekarna för de titlar för vilka stöd söks har dessa alltmer kommit att motsvara de normala variationerna i första-gångsutgivningen. Hittills under innevarande budgetår är sålunda antalet ansökningar avseende titlar skönlitterär prosa med upplagor mellan 2 000 och 3 000 exemplar i det närmaste lika med antalet ansökningar som avser titlar med en upplaga över 3 000 exemplar. Upplagetalens spridning framgår av att i knappt en femtedel av ansökningarna anges

minimiupplagan 2 000 exemplar. Hittills avser 19 ansökningar titlar med en förstaupplaga på 10 000 exemplar eller därutöver.

Det genomsnittliga antalet volymer som Bibliotekstjänst inköpte till försäljning i sambindningen av titlar som hade erhållit stöd inom den här aktuella stödordningen budgetåret 1975/76 uppgick till drygt 460. För den rena skönlitteraturen var det genomsnittliga antalet drygt 700 (jämför tabell 2.8). Som jämförelse kan nämnas att det genomsnittliga antalet sålda exemplar per titel i Bibliotekstjänsts svenska sambindning år 1976 var 308.

Tabell 2.8 Bibliotekstjänsts inköp av titlar som budgetåret 1975/76 erhållit stöd som ny svensk skönlitteratur för vuxna. (Kategorier enligt Bibliotekstjänsts bibliografering)

	Antal volymer	Antal titlar	Genomsnittligt antal volymer per titel
Skönlitteratur	117 406	166	707
Facklitteratur	30 614	83	365
Lyrik/Dramatik	12 775	100	128
Summa	160 795	349	461

Skönlitteratur för vuxna i svensk översättning

Innevarande budgetår är anvisat 1 235 000 kr. för stöd till skönlitteratur för vuxna i svensk översättning. Beloppet beräknas räcka till ca 75 titlar.

Stödet utgår till ny svensk skönlitteratur för vuxna enligt arkersättningsprincipen. Också i övrigt överensstämmer stödets konstruktion med det för svensk skönlitteratur. Till skillnad från detta stöd har emellertid stöd för översatt litteratur ett i förhållande till utgivningen betydligt mer begränsat titelomfång. Urvalet sker därför utifrån en bedömning av originalverkets litterära kvalitet och kvaliteten på översättningen. Vidare förutsätts att översättningen har gjorts från originalspråket. Endast i undantagsfall har översättning via annat språk accepterats. Vid urvalet av titlar skall eftersträvas mångsidighet såväl beträffande originalspråk som förlag. Vidare skall uppmärksammas behovet av att här i landet ge ökad kännedom om litteratur från olika invandrargrupperns ursprungsländer och översättningar från språk som talas av språkliga minoriteter här i landet.

Liksom för stödet till svensk skönlitteratur uppgår medelbokens omfattning i stödordningen för översatt skönlitteratur till 192 sidor (12 ark). Detta omfång medger innevarande budgetår ett stödbelopp på 12 250 kr. Tillåtet förlagsnettopris för häftad utgåva med detta omfång är liksom för svensk skönlitteratur 24: 50 kr., dvs. ett bokhandelspris på 53 kr. inkl. moms.

Arbetsgruppen för skönlitteratur för vuxna i svensk översättning be-

står av fyra ledamöter jämte ordföranden. Under budgetåret 1976/77 sammanträdde gruppen fem gånger. Antalet förlag som sökte stöd var 38, och antalet titlar för vilka stöd söktes uppgick till 185. Antalet ansökningar som tillstyrktes uppgick till 107, och 78 ansökningar avslogs. Ett mindre antal av avslagen berodde på att utgåvan inte uppfyllde gällande villkor beträffande genre, pris eller upplaga. Det övervägande antalet avslag berodde således på en bedömning av böckernas kvalitet.

Det genomsnittliga antalet volymer som Bibliotekstjänst inköpte av titlar som hade erhållit stöd inom ifrågavarande stödordning budgetåret 1975/76 uppgick till drygt 460. För den rena skönlitteraturen var det genomsnittliga antalet knappt 600. (Jämför tabell 2.9)

Tabell 2.9. Bibliotekstjänsts inköp av titlar som budgetåret 1975/76 erhållit stöd som skönlitteratur för vuxna i svensk översättning. (Kategorier enligt Bibliotekstjänsts bibliografering)

	Antal volymer	Antal titlar	Genomsnittligt antal volymer per titel
Skönlitteratur	38 766	65	596
Facklitteratur	5 673	16	355
Lyrisk/Dramatik	2 734	21	130
Summa	47 173	102	462

Klassisk litteratur för vuxna

Anslaget till stöd till klassisk litteratur för vuxna uppgår innevarande budgetår till 1 265 000 kr. Stöd utgår som produktionsstöd och lagerstöd. Under innevarande budgetår beräknas produktionsstöd kunna utgå till ca 60 titlar.

Enligt bestämmelserna jämföras klassisk litteratur med litteratur som är att hänföra till allmänt erkänd 1900-talslitteratur för vuxna, såväl svensk som utländsk i svensk översättning, om minst 20 år har förflutit sedan verket första gången utgavs. Stödet till klassiker omfattar såväl fack- som skönlitteratur.

Produktionsstödet är ett förhandsstöd och får inte utgå för utgåva som utkommit av trycket innan beslut om stöd har fattats. En tredjedel av medlen avser stöd till svensk klassisk litteratur och två tredjedelar stöd till klassiker i svensk översättning.

Stödets storlek grundas på den tekniska produktionskostnaden där beräkningen av stödet sker med en anpassad arkärsättningsmodell. Utformningen överensstämmer i princip med stödet till ny svensk skönlitteratur. En förutsättning för stöd är att förlagsnettopriset uppgår till högst det pris som statens kulturråd anger för resp. utgåvas omfång. Stödordningen är emellertid indelad i tre olika förlagsnettoprisskalor, nämligen svenskt verk utan upphovsrätt (med sådant verk jämföras nyutgivning av översättning utan upphovsrätt), utländskt verk utan

upphovsrätt för vilket översättning ingår i produktionskostnaden samt som den tredje kategorin svenskt verk med upphovsrätt liksom utländskt verk med upphovsrätt och översättning ingående i produktionskostnaden. För reprintutgåva, dvs. offsetutgåva gjord på tidigare utgåva, är förlagsnettopriset fem sjättedelar av det som gäller för resp. kategori.

För en bok på 192 sidor (12 ark) utgår innevarande budgetår stöd med 11 515 kr. Tillåtet förlagsnettopris för häftad utgåva är för den första kategorin 17: 40 kr., för den andra kategorin 19: 50 kr. och för den tredje kategorin 22: 20 kr. Motsvarande bokhandelspriser blir därmed 38 kr., 42 kr. resp. 49 kr.

Arbetsgruppen för klassisk litteratur för vuxna består av fyra ledamöter jämte ordföranden. Under budgetåret 1976/77 sammanträdde gruppen åtta gånger. Antalet förlag som sökte stöd var 45, och antalet ansökningar uppgick till 260. Antalet tillstyrkta ansökningar uppgick till 82. 118 ansökningar avslogs och 60 bordlades.

Det genomsnittliga antalet volymer som Bibliotekstjänst inköpte av titlar som hade erhållit klassikerstöd under budgetåret 1975/76 uppgick till drygt 350. (Jämför tabell 2.10)

Lagerstöd kan komma i fråga endast för redan utgiven bok. För titel som har givits ut med produktionsstöd får lagerstöd utgå tidigast för det sjätte kalenderåret efter det beslut om produktionsstöd har fattats. Lagerstöd beviljas för ett år i sänder.

Lagerstödet får avse lägst 100 och högst 3 000 exemplar av samma boktitel. För budgetåret 1976/77 har lagerstöd utgått för sammanlagt 420 titlar fördelat på 15 förlag. För budgetåret 1977/78 har för detta stöd avsatts 220 000 kr. av medlen för stöd till klassisk litteratur för vuxna.

Tabell 2.10 Bibliotekstjänsts inköp av titlar som budgetåret 1975/76 erhållit stöd som klassisk litteratur för vuxna. (Kategorier enligt Bibliotekstjänsts bibliografering)

	Antal volymer	Antal titlar	Genomsnittligt antal volymer
Skönlitteratur	15 170	38	399
Facklitteratur	2 144	9	238
Lyrik/Dramatik	1 182	5	236
Summa	18 496	52	356

Facklitteratur

Till utgivning av sådan facklitteratur i svensk översättning, som är att hänföra till internationellt standardverk av allmänt intresse, kan produktionsstöd utgå. Stöd får inte utgå för titel som har givits ut innan beslut om stöd till titeln har fattats. För stöd till facklitteratur är innevarande

budgetår anvisat 495 000 kr. vilket beräknas medge stöd till ca 25 titlar.

Stödet är relaterat till framställningskostnaden och kulturrådet fastställer förlagsnettopriset för utgåva som har erhållit stöd. I enlighet med bestämmelserna i förordningen har statens kulturråd föreskrivit att upplagan skall uppgå till minst 2 000 exemplar samt att utgivare, som har erhållit produktionsstöd, är skyldig att under en femårsperiod efter det att titeln har utkommit underrätta kulturrådet när lagerhållningen har sjunkit till 200 exemplar och, när så har skett, på rådets anmodan ta upp förhandlingar om nytryckning. Om uppsatta villkor ej uppfylls är utgivaren återbetalningsskyldig.

Arbetsgruppen för facklitteratur består av fem ledamöter jämte ordföranden. Under budgetåret 1976/77 sammanträdde gruppen fyra gånger. Antalet förlag som ansökte om produktionsstöd var 28, och ansökningarna avsåg 109 titlar. Stöd utgick till 30 titlar. 73 ansökningar avsågs och 6 bordlades.

Barn- och ungdomslitteratur

För stöd till barn- och ungdomslitteratur är budgetåret 1977/78 anvisat 1 650 000 kr. Stödet utgår dels som produktionsstöd (förhandsstöd), dels som stödköp (efterhandsstöd). Anslaget beräknas medge stöd till ca 100 titlar. Enligt bestämmelserna skall ca tre fjärdedelar av anslaget användas till stödköp.

Produktionsstödet skall i första hand användas för utgivning av titlar med stora framställningskostnader såsom bilderböcker, klassiker och svenska tecknade serier och får inte utgå för titel eller serie som redan givits ut. Vad som är att hänföra till klassiker avgörs från fall till fall.

Produktionsstödet är direkt relaterat till framställningskostnaden och kulturrådet fastställer förlagsnettopriset för utgåva, som har erhållit stöd. I enlighet med bestämmelserna i förordningen har statens kulturråd föreskrivit att utgivare, som har erhållit produktionsstöd, är skyldig att under en femårsperiod efter det att titeln har utkommit underrätta kulturrådet när lagerhållningen sjunkit till 200 exemplar och, när så har skett, på rådets anmodan ta upp förhandlingar om nytryckning. Om uppsatta villkor ej uppfylls är utgivaren återbetalningsskyldig. Av titel som har erhållit produktionsstöd skall förlaget utan kostnad överlämna 1 000 exemplar till staten. Dessa böcker används i en försöksverksamhet med läsfrämjande insatser bland barn och ungdom.

Vid urvalet av boktitlar för *stödköp* skall hänsyn tas till såväl kvalitet som stödbehov. Titlar som i förhållande till omfång och utförande ligger under genomsnittspriset skall uppmärksammas särskilt. Stödköp får endast avse titel, som har givits ut innan beslut om stödköp har fattats, och skall ske till del av förlagsnettopriset enligt bestämmande av statens kulturråd. Enligt överenskommelse mellan kulturrådet och förlagen uppgår detta pris till förlagsnettopriset minus 3,74 % plus moms. Stöd-

köpet omfattar 1 000 exemplar av varje titel. För att en titel skall kunna komma i fråga för stödköp måste förlaget således ha minst 1 000 exemplar i lager vid ansökningstillfället och då beslut om stöd tas. De stödköpta böckerna används i en försöksverksamhet med läsfrämjande insatser bland barn och ungdom.

Enligt av statens kulturråd fastställda bestämmelser skall upplagan av titel som beviljas produktionsstöd eller blir föremål för stödköp uppgå till minst 4 000 exemplar.

Arbetsgruppen för barn- och ungdomslitteratur består av sex ledamöter jämte ordföranden. Under budgetåret 1976/77 sammanträdde gruppen tio gånger. Antalet förlag som ansökte om produktionsstöd var 20, och antalet ansökningar uppgick till 109, varav 13 erhöll stöd och 88 avslogs medan 8 bordlades.

Antalet förlag som sökte stödköp var 28, och antalet ansökningar uppgick till 282. 81 titlar stödköptes och 201 ansökningar avslogs.

Det genomsnittliga antalet volymer som Bibliotekstjänst inköpte av barn- och ungdomsböcker, som stödköptes och erhöll produktionsstöd under budgetåret 1975/76, uppgick till drygt 2 000. (Jämför tabell 2.11) Det genomsnittliga antalet sålda exemplar per titel av barn- och ungdomsböcker i Bibliotekstjänsts sambindningsförsäljning uppgick år 1976 till 1 026.

Tabell 2.11 Bibliotekstjänsts inköp av barn- och ungdomsböcker som budgetåret 1975/76 stödköptes och erhållit projektstöd. (Kategorier enligt Bibliotekstjänsts bibliografering)

	Antal volymer	Antal titlar	Genomsnittligt antal volymer per titel
Skönlitteratur			
13 år—	66 232	24	2 760
9—12 år	36 514	20	1 826
0—9 år	51 309	27	1 900
Facklitteratur	15 313	9	1 701
Lyrik/Dramatik	5 462	4	1 366
Summa	174 830	84	2 081

Litteratur på invandrar- och minoritetsspråk

Innevarande budgetår infördes ett stöd till utgivning av litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. För stöd har anvisats 300 000 kr.

Stödet kan utgå dels som projektbidrag till produktionskostnader, allmänna förlagskostnader och kostnader för distribution av böcker, dels som särskilt produktionsstöd till sådana kostnader som beror på att utgivningen sker på annat språk än svenska. Projektbidrag kan utgå till svenskt förlag som huvudsakligen ger ut litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Företräde skall ges åt förlag som är verksamt bland

invandrar- och minoritetsgrupper. Det särskilda produktionsstödet kan utgå till annat svenskt förlag som vid utgivningen skall samverka med företrädare för den språkgrupp som berörs.

2.1.2.2 *Stöd till utgivning av lättläst litteratur och böcker med stor stil*

SÖ bedriver sedan år 1968 en försöksverksamhet med stöd till utgivning av lättlästa böcker för vuxna. Stöd har även utgått till utgivning av böcker med stor stil. En redogörelse för hittillsvarande verksamhet lämnas i anslutning till redovisningen av SÖ:s förslag till framtida utformning av stödet (3.4).

2.1.2.3 *Stöd till utgivning av grannlandslitteratur*

Nordiska ministerrådet beslöt år 1974 att med början år 1975 genomföra en fyraårig försöksverksamhet med stöd till översättning/utgivning av nordisk grannlandslitteratur. För år 1978 är anvisat 1 050 000 Dkr. för ändamålet.

Stödet skall i första hand gå till översättningskostnaderna. I princip kan stöd utgå till all litteratur, dock ej tidningar och tidskrifter, men klassisk och modern skönlitteratur skall prioriteras. I fråga om mindre språk skall även facklitteratur och barnböcker uppmärksammas. Stödet beviljas på förhand men utbetalas först när boken har utkommit. För att få stöd bör boken redan vara utgiven eller ha blivit antagen till utgivning i hemlandet. Stöd skall inte utgå till böcker med en förväntad god försäljning. Det totala stödbeloppet är kvoterat mellan de olika länderna. Stödet fördelas av en särskild kommitté med representanter för de olika språken i Norden.

År 1976 söktes stöd till 191 titlar, varav 122 beviljades stöd med ett totalt belopp om 730 000 Dkr. Klassisk och modern skönlitteratur har dominerat i ansökningarna. Även antalet barn- och ungdomsböcker har varit stort. Däremot har facklitteraturen utgjort en mindre andel än väntat.

2.1.2.4 *Stöd till utgivning av u-landslitteratur*

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) inträttade innevarande budgetår ett stöd om sammanlagt 150 000 kr. till utgivning av litteratur om utvecklings- och u-landsfrågor. Stödet avser dels verk av u-landsförfattare i översättning, dels svenska originalböcker. Såväl skönlitteratur som facklitteratur kan få stöd. Syftet med stödet är att uppmuntra förlagen att ge ut god u-landslitteratur i Sverige. Urvalet av de verk som skall få stöd görs av en jury på sex ledamöter. Urvalet underställs sedan SIDA för beslut. Stödet avses täcka litteraturkategorier som i regel inte omfattas av det litteraturstöd som statens kulturråd handhar. Vid gränsdragningsproblem äger samråd rum med kulturrådet.

Stödet är ett förhandsstöd. Det baseras på förläggarens förhandskal-

kyl avseende de tekniska produktionskostnaderna. Normalt avses stödet motsvara en tredjedel av dessa kostnader. I samband med beräkning av stödet ges förslag till förlagsnettopris. Vid en första fördelning har åtta titlar fått stöd.

2.2 Kreditstöd till förlag

Vid inrättandet av det statliga litteraturstödet infördes även möjligheter att lämna statlig kreditgaranti till förlag. Bestämmelserna om statlig kreditgaranti återfinns i förordningen (1975: 493) om statligt litteraturstöd (ändrad 1977: 394).

Kreditgaranti kan lämnas för att stödja mindre förlag och för att göra det möjligt att etablera nya förlag. Vid beviljandet av kreditgaranti skall beaktas dels behovet av att främja tillkomsten av olika förlagstyper och etablering av regionala förlag, dels behovet av att underlätta bokutgivning på eget förlag till självkostnadspris och att förbättra de språkliga minoriteternas villkor i förlagshänscende. Garanti får inte beviljas om en sökande själv kan erbjuda sådan säkerhet att lån bör kunna beviljas av kreditinrättning enligt vedertagna bankmässiga grunder.

Garantin får beviljas endast för lån som regelbundet skall avbetalas inom högst tio år från första dag för lånet. Garantin får avse högst 75 % av lånebehovet. Om synnerliga skäl föreligger kan regeringen besluta att garantin skall avse hela lånebehovet. Regeringen beslutar även i fråga om åtagande som medför, att staten tar ansvar för belopp över 500 000 kr. för en och samma låntagare. Ansökningar om garanti för lån under 500 000 kr. och som avser högst 75 % av lånebehovet avgörs av statens industriverk efter samråd med statens kulturråd. Industriverkets beslut kan inte överklagas.

Under budgetåret 1977/78 får garantier sammanlagt lämnas upp till en nivå av 2 milj. kr.

Sedan möjligheten att lämna kreditgaranti till förlagsverksamhet infördes har till utgången av år 1977 gjorts 46 ansökningar om garantier. Av dessa har 13 beviljats med garantier om totalt 3,4 milj. kr. Av de 22 ansökningar som har avslagits eller avstyrkts har 4 avslagits (eller avstyrkts) av kreditvärdighetsskäl och resterande 18 på grund av avstyrkan från statens kulturråd. Av de beviljade garantierna har 5 beviljats till nystartade förlag eller förlag som har varit verksamma kortare tid. De övriga har beviljats redan etablerade förlag. Något infriande av statlig garanti har ännu inte skett.

2.3 Bokhandelsstöd

Den 1 juli 1977 påbörjades en försöksverksamhet under tre år med statligt kreditstöd till bokhandeln (prop. 1976/77: 81, KrU 1976/77: 39,

rskr 1976/77: 239). Bestämmelserna återfinns i förordningen (1977: 395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel. Frågor rörande kreditstöd prövas av styrelsen för Bokbranschens finansieringsinstitut AB som skall höra statens kulturråd. Institutets beslut kan ej överklagas.

Bokbranschens finansieringsinstitut bildades år 1974 och samtliga aktier i bolaget ägs av Svenska bokförläggareföreningen. Institutet har till uppgift att medverka till att bokhandlare och andra återförsäljare av böcker får långsiktiga krediter för nyetablering, övertagande och modernisering av sina butiksrunder. Institutets medverkan sker genom dels borgensåtaganden, dels direkta lån. Som säkerhet för borgensåtaganden finns reverser från medverkande förlag till ett totalt belopp av 1,8 milj. kr. Den direkta lånkapaciteten uppgår till ca 1 milj. kr, vilken var nästan helt utnyttjad vid årsskiftet 1977/78. Vid sidan av kreditverksamheten bistår finansieringsinstitutet bokhandeln med rådgivning i frågor rörande lönsamhet, rationalisering etc. Enligt avtalet mellan staten och Bokbranschens finansieringsinstitut om institutets handhavande av det statliga kreditstödet till bokhandeln åtar sig institutet att fortsätta den med egna medel finansierade verksamheten med utlåning och borgensåtaganden i väsentligen samma omfattning som hittills.

Det statliga kreditstödet kan utgå till den som behöver stöd för att kunna fortsätta att driva fullsorterad bokhandel på en mindre eller medelstor ort. Stöd kan även, om särskilda skäl föreligger, utgå för att öppna fullsorterad bokhandel på en mindre eller medelstor ort, fortsätta att driva bokhandel med brett sortiment av svensk allmänlitteratur på ort som saknar fullsorterad bokhandel eller för att fortsätta att driva antikvariatsbokhandel med postorderförsäljning till olika delar av landet. Med fullsorterad bokhandel förstås i detta sammanhang bokhandel som är ansluten till det s. k. fackbokhandelsavtalet mellan Svenska bokförläggareföreningen och Svenska bokhandlareföreningen.

Kreditstödet utgår i form av avskrivningslån, investeringslån och kreditgaranti och skall avse ny-, till- eller ombyggnad av affärslokal, inredning eller lagerinvestering. Avskrivnings- och investeringslån får utgå med högst två tredjedelar av de sammanlagda kostnaderna för nyssnämnda åtgärder. Den statliga kreditgarantin får omfatta högst hälften av det kapitaltillskott som behövs.

Avskrivningslånen är amorterings- och räntefria och skall skrivas av med en femtedel efter varje år som har förflutit, sedan lånet betalades ut. För investeringslån skall den säkerhet ställas som behövs med hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning. På lånet utgår ränta, dock kan räntefrihet beviljas för högst tre år. Investeringslån skall amorteras genom regelbundna avbetalningar inom högst tio år från dagen för utbetalningen eller, om särskilda skäl föreligger, högst tjugo år. Kreditgaranti får beviljas för lån i kreditinrättning som finansieringsinstitutet

godkänner men får inte lämnas, om sökanden kan erbjuda sådan säkerhet att lån bör kunna ges av enskild kreditinrättning enligt vedertagna bankmässiga grunder.

För innevarande budgetår äger Bokbranschens finansieringsinstitut rätt att bevilja kreditgarantier intill ett belopp av 1,5 milj. kr. För avskrivningslån och investeringslån disponerar institutet under anslaget Lån för investeringar i bokhandel 1,4 milj. kr., varav högst 700 000 kr. får avse avskrivningslån.

Intill utgången av år 1977 har över 50 förfrågningar gjorts om kreditstöd om sammanlagt ca 8 milj. kr. Statlig kreditgaranti har beviljats en sökande med ett totalt belopp av 85 000 kr., statligt avskrivningslån fyra sökande med sammanlagt 241 000 kr. och statligt investeringslån två sökande med totalt 145 000 kr.

2.4 Läsfrämjande åtgärder

Det nuvarande stödet till barn- och ungdomslitteratur har formen av stödköp och produktionsstöd. Stödköpet innebär att 1 000 exemplar köps in av varje titel. Av de titlar som får produktionsstöd skall likaledes 1 000 exemplar utan kostnad ställas till förfogande. De böcker, som staten härigenom disponerar över, används i en tvåårig försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder bland barn och ungdom. Syftet är att öka litteraturintresset genom att via barn- och ungdomsorganisationer och studieförbund pröva nya vägar att nå ut med böcker.

Det första försöksåret påbörjades hösten 1976 varvid 83 titlar av barn- och ungdomslitteratur, som hade fått stöd budgetåret 1975/76, plockades samman efter olika temata i 5 700 bokpaket med tillsammans 83 000 böcker och fördelades mellan studieförbund och drygt tjugo barn- och ungdomsorganisationer som hade ansökt om att få delta i försöket. Samtliga godkända studieförbund deltog och till dessa utgick, utöver böckerna, ett sammanlagt bidrag om drygt 300 000 kr. för bl. a. ledarutbildning. Distributionen av bokpaketen ombesörjdes av Litteraturfrämjandet.

Fördelningen innevarande budgetår av de böcker som erhöll stöd under budgetåret 1976/77, sammanlagt 91 titlar, kommer att ske bland de studieförbund och barn- och ungdomsorganisationer som under verksamhetsåret 1976/77 mottog bokpaket. Förbunden och organisationerna erbjuds att beställa exemplar bland de titlar som finns tillgängliga och får även ett bidrag till kostnader i samband med verksamheten. Av tillgängliga böcker har ca 20 000 exemplar inte efterfrågats. Dessa kommer att distribueras till kommuner för läsfrämjande åtgärder på förskolor, fritidshem, fritidsgårdar, inom föreningslivet etc.

Kulturrådet avser att göra en slutlig utvärdering av försöksverksamheten under budgetåret 1978/79.

Under budgetåret 1978/79 kommer kulturrådet att disponera motprestationsexemplar av de titlar som får stöd under innevarande budgetår. Rådet har i skrivelse den 16 februari 1978 föreslagit att dessa böcker skall användas på samma sätt som under de två föregående åren. För bidrag till medverkande organisationer föreslår kulturrådet att 100 000 kr. skall anvisas utöver de 100 000 kr. rådet i anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 har begärt för utvärdering av försöksverksamheten.

I samband med införandet av det statliga bokhandelsstödet fick statens kulturråd i uppdrag att genomföra ett försök med postorderförsäljning av böcker genom bibliotek i Norrbotten under hösten 1977 och år 1978. För kostnaderna för försöket anvisades 100 000 kr. Försöket omfattar samtliga bibliotek i länet. På biblioteken kan man på särskilda beställningsblanketter beställa böcker per postorder hos medverkande boklådor. Priset på böckerna är detsamma som vid direktköp i bokhandeln. En omfattande information i form av foldrar och tidningannonser har getts till hushållen. Fram till årsskiftet 1977/78 hade ca 100 beställningar gjorts, uteslutande från orter som saknar boklåda.

2.5 Bibliotekstjänst, sambindningsverksamheten

Bibliotekstjänst AB är ett serviceorgan för biblioteken. Företaget är ett aktiebolag i vilket Sveriges allmänna biblioteks förening har en majoritetspost och Svenska kommunförbundet en minoritetspost. Bibliotekstjänsts uppgift är att bidra till de svenska bibliotekens rationalisering. Detta sker genom att företaget tillhandahåller tjänster och material inom nära nog alla delar av biblioteksverksamheten. Den viktigaste delen utgörs av den s.k. sambindningen. Den innebär att Bibliotekstjänst i biblioteksband binder in och förser med kortutrustning m. m. all viktigare litteratur, som har intresse för folkbiblioteken och som ges ut i landet. Bibliotekstjänst har nyligen även börjat med sambindning av utländsk litteratur. Bindningen grundar sig på förhandsbeställningar från biblioteken som gjorts i beställningshäften med kommentarer och recensioner som kommer var fjortonde dag. Beställningshäftena framställs genom att förlagen kontinuerligt sänder in korrektur till sambindningsredaktionerna, som vidarebefordrar dem för kommentar till någon av de ca 400 lektörer som sambindningen anlitar.

Informationen i beställningshäftena har i många fall ett starkt inflytande på bibliotekens bokval. Om någon anser att en bok har blivit felaktigt bedömd kan han vända sig till någon av de två granskningsnämnder, en för vuxen- och en för barnböcker, som finns. Nämnden tar sedan ställning till om boken skall få en ny recension eller om någon annan åtgärd bör vidtas. Sambindningsrecensionerna utgör i dag den enda sam-

lade informationen om det totala svenska bokutbudet och utnyttjas av olika parter inom bokbranschen och massmedierna.

Sambindningens omsättning uppgick år 1976 till 65,5 milj. kr., vilket utgjorde 61 % av företagets totala omsättning, och omfattade 2,4 milj. volymer.

Kostnaderna för recensionsverksamheten — lektörsarvoden, tryckning och utsändning av beställningshäftena — beräknas av Bibliotekstjänst uppgå till knappt 4 milj. kr.

Det totala antalet titlar i den svenska sambindningen var år 1976 knappt 3 700 vuxenböcker och drygt 700 barn- och ungdomsböcker. I den utländska sambindningen ingick ca 800 engelska, tyska, franska, danska och norska titlar samt ca 600 finska titlar. Vidare erbjöds i anslutning till det statliga stödet till folkbibliotekens inköp av litteratur på invandrar- och minoritetsspråk s. k. invandrapaket med ca 1 300 titlar. År 1975 var det genomsnittliga antalet sålda exemplar per titel i den svenska sambindningen 308 för vuxenböcker och 1 026 för barn- och ungdomsböcker.

Av folkbibliotekens bokinköp beräknas ca 80 % ske via Bibliotekstjänst. Kommunerna kan köpa böckerna i sambindningen via den lokala bokhandeln vilket ökar kostnaden med 1 kr. per bok. Ungefär 10 % av sambindningens volymer säljs på detta sätt. År 1976 utbetalade Bibliotekstjänst knappt 230 000 kr. (exkl. moms) till de ca 90 berörda bokhandlarna.

3 Utredningsförslag

3.1 Utgångspunkter

Frågan om ett stöd till utgivning och distribution av litteratur är enligt litteraturstödsutredningen inte en kommersiell angelägenhet eller en fråga om ekonomiska subsidier till en viss bransch. Ett stöd till litteraturen är en pedagogisk fråga, en social fråga och en angelägenhet av grundläggande betydelse för en fungerande demokrati.

Utredaren framhåller värdet i att den läsintresserade allmänheten via folkbiblioteken helt utan kostnad får tillgång till böcker men betonar samtidigt vikten av att människor förvärvar böcker för eget bruk. Läsvanor och läsfrekvens är beroende inte bara av utbildningsfaktorer och ekonomiska villkor utan även av tradition och miljö. Boken måste bli ett lika viktigt inslag i vardagstillvaron som andra återgivande medier. Svaret för att böcker blir lätt tillgängliga och lätta att förvärva måste åvila samhället. För detta krävs ett avsevärt förstärkt stöd till den meningsfulla litteraturen.

Den ökade fritiden och därmed möjligheterna till aktiviteter och initiativ utanför arbetet motiverar också, att samhället som ett av flera alternativ ger människor möjlighet att förvärva läsvärda böcker till rimliga kostnader.

Utredaren hävdar att som instrument för språkförmedling och språklig fortbildning är boken unik. I den mån verbal likvärdighet mellan grupper i samhället anses eftersträvansvärd och viktig för samhällets fortsatta utveckling, är det en politisk självklarhet med ett starkt stöd till produktion och distribution av texter med väsentligt innehåll.

Utredaren tar upp frågan om bokpriserna och konsumtionen av böcker och konstaterar att sett i ett längre perspektiv har priserna på den någorlunda kvalificerade skönlitteraturen stigit mer än konsumentpriserna i allmänhet. Tendensen har accentuerats i mitten av 1970-talet. En kraftig höjning av priserna på kulturellt värdefull litteratur behöver dock inte återspeglas i bokprisindex till följd av dess konstruktion, om konsumtionen samtidigt förskjuts mot underhållningslitteratur till låga priser. En annan faktor som, enligt utredaren, komplicerar bilden av prisutvecklingen är bokklubbarna. Utredaren menar att bokhandelspriset på de böcker som säljs genom bokklubbar har stigit mer än det skulle ha gjort om klubbarna inte hade funnits. Bokklubbarna har därmed varit till nackdel för den tillfällige köparen. Den faktiska betydelse bokklubbarna har haft för att göra billiga böcker tillgängliga för större grupper är oklar. Enligt utredarens bedömning torde klubbarnas kunder till större delen rymmas inom gruppen tidigare reguljära bokköpare.

Utredaren konstaterar att alla berörda parter finner en prissänkning på böcker önskvärd, om den inte går ut över branschens lönsamhet och

titelbredd. En betydande sänkning av priserna skulle dock — även om den begränsas till en snäv sektor — kräva en omfattande kompensation inte bara till förlag och bokhandel utan även till författare till följd av royaltysystemets konstruktion. Utredaren ifrågasätter vidare, om det är kulturpolitiskt motiverat med en kraftig statlig subventionering av bokpriserna, om detta inte leder till någon avsevärd ökning av försäljningen. Andra vägar måste då användas för att bredda den krets av människor som läser kvalificerad litteratur.

Enligt utredaren är dock inte konsumenternas behov av sänkta bokpriser enda anledningen att diskutera ett statligt stöd som sänker bokpriserna. Ett annat och kanske viktigare skäl är folkbibliotekens ekonomiska problem och de stora skillnaderna i anslag för bokinköp kommunerna emellan.

Det nuvarande litteraturstödet har enligt utredarens bedömning haft en viss prisdämpande effekt, som dock har varit av ringa betydelse för såväl privata köpare som bibliotek. Verkningsfulla resultat kräver en prissänkning av en helt annan omfattning. Utredaren konstaterar, att ett borttagande av mervärdeskatten på böcker i olika sammanhang har framhållits som det mest effektiva stödet för att sprida litteratur. Mot ett borttagande av moms kan dock anföras dels att åtgärden torde vara opinionsmässigt svår så länge som mervärdeskatten tas ut på t. ex. baslivsmedel, dels att ett borttagande skulle gynna också de delar av bokutgivningen och bokdistributionen, som det inte kan anses angeläget att stödja.

3.2 Utvärdering av nuvarande stödsystem

Utredaren har gjort en utvärdering av det nuvarande litteraturstödet och redovisar inledningsvis vissa allmänna synpunkter på ett statligt stöd.

Meningarna är delade i frågan, huruvida en ökning av antalet utgivna böcker i Sverige är önskvärd. Det hävdas att det, under normala konjunkturer, inte är svårt att ge ut god litteratur. Problemen på bokmarknaden anses till stor del bero på att alltför många titlar konkurrerar om en alltför liten marknad. Under dåliga konjunkturer kan den kvalificerade litteraturen ha svårt att komma ut. Detta blev uppenbart under den s. k. förlagskrisen i början av 1970-talet. Vidare framhåller utredaren att den svenska bokmarknaden enligt hans mening är starkt präglad av litterära moderörelser, vilket kan försvåra utgivningen av böcker i avvikande ämnen eller genrer.

Mot denna bakgrund anser utredaren att det finns ett behov av ett samhälleligt stöd, som kan motverka de kommersiella krafterna och gynna en rikt varierad bokutgivning. Ett stöd som ensidigt inriktas på produktionen kan dock vara till men för litteraturförsörjningen. Om inte konsumtionsunderlaget breddas för den goda litteraturen, leder

ökad produktion till sämre ekonomi för varje enskild titel, vilket medför ett ökat stödbehov.

En sänkning av bokpriserna, som teoretiskt ingår i det nuvarande stödet, är ett omtvistat sätt att stimulera köpen av böcker. Den största läsfrämjande effekten torde en prissänkning ha när det gäller böcker som vänder sig till en bredare publik. Försäljningen av litteratur, som genom form och innehåll i första hand intresserar en mindre läsekrets, påverkas däremot sannolikt inte påtagligt av prissänkningar. Den väsentligaste fördelen med sänkta priser på den kvalificerade litteraturen skulle vara lättnaderna för biblioteken i inköphänseende.

Utvärderingen av det nuvarande stödet har gjorts genom analys av befintlig löpande statistik, insamling av synpunkter från olika berörda parter samt genom vissa kompletterande punktundersökningar. Utredaren framhåller att man emellertid inte kan vänta sig påvisbara effekter på vare sig utgivningsvolymen eller prisutvecklingen på grund av att stödet är blygsamt för vissa litteraturkategorier. Vidare är effekterna av stödet svåra att fastställa, eftersom förlagsbranschen uppenbarligen var på väg upp ur en ekonomisk svacka redan när stödet sattes in.

3.2.1 Ny svensk skönlitteratur för vuxna

Utredaren konstaterar att det är vanskligt att fastställa i vilken utsträckning b o k p r i s e r n a har påverkats av litteraturstödet. Prissättningen inom förlagsbranschen är mycket svåröverskådlig. Den grundas mera på allmänna bedömningar av vad böcker inom vissa kategorier bör kosta än på faktiska kostnader för produktion och hantering. Kostnadsutvecklingen inom förlagsbranschen är nästan omöjlig att överblicka. Någon teoretisk prisnivå som skulle ha gällt utan ett litteraturstöd kan mot denna bakgrund inte beräknas.

Den med tillgängliga uppgifter bästa metoden att bedöma litteraturstödet inverkan på bokpriserna för ny svensk skönlitteratur är, enligt utredaren, att jämföra prisutvecklingen (enligt statistiska centralbyråns bokprisindex) för denna kategori med utvecklingen för de kategorier där stödet har varit minimalt eller obefintligt. Med tillämpning av denna metod anser sig utredaren inte kunna påvisa några påtagliga skillnader i prisutvecklingen mellan ny svensk skönlitteratur och övriga jämförbara kategorier mellan november 1973 och november 1976. Enligt centralbyråns bokprisindex har prisökningarna för ny svensk skönlitteratur varit bland de högsta. Något bevis för att litteraturstödet har haft någon prisdämpande effekt kan man således enligt utredaren inte utläsa ur centralbyråns index.

En analys av prisutvecklingen för utgivningen inom några större och medelstora företag med bred allmänutgivning jävar inte den bedömningen. Analysen visar också att inbundna böcker har ökat kraftigare i

pris än häftade. En av orsakerna är enligt utredaren troligen stödets konstruktion, som i vissa fall gör det ekonomiskt ogynnsamt för förlagen att åsätta böckerna ett förlagsnettopris (f-pris) enligt kulturrådets bestämmelser för litteraturstöd och sedan söka stöd. Detta gäller böcker som förväntas sälja relativt bra. Dessa böcker kommer därmed utanför stödsystemet och prissätts efter marknadsmässiga bedömningar. Den försäljning, där f-pris enligt kulturrådets bestämmelser blir ofördelaktigt, bedöms av utredaren för en bok med normalomfång ligga mellan 2 000 och 3 000 exemplar.

Som exempel nämner utredaren att av de nya romaner som år 1975 och år 1976 gavs ut på sex större förlag erhöll endast 61 resp. 67 % stöd, därför att förlagen hade valt att sätta ett högre f-pris än vad kulturrådet hade föreskrivit. Det rör sig här om kvalificerade författare som samtidigt har förutsättningar att nå en relativt bred publik. Målsättningen för stödet till den nya svenska skönlitteraturen — selektivt med i det närmaste generell verkan — blir enligt utredaren en chimär, när ca en tredjedel av utgivna nya romaner inte stöds och därigenom inte blir föremål för den prispress som stödet är avsett att innebära. Förhållandet är särskilt viktigt då denna tredjedel av utgivningen utgör en relativt stor del av folkbibliotekens inköp. Ett reviderat litteraturstöd bör därför, enligt utredarens mening, möjliggöra för förlagen att söka stöd också för böcker med en större förväntad försäljning än den som den nuvarande arkersättningsprincipen tillåter.

I fråga om ny svensk lyrik har stödet haft en klart prisåterhållande verkan. Stödet har också omfattat en mycket stor del av utgivningen.

Sammanfattningsvis anför utredaren att stödet till ny svensk skönlitteratur i prishänseende har haft en tydlig effekt som dock har koncentrerats till lyriken, till mindre etablerade författares verk och till de små förlagen, vilka på grund av lägre omkostnader lättare kan hålla sig under de av kulturrådet uppsatta f-priserna. För köpare av verk av etablerade eller populära författare har effekten inte varit särskilt märkbar. För dessa har sannolikt bokklubbarna prismässigt haft en mera gynnsam inverkan än litteraturstödet.

När det gäller omfattningen av utgivningen av ny svensk skönlitteratur för vuxna konstaterar utredaren att det totala antalet utgivna titlar har ökat mycket kraftigt de senaste åren. Redan år 1973 nådde utgivningen en rekordnivå och därefter har expansionen fortsatt.

Även om man enbart ser till ny svensk skönlitteratur med i huvudsak bokhandels- och bokklubbsförsäljning har utgivningen ökat något. Undantas deckare och thrillers är dock omfattningen oförändrad. Lyrikutgivningen däremot har ökat kraftigt, speciellt från mindre förlag och utgivare.

Utredaren konstaterar att av de titlar som fick stöd som ny svensk

skönlitteratur under budgetåret 1975/76 var enligt Bibliografiska institutets klassificering nästan en fjärdedel facklitteratur. Flera verk av typen facklitteratur och utan synbar skönlitterär prägel har fått stöd. Vidare har titlar av typen ungdomsböcker, översättningar av tvåspråkiga författares verk samt retrospektiva urval eller samlingsvolymerna fått stöd. Utredaren ifrågasätter om inte den praxis, som på detta sätt har utvecklats och som inte omedelbart kan utläsas ur stödförordningen, har missgynnat förlag som strävat efter att strikt följa de formella bestämmelserna.

Ca 35 % av de stödda titlarna utgjordes av lyrik, medan lyrikutgivningen utgjorde ca 27 %. Denna effekt av litteraturstödet är, enligt utredaren, en nackdel, eftersom undermåliga och mediokra produkter inkräktar på utrymme som borde förbehållas böcker med litterärt värde.

Antalet exemplar som biblioteken köper in av svenska skönlitterära titlar, som har fått stöd, är nästan genomgående högre än antalet inköpta exemplar per titel om man ser till utgivningen av allmänlitteratur som helhet. Förklaringen är troligen att skönlitteratur genomsnittligt köps i fler exemplar än facklitteratur. Det genomsnittliga antalet inköpta lyrikböcker är lågt. Nära en tredjedel av de år 1976 stödda lyriktitlarna köptes i mindre än 40 exemplar. Totalt sett köptes drygt 10 % av undersökta stödda titlar av ny svensk skönlitteratur i mindre än 40 exemplar av biblioteken.

3.2.2 Skönlitteratur för vuxna i svensk översättning

Utredaren konstaterar att en oväntat stor andel av de mera kvalificerade översättningarna har kunnat få stöd. 50—55 % av de undersökta översättningarna har fått stöd. Engelska är det dominerande originalspråket bland de stödda titlarna. Översättningar från andra språk än engelska, tyska och franska ökade sin andel av de stödda titlarna från 45 % budgetåret 1975/76 till ca 53 % budgetåret 1976/77.

Vidare konstateras att andelen facklitteratur sådan den klassificeras enligt Bibliografiska institutet var förhållandevis stor under budgetåret 1975/76, men att den sedan har sjunkit. Orsaken var troligen en anpassning år 1976 till kulturrådets f-prislista av maximipriserna för den rena skönlitteraturen. En i förhållande till utgivningsmängden mycket stor del av översättningsstödet har gått till lyrikböcker.

3.2.3 Klassisk litteratur för vuxna

Större delen av produktionsstödet har gått till kategorin "allmänt erkänd 1900-talslitteratur". Lagerstödet har till relativt stor del tillfallit de nyare klassikerna.

Till följd av produktionsstödet utformning kan någon effekt på klassikerutgivningens omfattning inte förväntas förrän tidigast om något år.

Lagerhållningssituationen för klassiker och erkänd 1900-talslitteratur visar jämfört med år 1971 en mycket kraftig nedgång vad gäller såväl antalet verk som antalet författare. Inte ens det statliga produktionsstödet bedöms enligt utredaren kunna åstadkomma en någorlunda fullständig återhämtning av klassikerutgivningen inom överskådlig tid. Däremot torde lagerstödet ha bidragit till att bryta den negativa trenden i lagerhållningen.

3.2.4 *Facklitteratur i svensk översättning*

Utredaren konstaterar att fler fackböcker har fått stöd inom de tre övriga stödordningarna än inom den som har inrättats just för facklitteratur. Någon möjlighet att bedöma hur stödet har påverkat utgivningen finns inte.

3.2.5 *Barn- och ungdomslitteratur*

Utredaren anser att stödköpsordningen för barn- och ungdomslitteratur har en från förlagens utgångspunkt tvivelaktig utformning genom kravet på att minst 1 000 exemplar skall finnas i lager vid ansöknings-tillfället. Därigenom blir urvalet redan på ansökningsstadiet godtyckligt vilket kan medföra att många intressanta böcker inte bedöms. Kopplingen mellan stödköp och läsfrämjande åtgärder anser utredaren olycklig.

Projektstödet har ännu inte givit några avläsbara effekter i utgivningens storlek. Inte heller bedöms stödköpen ha ökat antalet titlar i utgivningen.

3.2.6 *Läsfrämjande verksamhet bland barn och ungdom*

Utredaren anser att intrycken från den utvärdering av försöket med läsfrämjande verksamhet, som har kunnat göras, tyder på att de utvalda böckerna inte i alla situationer har varit de som bäst främjar läsning hos barn och ungdom med viss intresseinriktning. Bokpaketets sammansättning har gjort att den läsfrämjande effekten uteblivit. Försöksverksamheten borde ha bedrivits via folkbiblioteken, anser utredaren.

Utredaren tar avstånd från gällande stödköpsordning och det därmed förenade systemet med distribution av böcker. Han menar att det inte nu finns tillräcklig grund för ett förslag om hur den framtida utformningen av en läsfrämjande verksamhet bör utformas.

3.2.7 *Sammanfattande synpunkter på utvärderingsresultaten*

Utredaren konstaterar att litteraturstödet har haft vissa gynnsamma effekter på prisutvecklingen för ny svensk skönlitteratur. Genomsnittspriset har ökat något mindre än i jämförbara kategorier utan stöd. Den prisdämpande effekten har dock varit mycket måttlig och mycket ojämnt

fördelad. Prispressen har haft betydelse för de kommunala biblioteken. En större del av litteraturen bör dock bli föremål för prisdämpande åtgärder, om biblioteken skall kunna bibehålla och förbättra sin standard.

Stödet till ny svensk skönlitteratur torde på gott och ont ha medverkat till en ökad utgivning av lyrik. Även utgivningen av kvalificerad översättningslitteratur har ökat under den tid stödet har funnits.

Några effekter på utgivningen av barn- och ungdomsböcker hänförliga till litteraturstödet anser sig utredaren inte kunna påvisa.

De stora förlagens andel av utgivningen av allmänlitteratur har minskat i titlar räknat. En utveckling i den riktningen hör dock enligt utredaren inte gå alltför långt.

Uppdelningen av litteraturstödet i fem olika stödordningar med varierande resurser och bestämmelser har lett till olägenheter och en diskutabel praxis som avviker från de egentliga bestämmelserna. En förnkling av hela stödmodellen, som ger möjlighet till en jämnare fördelning av stödet mellan kategorier och en enhetligare bedömning, anser utredaren vara den mest angelägna förändringen av litteraturstödet.

3.3 Förslag till ny utformning av litteraturstödet

3.3.1 Handläggning av stödet

Utredaren anser att en utgångspunkt vid diskussion av formerna för handläggning av litteraturstödet i framtiden är att ansvaret för stödets fördelning ytterst måste åvila en bedömande instans.

Det formella ansvaret för besluten om litteraturstöd ligger i dag hos nämnden för litteratur och bibliotek inom statens kulturråd men förvaltas i realiteten av fem arbetsgrupper om sammanlagt 29 personer. En bred enighet råder om flertalet beslut. Urvalsarbetet med självklart stödvärda böcker liksom uppdelningen av beslutsprocessen på flera grupper kan därför, enligt utredaren, ifrågasättas.

Utredaren föreslår att de fem arbetsgrupperna bör slås samman till en enda grupp bestående av 15 personer representerande olika intressen inom litteratursektorn. Vid behov bör gruppen kunna arbeta med arbetsutskott och köpa tjänster av utomstående lektörer. Sammanslagningen till en arbetsgrupp bör kunna eliminera de särbestämmelser och konstlade gränsdragningar som tillämpas med de nuvarande stödordningarna och de fem arbetsgrupperna.

En reduktion av antalet medlemmar i arbetsgrupperna kräver enligt utredarens bedömning en personalförstärkning inom statens kulturråd, förslagsvis med två tjänstemän.

Arbetsgruppen bör bestå av sju ledamöter som ägnar sig åt skönlitteratur (svensk, översättningar, barn- och ungdomsböcker samt klassiker) och åtta som ansvarar för facklitteratur.

Gruppen skall fördela såväl det efterhandsstöd som det projektstöd som föreslås. Gruppen bör även kunna fördela ett eventuellt stöd till översättningar av svensk litteratur till andra språk. Risken för maktkoncentration hos arbetsgruppen bör minskas genom de automatiska inslagen i efterhandsstödet som utredaren föreslår och som till viss del lägger urvalsansvaret på förlagen. I samma riktning verkar förslaget om projektstöd till s. k. bokmaskiner.

3.3.2 Utgivningsstödet fördelning på olika litteraturkategorier

Litteraturstödet bör i första hand inriktas på den inhemska litteraturen. Särskilt bör uppmärksammas den nya och oprövade litteraturens möjligheter att ges ut. Det framtida stödsystemet bör vidare ge möjligheter till en större flexibilitet i fördelningen mellan olika litteraturkategorier. Arbetsgruppen bör ha möjlighet att, med stor frihet från år till år, justera andelen av det totala stöd som skall tillfalla olika litteraturkategorier. Detta förutsätter att kulturrådet följer utvecklingen på bokmarknaden mycket noga med en bättre statistik än den som f. n. finns tillgänglig.

Utredaren föreslår att efterhandsstödet utvidgas från nuvarande ca 700 titlar till maximalt 1 200 titlar per år. Utan att föreslå en fixering av kvoterna för de olika litteraturkategorierna skisserar utredaren följande fördelning.

Förstagångsutgivning	Antal titlar
Svensk skönlitteratur	300
Skönlitteratur i svensk översättning	150
Svensk facklitteratur	300
Facklitteratur i svensk översättning	50
Svensk barn- och ungdomslitteratur	150
Barn- och ungdomslitteratur i svensk översättning	50
Klassiker och andra angelägna omtryck för barn och vuxna	200

Med detta antal titlar skulle en ökning ske för samtliga kategorier utom för svensk skönlitteratur.

För efterhandsstödet till de 1 200 titlarna föreslår utredaren att 12 milj. kr. avsätts. Inom denna ram skall också utgå lagerstöd till klassiker m. m. Detta stöd föreslås utgå enligt oförändrade principer.

3.3.3 Automatiska urvalsmetoder

Utredaren föreslår förändringar av urvalsformerna i stödet vad gäller dels bedömningen av vissa författare, dels förlagens rätt att själva avgöra vilka titlar som skall få stöd. Härigenom blir titelurvalet mer automatiskt.

Vid fördelningen av i synnerhet stödet till ny svensk skönlitteratur har

det visat sig att det i de flesta fall råder en stor enighet om vilka titlar, dvs. författare, som skall få stöd. En stor del av de behandlade författarna har mot bakgrund av sin samlade produktion ansetts som självklara för stöd. Utredaren föreslår därför att alla svenska författare av allmänlitteratur (inkl. facklitteratur och barn- och ungdomslitteratur) skall ha möjlighet att genom sin föregående produktion kvalificera sig för ett automatiskt utgivningsstöd till alla sina i fortsättningen utkommande böcker som hör hemma inom stödordningen. Dessa författare bör sättas upp på en särskild författarlista. Förutsättningen skall vara att tre på varandra följande böcker av en författare har fått stöd efter bedömning av arbetsgruppen. Böcker, som får stöd enligt den fria förlagskvot som föreslås, skall inte inräknas i underlaget för fastställandet av författarlistan men skall inte heller påverka stödmöjligheterna i negativ riktning.

Arbetsgruppen skall i början av varje budgetår upprätta en lista över de författare som är kvalificerade för automatiskt stöd.

En författare skall kunna avföras från listan genom beslut av kulturrådets nämnd för litteratur och bibliotek efter en enhällig begäran från arbetsgruppen. Detta innebär att stöd inte utgår automatiskt. Stöd skall dock kunna tilldelas en titel efter särskild prövning av arbetsgruppen.

Som ett komplement till författarautomatiken föreslår utredaren att förlag som för två eller flera titlar har fått efterhandsstöd genom beslut av arbetsgruppen, inkl. stöd enligt den fastställda författarlistan, automatiskt skall ha rätt till stöd till 1—5 titlar efter eget val följande år eller eventuellt något av de två följande åren. En f r i f ö r l a g s k v o t är motiverad från yttrandefrihetssynpunkt. Förlag, som tydligt visat sin kvalitetsinriktning, bör ha möjlighet att med statligt stöd ge ut böcker de själva valt.

3.3.4 Automatiskt urval bland klassiker

Utredaren föreslår att en lista över svenska och klassiska verk, som bör finnas tillgängliga i handeln, görs utifrån en angelägenhetsgradering av författare. För varje kvalificerad utgåva av ett sådant verk bör förlag kunna påräkna automatiskt utgivningsstöd förutsatt att verket inte redan finns i acceptabel utgåva.

3.3.5 Motprestation i form av maximipris

Till hela efterhandsstödet bör enligt utredaren knytas krav på maximipriser (f-priser) för böckerna i förhållande till omfånget. Utredaren tar inte ställning till om samma prisskalor bör tillämpas för alla litteraturkategorier.

Utredaren föreslår en indexreglering av den prisnivå som i dag gäller för vissa delar av litteraturstödet. Kulturrådet bör vid början av varje

budgetår på grundval av senast framräknade konsumentprisindex fixera maximipriserna för året.

3.3.6 Ersättningsprinciper

Till följd av nuvarande stödsystems konstruktion har böcker med förväntat god försäljning, som därmed trycks i större upplagor, hamnat utanför stödsystemet på grund av att stödet inte är relaterat till de totala tryckkostnaderna. En av målsättningarna med det nuvarande litteraturstödet är att motverka koncentration i förlagsbranschen. Stödet har också i betydande utsträckning kommit de små förlagen till godo. Dessa har lägre omkostnader vilket gör att de har lättare att hålla sig under den av kulturrådet föreskrivna maximiprisnivån t. o. m. utan statligt stöd. De små förlagens böcker trycks och säljs i mindre upplagor.

Mot denna bakgrund föreslår utredaren att arkersättningens storlek görs beroende av upplagens storlek för att korrigera den nuvarande snedfördelningen av stödet till de större förlagens nackdel. En undre gräns på 700 exemplar för erhållande av stöd bör gälla. Arkersättningen bör upphöra att stiga vid 5 000 exemplar.

Illustrerade böcker har endast med viss svårighet kunnat passas in i efterhandsstödssystemet, konstaterar utredaren. Ett särskilt schablonstöd för illustrationer bör därför knytas till arkersättningen. Tre stödnivåer bör tillämpas — instruktiva illustrationer, konstnärliga illustrationer i svartvitt och illustrationer i flerfärgstryck. Stödbeloppen bör bestämmas i förhållande till gällande normalhonorar till upphovsmännen. Stödet bör avse böcker där texten utgör huvudinnehållet.

3.3.7 Finlandssvenska författare

Utredaren finner det angeläget att stimulera utgivningen av den finlandssvenska litteraturen. Den svenska staten kan självfallet inte lämna ett utgivningsstöd direkt till finländska förlag. Däremot bör efterhandsstödet få användas för stöd till svenska delupplagor i Sverige av finlandssvensk litteratur, om upplagan överstiger den uppsatta minimigränsen.

Finlandssvenska författare bör ha samma möjlighet som rikssvenska att tas upp på författarlistan. Den fria förlagskvoten bör kunna utnyttjas för utgivning av finlandssvenska verk.

3.3.8 Projektstöd till kostnadskrävande utgivning

Den schablonutformning som litteraturstödet i dag har passerat inte för produktionskostnaderna för vissa böcker. Särskilt gäller detta illustrerade verk i svensk originalversion, där samtrycksförfarande inte har kunnat utnyttjas.

Ett särskilt projektstöd bör därför införas till kostnadskrävande utgivning såsom illustrerade böcker, barnbilderböcker, samlade verk, dyr-

bara återutgåvor, vissa uppslagsböcker m. m. För vissa typer av böcker — främst illustrerade — bör projektstödet kunna utgå i efterhand dvs. efter en bedömning av den färdiga boken. Klassikerutgåvor i normalutförande bör endast kunna få efterhandsstöd. För projektstöd bör anvisas 3 milj. kr.

Utredaren föreslår vidare att särskilda medel anvisas för främjandet av utgivningen av ett uppslagsverk.

3.4 Stöd till utgivning av lättlästa böcker och böcker med stor stil

SÖ har i en särskild skrivelse redovisat erfarenheterna av den försöksverksamhet med utgivning av lättlästa böcker (LL-böcker), som SÖ bedriver sedan ett antal år, och lagt fram förslag om den framtida utformningen av stödet till denna utgivning. Vidare föreslås ett stöd till utgivning av böcker med stor stil.

3.4.1 Lättlästa böcker

Bakgrund

SÖ bedriver sedan år 1968 en försöksverksamhet med stöd till utgivning av LL-böcker för vuxna omfattande såväl bearbetningar som original. Hittills har ett 40-tal böcker kommit ut. Verksamheten bekostas med medel från anslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet under nionde huvudtiteln. Innevarande budgetår har 925 000 kr. anvisats.

Försöket leds av en arbetsgrupp knuten till SÖ i vilken bibliotekarier, läsforskare, författare, bokillustratörer och lärare är representerade.

Arbetsgruppen beslutar om vilka böcker som skall ges ut och om bidragens storlek. Till en början var utgivningen inriktad på bearbetningar men har därefter i ökad utsträckning inriktats på nyproduktion. För att utveckla LL-boken och utgivningen har arbetsgruppen delat ut projektbidrag till författare, bearbetare, tecknare och fotografer.

Utgivningen av LL-böcker har skett i samarbete med olika förlag dels med hänsyn till behovet av en bredd i utgivningen, dels med hänsyn till författarnas önskemål. Hittills har tio förlag medverkat. Enligt SÖ:s bedömning har samarbetet med förlagen varit i stort sett positivt.

Böckerna ges ut med ett produktionsstöd för att priset skall kunna hållas lågt. Stödet beräknas på presenterade förlagskalkyler.

Förslag

I den fortsatta utgivningen bör liksom hittills ingå försök med olika former av läsarmedverkan. De litterära experimenten när det gäller form och innehåll bör vidgas till att gälla även gravt språkhandikappade som inte kan läsa. Vidare bör projektbidrag till författare och bokillustratörer ges i ökad omfattning.

SÖ föreslår att produktionsstödet fastställs utifrån ett fastställt f-pris. Till stödet bör knytas bestämmelser om att detta pris inte utan särskilt medgivande får höjas, innan första upplagan är slutsåld. Även maximerade försäljningspriser i konsumentledet borde kunna diskuteras, anser SÖ. Produktionsstödet bör inte enbart utgå till första upplagan utan även till nya upplagor av tidigare utgivna LL-böcker. Utgivningen av LL-böcker bör uppgå till 40 titlar per år.

Ansvar för stödet till utgivningen bör t. v. ligga kvar på SÖ där det direkta arbetet bör ledas av en arbetsgrupp. Skälet för att låta ansvaret ligga kvar på SÖ är att ingen fast modell ännu finns för hur läsarnas krav, författarnas intresse för medverkan och förlagens benägenhet att ge ut LL-böcker bäst skall kunna samordnas i en reguljär utgivning. Framför allt återstår mycket arbete med att pröva hur läsarnas krav och förutsättningar bättre skall kunna tillgodoses. En nära koppling finns här till SÖ:s utvecklingsarbete med folkbildningsverksamhet bland handikappade.

SÖ föreslår att 2 815 000 kr. anvisas för stöd till LL-utgivningen, varav 1 400 000 kr. avser produktionsstöd till 40 titlar om 35 000 kr. vardera.

3.4.2 Böcker med stor stil

SÖ redovisar att den arbetsgrupp inom SÖ som har arbetat med stöd till lättläst litteratur mellan åren 1971 och 1976 genomförde ett begränsat försök med utgivning av böcker med stor stil. Produktionsstöd utgick till 15 titlar. Tidigare hade två förlag på eget initiativ gett ut ett antal storstilböcker. De största avnämarna av denna storstilutgivning har varit biblioteken.

SÖ föreslår att stödet till storstilutgivningen knyts till övrigt litteraturstöd. Stödet bör i första hand vara ett förhandsstöd. Ett eventuellt efterhandsstöd bör ha formen av arkersättning. Stöd bör utgå till en årlig utgivning av 20 storstilböcker. En särskild urvalsgrupp för storstilböcker bör knytas till statens kulturråd. Dessutom framhåller SÖ att vissa minimikrav i fråga om typografisk utformning bör kunna ställas som villkor för statligt litteraturstöd över huvud taget.

SÖ beräknar kostnaderna för storstilutgivningen till totalt 850 000 kr.

3.5 Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet

Utredningen om Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet (SIK-utredningen) har i en skrivelse till utbildningsdepartementet föreslagit att ett särskilt stöd införs till presentation av svensk litteratur i utlandet.

Ett litet språkområde har särskilda problem när det gäller att göra den egna litteraturen känd utomlands. Utredningen finner det därför

angeläget att inom litteraturstödets ram hjälpa svensk litteratur att nå en utländsk publik.

Frågan har behandlats flera gånger i olika sammanhang utan att enighet har nåtts om formerna för ett sådant stöd. Det främsta hindret har varit författarnas egen tveksamhet inför ett statsdirigerat urval av böcker att spridas utomlands.

Vissa insatser görs redan i dag. En översikt av nyutkommen svensk skönlitteratur publiceras årligen på engelska av Svenska institutet. Resebidrag och stipendier ges till översättare. Symposier i olika former anordnas mellan översättare och författare från olika länder. Denna kontaktverksamhet är värdefull och bör enligt utredningen fortsätta och utvidgas, oavsett om andra stödformer införs.

I och med införandet av det statliga litteraturstödet accepteras det nu allmänt av författare att statens kulturråd med hjälp av särskilda arbetsgrupper fördelar ett stöd till den inhemska litteraturen, som bygger på vissa urvalsmetoder. Dessa arbetsgrupper har hög kompetens och ett stort ansvar. Samma instanser borde nu utan principiella betänkligheter kunna anförtros att välja ut ett antal svenska böcker för presentation utomlands i översatt form.

Utredningen föreslår att ett försök skall göras under en femårsperiod med översättning varje år av ca 15 svenska böcker till engelska eller eventuellt i särskilda fall till annat världsspråk. Urvalet av vilka böcker som skall översättas bör göras av statens kulturråd. Förslag bör kunna framföras från olika intressenter. I första hand bör översättningarna avse skönlitterära böcker som har kommit ut i Sverige efter år 1945.

Kostnaden för varje översättning uppgår i dag till ca 10 000 kr. och kostnaden för hela projektet alltså till ca 150 000 kr. om året. Översättningarna bör publiceras i stencilerad form.

Stödet skulle göra det möjligt för svensk litteratur att nå bl. a. de utländska förlagens lektörer och konkurrera om förlagens intresse på gynnsammare villkor än i dag. Vid femårsperiodens slut skulle ett brett urval ur den svenska efterkrigslitteraturen finnas tillgänglig på ett världsspråk för utländska förlag, tidskrifter, studenter, forskare och andra som i dag av språkskäl inte kan ta del av denna litteratur.

Spridningen av de översatta manuskripten bör ske genom normala förlags- och författarkontakter, genom Svenska institutet och andra intresserade organisationer eller myndigheter. De manuskript som inte finner förläggare bör kunna komma till nytta vid skandinaviska avdelningar inom utländska universitet, för litteraturvetenskap etc. Den praktiska handläggningen av stödet med kontakter med översättare etc. bör skötas av Svenska institutet.

3.6 Kreditstöd till förlag

Litteraturstödsutredningen framhåller att publiceringen av litteratur i växande omfattning är beroende av att ett antal mindre förlag ges möjligheter att verka under ekonomiskt betryggande förhållanden, dvs. arbeta oberoende av ekonomiska konjunkturer, kreditrestriktioner etc. I det nuvarande statliga kreditstödet till förlag måste den sökande själv sörja för kreditmöjligheterna inom det reguljära kreditväsendet, vilket innebär att de finansiella konjunkturerna kan få en styrande effekt vad avser de mindre förlagens existens. Den kulturpolitiska aspekten präglar syftet med kreditstödet men i den praktiska hanteringen har ekonomiska bedömningar, individuella lånemöjligheter etc. varit helt avgörande.

Utredaren föreslår att en särskild statlig garantifond om 5 milj. kr. inrättas. Beslut om kreditstöd bör fattas av kulturrådets nämnd för litteratur och bibliotek efter hörande av statens industriverk som svarar för den ekonomiska bedömningen.

Kreditstödet till nystartade förlag bör ha formen av startkapital som lånas ut mot låg ränta, på goda lånevillkor och mot en inte alltför högt ställd säkerhet. I undantagsfall bör finnas möjlighet att bevilja femåriga avskrivningslån, där möjligheter till avskrivning prövas varje år. Även för de vanliga lånen bör finnas möjlighet till avskrivning.

Vad gäller kreditstöd till existerande förlag föreslår utredaren att den nuvarande statliga kreditgarantin förbättras så att den kan uppgå till 95 % av lånebehovet. Om bankkrediter ändå vägras bör kulturrådet ha möjlighet att bevilja lån till löpande verksamhet enligt sammat principer som för lån till nystartade förlag. Vidare föreslås att staten till förlag som till stor del är finansierade med lån skall kunna lämna stöd i form av räntesubventioner förslagsvis som mellanskillnad mellan aktuell räntenivå och 4 %.

3.7 Bokhandelsstöd

Det råder i dag en bred enighet bland intressenterna på litteraturområdet om behovet av kraftfulla åtgärder för stöd till den existerande fackbokhandeln. Ett utgivningsstöd till den seriöst syftande litteraturen är angeläget men blir verkningslöst om en stor del av böckerna inte kommer ut till bibliotek och bokhandel, betonar utredaren.

Standardskillnaden på bokhandelsområdet förefaller vara stor även mellan befolkningsmässigt jämförbara kommuner. En undersökning av fackbokhandels standard i olika delar av landet bör göras såväl vad gäller den totala lagerbredden som beträffande sammansättningen av utbudet.

Utredaren berör olika presenterade modeller för stöd till bokhandeln. Den i betänkandet Statligt litteraturstöd av J. Modig och C. O. Josephson presenterade modellen för stöd till bokhandeln leder enligt utredaren till mindre önskvärda effekter. Stimulansen för lagerbreddning blir med kopplingen till årsinköpen generellt sett mycket ojämnt fördelad. Boklådor, vilkas lagerökning har en relativt liten kulturpolitisk effekt, kommer att gynnas i betydligt högre grad än boklådor på orter som behöver men har små möjligheter att åstadkomma en lagerbreddning. Utredaren framhåller vidare, att staten inte bör träda in och ta på sig en betydande del av bokförlagens nuvarande funktionsersättning till boklådorna. Det vore dock en fördel om förlagen på eget initiativ lade om systemet med funktionsersättning, så att det gynnar mindre men kvalitetsinriktade boklådor.

Sveriges författarförbund har föreslagit ett bokhandelsstöd som innebär att varje bokhandel skulle få ett stöd baserat på det antal litteraturstödda titlar som varje år tas hem i minst två exemplar. För varje extra exemplar upp till fem skulle stödet öka. Enligt utredaren leder troligen inte systemet till den positiva effekt förslagsställarna hävdar. Den preliminära målsättningen för ett bokhandelsstöd kopplat till litteraturstödet bör vara att alla boklådor tar hem åtminstone ett exemplar av varje stödd titel. Lagerhållning av mer än ett exemplar är inte rimlig med hänsyn till möjligheten att utnyttja Seeligs reordersystem. När det gäller stödda titlar, som är lätta att sälja, behövs ingen stimulans för att hålla fler exemplar i lager, framhåller utredaren.

Utredarens förslag till bokhandelsstöd innebär att ett lagerstöd och ett prestationsstöd skulle införas. Stödet syftar till att ge stödda titlar ett stöd även i distributionsledet samt att bevara och förbättra lagerhållningen i detaljhandeln.

Varje bokhandel eller bokförsäljare vars lager av A-böcker uppgår till minst 3 000 titlar bör få ett lagerstöd, som står i proportion till lagerhållningen. Villkor för stöd bör vara att boklådorna årligen genomför en inventering, vars resultat tillställs kulturrådet, varefter stickprovskontroller kan ske. För att gynna lagerökningar i boklådor på orter med dålig bokförsäljning bör antingen ett avtrappningssystem införas, som innebär att stödet per titel blir något högre för de mindre boklådorna, eller medel avsätts för riktade selektiva insatser. 3 milj. kr. bör anslås som lagerstöd, vilket bör möjliggöra ett stöd på mellan 1 och 2 kr. per titel i lager.

Vidare bör varje bokhandel eller bokförsäljare, som årligen inköper minst ett exemplar av minst 200 litteraturstödda titlar, få ett prestationsstöd relaterat till det sammanlagda antalet inköpta litteraturstödda titlar. Stödet avses kunna utgå även till försäljningsställen utanför den egentliga fackbokhandeln. Enligt utredaren kan man överväga att införa bestämmelser om proportionerna mellan litteraturstödda och

icke stödda titlar i inköpen, så att bokförsäljare med sammanlagt stora inköp ställs utanför stödet om andelen icke litteraturstödda titlar är mycket liten. Stödet bör beräknas med hjälp av uppgifter från AB Seelig & Co, Pressens samdistribution AB (Presam) samt enskilda förlag. Utredaren föreslår att 4 milj. kr. anslås som prestationsstöd, vilket bör möjliggöra ett stöd på omkring 10 kr. per inköpt stödd titel. Bokhandeln bör uppmanas att inte överskrida cirkapriset på de litteraturstödda titlarna. Om bokhandeln i alltför stor utsträckning överskrider de rekommenderade priserna, bör övervägas att införa ett absolut prisvillkor i samband med lager- och prestationsstödet.

Utredaren framhåller att det föreslagna stödet bör införas snarast möjligt, parallellt med det nyligen inrättade kreditstödet till bokhandeln.

3.8 Läsfrämjande åtgärder

Utredaren konstaterar, att i de förslag som läggs fram har inga medel avsatts för läsfrämjande åtgärder i egentlig mening men betonar, att en dämpning av prisökningarna på böcker eller en prissänkning indirekt stöder bibliotekens läsfrämjande insatser, eftersom bredd och djup i bokinköpen kan bibehållas. Den indirekta generella subvention, som prisdämpningen medför, får dock inte medföra reduktion av bibliotekens medieinköpsanslag.

Eftermedierna har, framhåller utredaren, stora förutsättningar att stimulera intresset för litteratur och läsning. TV är det mest genomträngande informationsmediet men insatserna hittills har i stort sett varit diletantiska. Sveriges Radios litteraturpropaganda bör inte vara formaliserad och specialistbetonad utan i första hand vända sig till de otränade läskategorierna. Radio och TV bör som korta pausinslag kunna ha inslag som antyder nödvändigheten av läsning, nödvändigheten av att vidga ordförrådet.

Biblioteken bör kunna få en vidgad roll i bokförmedlingen genom att delta i bokförsäljningsledet som förmedlare av litteraturinköp. Utredaren föreslår att biblioteken skall tillhandahålla beställningsblanketter för köp av böcker i närmaste lämpliga boklåda.

Staten bör tillsammans med Presam initiera en försöksverksamhet i syfte att undersöka, vilken verkan det redan i dag existerande beställningssystemet via Presams återförsäljare skulle kunna få för bokförsörjningen, främst i glesbygden, om det faktiskt utnyttjades. Försöket bör inledningsvis begränsas till ett län i Norrland. Statens åtagande skulle vara framställning av en katalog fyra gånger om året för gratisdistribution via bok- och tidningsförsäljare samt bibliotek. Försöket bör bekostas med medel som statens kulturråd disponerar.

Utredaren framhåller vidare att samhället bör satsa på bokförsörjning och läspropaganda i förskola och skola.

3.9 Massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker

Barn- och ungdomsboksmarknadens totala omfattning och struktur gör, enligt utredaren, att det krävs ekonomiska insatser från statens sida, som inte ter sig realiserbara, om man vill skapa en reell konkurrenssituation i fråga om massmarknadsutgivning av kvalitetslitteratur. Att i dagens läge skapa en särskild organisation för en sådan utgivning är därför knappast rimligt.

Utredaren föreslår att ett projektstöd införs, som skall kunna gå till bokförlag med en seriös ambition att till lågt pris producera kvalitativt god litteratur för barn och ungdom och som anlitar distributionskanaler, som möjliggör en reell konkurrens med det nu dominerande massmarknadsutbudet. Projektstödet bör kunna kompletteras med ett efterhandsstöd i det fall förlag önskar lansera en viss titel som lågprisprodukt på massmarknaden.

Framgången med utgivning av massmarknadslitteratur av god kvalitet för barn och ungdom beror enligt utredaren på hur distributionen kan organiseras. En spridning till varuhus, kiosker och annan dagligvaruhandel förslagsvis genom Presam är därvid av stor betydelse. Det vore önskvärt att grossistkedjor, som förser livsmedelshandeln med varor, kunde intresseras för att distribuera barn- och ungdomslitteratur. Naturligt är också att anknyta till distributionen av 5-kronors-böcker genom Litteraturfrämjandet. Massmarknadsutgivning för barn och ungdom bör om möjligt vara en originalutgivning.

Utredaren konstaterar att en möjlighet till massmarknadsutgivning är tillskapandet av särskilda bokklubbar för barn. En bokklubbssverksamhet för barn och ungdom skulle dock ha en både negativ och diskriminerande effekt. Verksamheten skulle i första hand nå föräldrar som redan är medvetna om barnens behov av goda böcker. Skiktningen mellan de mera och de mindre gynnade barnen skulle öka. Mot denna bakgrund vill inte utredaren föreslå att statliga medel anslås för försök med en barnbokklubb.

Utredaren föreslår att Litteraturfrämjandet får medel för att som experimentverksamhet komplettera sin hittillsvarande utgivning med ett antal titlar för barn och ungdom. Erfarenheterna borde kunna vara vägledande för den fortsatta massmarknadsutgivningen av barn- och ungdomslitteratur.

För samtliga åtgärder i fråga om massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur föreslås 2 milj. kr. som skall fördelas mellan produktions- och distributionsstöd enligt statens kulturråds bestämmande.

3.10 Projektstöd till författarverkstäder

Den föreslagna utformningen av efterhandsstödet till bokutgivning gör det troligen svårare för s. k. självförläggare att få stöd. Ett särskilt stöd för denna kategori bör därför införas, anser utredaren.

Ett nät av författarverkstäder, bokmaskiner, bör byggas upp i landet med rimlig geografisk fördelning. Verksamheten bör kunna knytas till länsbiblioteken för att utnyttja fungerande administrativa system och till centrumbildningar. Det statliga stödet bör avse initialutgifter, räntor, avskrivningar, löner till viss personal och lokalkostnader. Behovet av verkstäder uppskattas till fem stycken.

Utbyggnaden av nätet med författarverkstäder bör ske i etapper. Driftkostnaderna för de i dag existerande bokmaskinerna beräknas uppgå till 200 000 kr. vardera. Investeringskostnaden för en ny verkstad beräknas uppgå till 100 000 kr. Uppbyggnaden till fem verkstäder bör kunna genomföras under en treårsperiod.

För författarverkstäder föreslås ett årligt anslag om 1 milj. kr.

3.11 Stöd till Bibliotekstjänsts sambindning

Utredaren framhåller att ett utökat allmänt statligt stöd till folkbiblioteken är något som inte direkt bör knytas till litteraturstödet. Ett stöd i anslutning till litteraturstödet är dock möjligt och detta skulle i så fall kunna kopplas till den service Bibliotekstjänst lämnar biblioteken med sambindningen. Utredaren föreslår att Bibliotekstjänst erhåller ett stöd om 1 milj. kr. till sin sambindning och speciellt då förhandsreceptionsverksamheten. Stödet bör medföra en prisdämpande effekt på böckerna i sambindningen, som säljs till biblioteken.

4 Remissyttrandena

4.1 Allmänna synpunkter på litteraturstödsutredningen

I flera yttranden berörs förutsättningarna för större förändringar i det nuvarande litteraturstödet. Remissinstanserna framhåller, att utvärderingen av litteraturstödet har gjorts för tidigt och att utredaren har fått arbeta under alltför stark tidspress. Den utvärdering och det underlagsmaterial, som redovisas, är alltför osäkert för att läggas till grund för en genomgripande förändring av det nuvarande stödsystemet, som därför med vissa smärre justeringar bör fungera ytterligare ett antal år. Synpunkter i denna riktning förs fram av bl. a. *statens kulturråd, KF, LO, Pressbyråföretagen AB, Litteraturfrämjandet, Svenska akademien, Svenska bokförläggareföreningen, TCO och ABF*. Flera av de remissinstanser som är kritiska till större förändringar finner det emellertid vara värdefullt med en utbyggnad av stödet.

Svenska bokförläggareföreningen anser inte att det finns någon klarläggande analys av behovet av ett stöd till bokutgivningen. Ekonomiska och kulturella effekter av ett stöd har därför inte kunnat relateras till ett uttalat riktmärke. Det nuvarande litteraturstödet lider också i hög grad brist på grundarbete och inträngande analyser.

Enligt föreningens mening borde hela frågan om litteraturstödet effekter och om vilka ändringar som bör genomföras uppskjutas, till dess erforderligt underlag för beslut föreligger. Det är då av väsentligt intresse, att branschekonomiska bedömningar kan beredas bättre utrymme i diskussionen än vad som tidigare varit fallet. Föreningen har tidigare i år gett i uppdrag åt Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm att genomföra en ekonomisk analys av förlagsbranschen, där frågan om statligt litteraturstöd också skall belysas. Resultatet av institutets arbete beräknas vara klart för offentliggörande under våren 1978. Föreningen framhåller vikten av att förlagsbranschen ges möjlighet att delta aktivt i det fortsatta utredningsarbetet rörande litteraturstöd.

Svenska bokhandlareföreningen anser att det statliga stödet på bokmarknaden har satts in utan att man har haft helt klart för sig vilka behov som är angelägnast och inte heller vilka effekter åtgärderna får för branschens struktur i ett längre perspektiv. Litteraturstödsutredningens förslag innebär inte heller någon radikal lösning av branschens problem. Resonemangen speglar de tankegångar som finns inom branschen, men den korta utredningstiden har, enligt föreningen, inte medgivit de metodiska undersökningar och fördjupade branschekonomiska studier som borde ligga till grund för ett stöd till bokmarknaden. Förslaget att 17 milj. kr. skall ges till förlagen och 7 milj. kr. till bok-

handeln framstår för föreningen som en felprioritering, eftersom förlagen f. n. inte synes vara i omedelbart behov av stöd, medan däremot bokhandeln har problem bl. a. till följd av den snabba expansionen av försäljningen via bokklubbar. Det är vidare beklagligt, anser föreningen, att utredaren fått så vaga direktiv beträffande studiet av behovet av stöd till bokhandeln.

Tidsperspektivet för genomförandet av reformer på litteraturområdet diskuteras av *statens kulturråd*.

Kulturrådet finner att en fullständig reform av alla delar av litteraturstödet i ett sammanhang kan bli svår att genomföra bl. a. med hänsyn till de avvikelser från utredarens förslag som rådet föreslår. I så fall kunde vissa delar av stödet bearbetas ytterligare.

Väsentliga delar av reformpaketet måste dock enligt rådets mening beslutas år 1978. Sålunda bör utgivningsstödet utvidgas till att omfatta facklitteratur redan fr. o. m. nästa budgetår. Ett förändrat och förstärkt stöd till barnlitteratur bör också genomföras. Detsamma gäller införande av ett projektstöd till särskilt kostnadskrävande utgivning.

Vidare bör det av SIK-utredningen föreslagna stödet till presentation av svensk litteratur i utlandet inrättas. Den pågående försöksverksamheten med läsfrämjande åtgärder för barn och ungdom bör fortsätta. Ett stöd till författarverkstäder/bokmaskiner bör också genomföras fr. o. m. nästa budgetår.

Vikten av att de statliga insatserna på litteraturområdet omfattar både produktion och distribution liksom även läsfrämjande åtgärder framhålls av bl. a. *SACO/SR*, *Svenska akademien*, *Sveriges allmänna biblioteks-förening*, *Sveriges författarförbund*, *TCO*, *ABF*, *Förbundet Vi Unga* och *Studieförbundet Vuxenskolan*.

Svenska akademien framhåller att det är avgörande för en statlig litteraturpolitik, att man inte enbart stöder produktionen och distributionen av böcker. De läsfrämjande åtgärderna är väsentliga. Skolan, massmedier, bibliotek, bildningsförbund, folkrörelser m. m. har här ansvarsfulla uppgifter, som kräver mycket stora, bl. a. pedagogiska, insatser och betydligt större ekonomiska resurser än vad som f. n. ges genom litteraturstöd. Den statliga litteraturpolitiken måste uppfattas som ett av många inslag i en mer omfattande kulturpolitik, för vilken insatserna på den s. k. konsumentensidan är det avgörande och mest krävande.

Studieförbundet Vuxenskolan framhåller att i debatten om hur den svenska litteraturen skall främjas dominerar frågor om stöd till produktion och distribution medan man däremot i mycket mindre omfattning diskuterar hur läsintresset skall kunna öka. Stöd till produktion och distribution av litteratur är meningslösa om man inte ser till att folk stimuleras att bli bokläsare. Att konkreta förslag till läsfrämjande åtgärder saknas i förslagen, ser studieförbundet som en brist och efterlyser

förslag till utformning av och stöd till en kampanj, där studieförbunden får en central funktion. Liknande synpunkter förs fram av TCO, ABF och Förbundet Vi Unga.

Frågan om en bibliotekslag berörs i några yttranden.

Enligt SACO/SR:s bedömning är de kommunala biblioteken de bästa distributionskanalerna för nytgiven litteratur. Den ojämna standarden i biblioteksservicen gör emellertid att framför allt människor i glesbygd har små möjligheter att komma i kontakt med böcker. En lagstiftning, som garanterar en grundstandard för folkbiblioteken, vore därför enligt organisationens uppfattning den bästa formen av litteraturstöd och den skulle dessutom ha en läsfrämjande effekt.

Svenska bokförläggareföreningen konstaterar att svårigheterna i den kommunala ekonomin gör att minskningen under senare år av bibliotekens bokinköp kan komma att accentueras. Detta är oroande och ett statligt stöd för att förstärka bibliotekens möjligheter att köpa in böcker framstår därför som viktigt. Problemet med varje form av statligt stöd till biblioteken är emellertid att man löper risken, att kommunernas svar på statliga bidrag blir ökad avmattning i kommunernas biblioteksanslag och att man således bara åstadkommer en omfördelning av ekonomiskt ansvar. Därför bör en bibliotekslag allvarligt övervägas med sikte på att åstadkomma en grund för gemensamma satsningar på en förbättrad biblioteksstandard.

Tanken att sprida böcker till bibliotek tas upp i några yttranden. Det skulle vara fråga om böcker som förlagen lämnar som motprestation för erhållet stöd.

Att utforma litteraturstödet så att det delvis bidrar till att ge de kommunala biblioteken ökade resurser utan att man därmed ger kommunerna alibi för en sänkning eller frysning av anslagen torde inte vara helt omöjligt, framhåller SACO/SR. En anknytning till den nuvarande stödköpsordningen för barn- och ungdomslitteratur skulle vara en möjlighet värd att pröva.

En sådan modell har enligt organisationen vissa fördelar jämfört med utredarens förslag om ett stöd till Bibliotekstjänsts sambindning. En stödköpsordning har en standardutjämnande effekt. I mån av ekonomiskt utrymme kan en stödköpsordning naturligtvis utvidgas till att gälla även delar av vuxenlitteraturen.

En generell stödköpsordning, innebärande att varje kommun erhåller ett exemplar av varje litteraturstödd titel, innebär emellertid från bibliotekens synpunkt flera nackdelar, betonar SACO/SR. Dessutom torde ett sådant stöd bli alltför kostsamt.

Det nuvarande stödet bör tillämpas ytterligare några år med de mindre justeringar kulturrådet självt finner anledning att göra, anser LO. Därefter bör ett nytt litteraturstöd utarbetas utifrån målen för kulturpolitiken och en helhetssyn på bokmarknaden. I det sammanhanget

bör prövas den modell som 1968 års litteraturutredning presenterade. Stödet bör omfatta svensk skönlitteratur, skönlitteratur i svensk översättning, svensk facklitteratur och facklitteratur i svensk översättning samt klassiker. Förlagen bör som motprestation för stödet ställa exemplar till statens förfogande, vilka bör fördelas exempelvis till bokhandeln, bokkaféer, arbetsplatsbibliotek och för läsfrämjande åtgärder. Även *ABF* pekar på möjligheten att använda stödköpta böcker i utlåning på arbetsplatser.

Landstingsförbundet föreslår att man undersöker möjligheterna att komplettera utredarens förslag till stöd till distribution av böcker med ett stöd till distribution via biblioteken av de böcker som får litteraturstöd.

Svenska bokförläggareföreningen avstyrker nu, liksom i remissyttrandet över 1968 års litteraturutrednings betänkande, bestämt tanken på motprestationsexemplar till biblioteken. Även *Sveriges allmänna biblioteksforening* avvisar tanken på utproportionerande av motprestationsböcker till folkbibliotek.

Många av de böcker, som erhåller litteraturstöd, blir inte tillgängliga för den bokläsande allmänheten vare sig i bokhandel eller i bibliotek, framhåller *Sveriges författarförbund*. En arbetsgrupp inom förbundet har undersökt kostnaden för ett stöd till biblioteken innebärande att staten skulle förse huvudbibliotek och filialer med sammanlagt 1 000 exemplar av varje litteraturstödd titel. Den totala kostnaden för inköp, inbindning och hantering har uppskattats till ca 55 milj. kr., vartill kommer ett produktionsstöd i prispressande syfte på 17 milj. kr., totalt ca 72 milj. kr. Författarförbundets styrelse har bedömt verkningarna av ett sådant inköpssystem och förbundet anser sig f. n. inte böra aktualisera denna form av stöd i distributionsledet.

Bokklubbarnas inverkan på bokmarknaden diskuteras i några yttranden.

Statens kulturråd tar upp frågan i sin diskussion av maximipriser på de litteraturstödda titlarna och framhåller, att prispressen syftar inte endast till att hålla tillbaka den ökning av bokpriserna, som är en följd av inflationen, utan också i hög grad till att avskära den konstlade ökning av bokens pris i bokhandeln som orsakas av bokklubbarnas prismanipulering. Detta gäller relativt få klubbar som i gengäld är så mycket större.

Bokklubbarna lägger i dag under sig en allt större del av bokmarknaden, konstaterar rådet. Bokklubbaförsäljningen är i dag minst lika stor som fackbokhandelns försäljning av allmänlitteratur. Detta är enligt rådet alarmerande. Såväl fackbokhandelns som B-bokhandelns försäljningsandel minskar successivt. Bokklubbaförsäljningen kan närmast beskrivas som bokutgivningens industrialiseringsprocess.

Kulturrådet framhåller emellertid samtidigt att bokklubbsidén har varit och fortfarande är en betydelsefull kulturfaktor. Den inträffade våldsamma förändringen av bokmarknaden orsakad av ett antal relativt nytillkomna bokklubbar fordrar emellertid någon form av motrörelse. Enligt kulturrådet är en konsekvent genomförd, prisåterhållande litteraturstöds politik det medel som möjligen kan inverka på bokklubbarnas ohämmade tillväxt.

Liknande synpunkter redovisar också *Sveriges författarförbund*.

Eremit-Press föreslår en skatt på bokklubbarnas försäljning. Inkomsterna bör användas till stöd åt bokhandeln.

I några yttranden berörs frågan om bokklubbarna har haft någon reell läsfrämjande effekt. *LO* och *Litteraturfrämjandet* ifrågasätter detta och framhåller att de flesta bokklubbar arbetar med starkt kommersiell inriktning för att nå en redan tidigare läsintresserad publik. Litteraturfrämjandet finner det motiverat med undersökning av bokklubbarnas arbetsformer för att belysa möjligheterna att öka intresset för bokläsning bland nya grupper.

Svenska bokhandlareföreningen anser att det bör undersökas huruvida bokhandeln diskrimineras i prishänseende vid inköp av bokklubbs-titlar. Bokhandeln synes av bokklubbsförlagen utnyttjas som priskuliss och framstår därigenom som en högpriskanal. Helt olika prissättning tillämpas för samma böcker vid försäljning till bokhandel resp. till bokklubbar som samarbetar med förlag. Bokhandlareföreningen framhåller att ett klarläggande av nämnda förhållanden skulle bidra till att bringa bättre harmoni mellan parterna på marknaden.

Föreningen Norden beklagar att utredningen nästan inte alls har beaktat de nordiska aspekterna på det statliga litteraturstödet och erinrar om de olika insatser som görs på gemensam nordisk basis, bl. a. det år 1975 inrättade översättningsstödet till grannlandslitteratur. Föreningen erinrar om att Nordiska ministerrådets rådgivande kommitté för allmän kulturell verksamhet har föreslagit att vid ändring eller införande av nationella stödköpsordningar bör tillgodoses att inköpta böcker distribueras även till övriga nordiska länder.

4.2 Utgångspunkter

Utredarens resonemang om vikten av verbal likvärdighet mellan grupper i samhället och om att stödet till litteraturen därmed även är en pedagogisk och social fråga berörs av bl. a. *SÖ*, *statens kulturråd*, *KO*, *SACO/SR*, *Eremit-Press*, *Svenska bokhandlareföreningen*, *Svenska kommunförbundet*, *ABF* och *Förbundet Vi Unga* som samtliga instämmer i utredarens resonemang. Flera av instanserna betonar också att insatser behövs såväl i produktions- som distributionsledet.

HCK finner det märkligt att utredaren mot bakgrund av gjorda uttalanden inte har berört olika handikappgruppers behov av anpassad litteratur.

Verdandi framhåller att generella satsningar inom litteraturområdet inte når icke läsande grupper.

Utredarens diskussion av bokpriserna och konsumtionen av böcker föranleder flera kommentarer.

Statens kulturråd framhåller att ökningarna i bokprisindex i hög grad beror på att de förstagångsuttgivande bokklubbarna i bokhandeln tillämpar en utpräglad högprislinje. Samtidigt understryker kulturrådet att bokprisindex är mycket dåligt konstruerat och ger en dålig bild av prisutvecklingen.

Enligt SACO/SR och Svenska kommunförbundet har de höjda bokpriserna bidragit till att den kvalificerade litteraturen har fått svårare att nå ut till konsumenterna. SACO/SR framhåller vidare att prisökningen även har bidragit till att biblioteken inte kan erbjuda ett brett och djupt urval ur bokproduktionen.

Flera remissinstanser däribland *Bibliotek i samhälle*, *Författarförbundet*, *Klys*, *Kristna bokförläggareföreningen*, *Sveriges författarförbund* och *TCO* understryker allmänt vikten av att böcker blir billigare. Enligt *Författarförbundet* är ett rimligt etappmål för de närmaste åren en 30-procentig prissänkning på de litteraturstödda titlarna såväl i produktions- som distributionsledet.

Svenska bokförläggareföreningen menar att det är ett diskutabelt påstående att bokpriserna skulle vara alltför höga. Jämförs prisökningen på böcker med den på andra varor har bokpriserna stigit mindre. Det kan inte heller enligt föreningen göras gällande att bokprisernas nivå i Sverige skulle vara högre än i andra länder.

Frågan om mervärdeskatt på böcker kommenteras i några yttranden. *Sveriges B-bokhandlareförbund* anser att en sänkning eller ett borttagande av momsens vore det effektivaste sättet att sänka bokpriserna och stimulera läsandet.

Instämmer i utredarens synpunkter beträffande mervärdeskatten gör däremot bl. a. *statens kulturråd*, *Litteraturfrämjandet* och *Sveriges författarförbund*. Kulturrådet och *Författarförbundet* framhåller att ett slopande av momsens skulle gynna massmarknadslitteraturen.

Svenska bokförläggareföreningen anser att den generella kostnadslättning ett moms borttagande skulle medföra är väl motiverad inte minst med tanke på att de flesta andra västeuropeiska länder tillämpar en väsentligt lägre mervärdeskatt på böcker än på andra varor och i vissa fall total momsbefrielse. En reducering eller ett slopande av momsens på böcker vore ett sätt att stärka böckernas ställning på marknaden i förhållande till andra varor och tjänster och skulle dessutom leda till prissänkningar för hela boksortimentet. Föreningen framhåller vidare

att dagstidningar dels har ett riktat stöd i form av presstöd, dels är befriade från moms.

Även *Svenska bokhandlareföreningen* pekar på att flertalet västeuropeiska länder tillämpar en reducerad eller helt slopad moms på böcker.

4.3 Utvärdering av nuvarande stödsystem

De allmänna synpunkter utredaren inledningsvis redovisar i sin utvärdering av det nuvarande stödsystemet kommenteras av några remissinstanser.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller beträffande frågan huruvida en ökning av bokutgivningen är önskvärd eller inte att utredarens resonemang visar hur oklart beslutsunderlaget är för ett statligt litteraturstöd. För att få klarhet borde man söka fastställa något kriterium för kulturell standard vad gäller bokutgivning. Någon objektiv bedömning av vilken nivå som är lämplig går självfallet inte att göra. Jämförelse med andra länder är en metod. Enligt föreningen ligger Sverige därvid på en hög nivå både i kvalitet och bredd.

Bokförläggareföreningen framhåller vidare att utredarens påstående, att den svenska bokmarknaden är starkt präglad av litterära moderörelser, är ogrundat. Förlagen bör ha rätt att spegla vad som ligger i tiden. Det kan inte heller bevisas att fenomenet skulle vara mer utpräglat i Sverige än i andra länder.

Beträffande en sänkning av bokpriserna som ett sätt att stimulera bokinköpen framhåller *Svenska bokförläggareföreningen* att i vad mån sänkta bokpriser skulle leda till en ökad köpbägenhet beror på priselasticiteten på böcker. Enligt föreningen tyder det mesta på att den i allmänhet är låg. En kraftig pris-sänkning skulle därmed inte leda till ökade inköp av enskilda köpare. Att genom en prispress kopplad till det statliga stödet underlätta för biblioteken att köpa böcker anser inte föreningen vara riktigt. Subventionering av bibliotekens bokinköp bör inte ske genom statliga ingrepp i förlagens marknadsprissättning.

LO ifrågasätter om det är möjligt att med ett ensidigt stöd i produktionsledet få till stånd några för konsumenterna påtagliga prisdämpningar och än mindre prissänkningar. Dessa effekter uppnås förmodligen bäst genom åtgärder som stimulerar till större upplagor.

Ny skönlitteratur för vuxna

Beträffande litteraturstödet inverkan på omfattningen av utgivningen av ny svensk skönlitteratur framhåller *statens kulturråd* att den konstaterade ökningen av utgivningen år 1975 knappast har samband med litteraturstödet. Tillgången på manuskript av acceptabel kvalitet är inte relaterad till introducerandet av nya stödformer. Däremot är det enligt

rådet möjligt att stödet medfört att förlagen i mindre omfattning än annan verksamhet har drabbats av den allmänna konjunkturnedgången.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller att arkstödet bör korrigeras så att den nuvarande favoriseringen av tunna volymer försvinner. Föreningen konstaterar att inställningen till stödet till ny svensk skönlitteratur skiftar mellan förlagen. För vissa av de mindre förlagen torde stödet ha haft betydelse för utgivning och utveckling. Mellanstora förlag anser i allmänhet att det knappast spelar någon roll medan de större ofta har en rent negativ syn på stödet.

Skönlitteratur för vuxna i svensk översättning

Svenska bokförläggareföreningen anför att stödkonstruktionen har varit negativ från ekonomisk synpunkt, eftersom bokpriserna i många fall har anpassats till kulturrådets maximipriser utan att boken i fråga sedan fått stöd.

Klassisk litteratur för vuxna

Svenska akademien finner den kraftiga nedgången i lagerhållningen av äldre litteratur alarmerande och betonar att, om inte denna tendens bryts, vi kommer att få en kommersialiserad litterär miljö som domineras av dagsaktualiteter.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller att de flesta medlemsförlagen har en positiv inställning till stödet. Projektstödsformen har varit en fördel.

Facklitteratur i översättning

Svenska bokförläggareföreningen betonar att stödet har varit för litet i förhållande till andra kategorier, och förlagen har därför inte kunnat räkna med det i sin utgivning.

Barn- och ungdomslitteratur

Svenska bokförläggareföreningen anser att stödköpsmodellen ger godtyckliga resultat i inköps hänseende och sannolikt exkluderar böcker, som borde ha varit med i försöket med läsfrämjande verksamhet, vilket även *Sveriges författarförbund* anser. Stödköpsordningen bör enligt Bokförläggareföreningen avskaffas och ersättas av andra former av stöd.

Läsfrämjande verksamhet bland barn och ungdom

Statens kulturråd finner försöket mycket angeläget. Det ger möjligheter att medvetet integrera böcker i organisationernas verksamhet och att utveckla samarbete med biblioteken. Att vissa organisationer inte hade börjat sin verksamhet vid utredarens undersökning kan inte tas som intäkt för att hela försöket är misslyckat, eftersom man får räkna med en lång igångsättningsperiod. Liknande synpunkter för *ABF* fram.

Statens kulturråd föreslår att försöksverksamheten utsträcks ytterligare ett år så att de stödköpta böckerna innevarande budgetår kan användas. Utvärderingen får sedan visa vilka behov som finns av att permanenta verksamheten och hur behovet av böcker skall tillgodoses.

Statens ungdomsråd vänder sig mot kritiken av ungdomsorganisationerna och deras möjligheter att befrämja läsning. Medverkande organisationer som redovisat synpunkter har över lag goda erfarenheter. Rådet anser därför att verksamheten bör fortsätta.

SACO/SR delar inte uppfattningen att stöd till biblioteken skulle ge större effekter, vilket däremot *Svenska barnboksinstitutet* gör. Verksamheten kan emellertid enligt *SACO/SR* knytas an bättre till folkbiblioteken. Stödköpsordningen bör inte ändras innan utvärderingen föreligger.

Ridfrämjandets ungdom, Verdandi och Förbundet Vi Unga redovisar positiva erfarenheter av sin medverkan i försöksverksamheten. Man har dels intresserat nya grupper för läsning, dels nått nya barn- och ungdomsgrupper som tidigare inte haft kontakt med föreningar. Liknande synpunkter förs fram av *Unga Örnar i Norrbotten m. fl.* och *ABF*. Organisationerna anser att verksamheten bör fortsätta.

4.4 Ny utformning av litteraturstödet

Allmänna synpunkter

Statskontoret ifrågasätter om den framtida utformningen av det statliga litteraturstödet verkligen behöver leda till så påtagligt kostnadskrävande lösningar som utredaren föreslår. Litteraturstödet infördes med syftet att garantera en bred och kvalitativ utgivning oberoende av konjunkturebetingade omständigheter. Det avsåg inte att vara ett rent förlagsstöd. *Statskontoret* konstaterar att bokbranschen nu uppenbarligen har kommit ur förlagskrisen och uppvisar lönsamhet även utanför den statliga stödordningen. Mindre förlag etableras och kan existera vid sidan av de stora. Mot denna bakgrund är det enligt *statskontoret* tveksamt att ytterligare bygga ut stödet. Att med mera generella stödformer verka prisdämpande och prissänkande på den kvalitativa utgivningen förutsätter, enligt *statskontorets* mening, ett orimligt stort statligt engagemang om stödet skall leda till nämnvärda effekter. De statliga insatserna skulle kunna begränsas om insatserna kunde utformas mer selektivt. Svårigheter att göra det hänför sig bl. a. till bristen på kontinuerlig branschstatistik. Enligt *statskontorets* mening skulle de statliga insatserna få en avsevärt bättre kulturpolitisk effekt om det skapades en flexibel stödordning, där stödet gjordes avhängigt av en kontinuerlig konjunkturbedömning av bokbranschen.

RRV anser sig inte böra ta ställning till den totala omfattningen av

litteraturstödet men anser att den redovisade utvärderingen tyder på att stödet bör koncentreras på några få områden, varigenom stödet med större säkerhet bör leda till önskade effekter.

De bokproducerande företagen inom den grafiska industrin är, framhåller *Grafiska industriförbundet*, utsatta för en utomordentligt hård konkurrens från utlandet. Förbundet föreslår därför att som villkor för det statliga litteraturstödet ställs upp att stöd endast utgår till litteratur som är producerad i Sverige.

Det nuvarande litteraturstödet bör tillämpas ytterligare några år med de mindre justeringar statens kulturråd finner anledning göra, anser *LO*, som därför avvisar de framlagda förslagen till förändringar av efterhandsstödet.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller att de ekonomiska villkoren för bokförlagen f. n. torde kunna betecknas som relativt goda. Detta beror inte på litteraturstödet. Förhållandena kan emellertid snabbt försämrats. Så har t. ex. förlagens lagerökning fortsatt vilket är ett oroande tecken. Utgivningen av kvalitetslitteratur störs av konjunktursvängningar. Mot denna bakgrund vore ett konjunkturanpassat litteraturstöd önskvärt. Ett mera generellt verkande, brett och kraftfullt stöd skulle sättas in vid behov för att överbrygga en klyfta, medan stödet under mera gynnsamma tider skulle frysas. Kriterierna för när ett sådant stöd skulle sättas in är naturligtvis svåra att fastställa men man kunde utgå från överläggningar med branschen angående strukturutveckling, lönsamhet och ekonomi samt tillgänglig statistik. Riskerna med ett konjunkturanpassat stöd är att man kan komma i otakt mellan stödåtgärder och konjunktursvängningar. Möjligheterna att införa ett konjunkturanpassat stöd bör dock, enligt föreningen, studeras ytterligare.

Föreningen diskuterar olika former för litteraturstöd och fördelarna och nackdelarna med dem. Generella stöd är enklare att administrera och ger inte utrymme för godtycke från den bidragsgivande myndighetens sida. Nackdelen är att stödet endast till viss del når de mottagare som det är motiverat att stödja. Detta kan åstadkommas med ett selektivt stöd som dock kan bli tungrott och godtyckligt. Stöd kan även, enligt föreningen, beskrivas i termer av behovsgrundade och subventionerande. Det nuvarande efterhandsstödet till svensk skönlitteratur är enligt föreningen ett exempel på det senare, eftersom det sammantaget ger det enskilda förlaget ett bidrag som inte i egentlig mening är behovsprövat. Ett behovsgrundat stöd däremot är ett projektstöd eller en förlusttäckningsgaranti.

Enligt föreningen är det diskutabelt om ett subventionsinriktat stöd är lämpligt i dag. Väsentliga delar av bokutgivningen, framför allt den svenska originalutgivningen, lämpar sig dock inte för den förhandsbedömning som är nödvändig vid behovsprövade stödformer. Föreningen anser att en rimlig uppdelning av stödformer på olika litteraturkatego-

rier skulle vara att ge efterhandsstöd åt svensk skönlitteratur, svenska barn- och ungdomsböcker och svenska fackböcker och projektstöd till klassiker, översättningar av skönlitteratur, utländska fackböcker samt särskilt dyrbara utgåvor. En konsekvent uppdelning torde dock inte vara möjlig. För översättningar och fackböcker bör stödformerna kunna kombineras. Om en förändring sker av litteraturstödet bör den ske efter de angivna principerna, anser föreningen.

Föreningen berör även frågan om en biblioteksersättning till förlagen, som kan ses antingen som en ersättning för nyttjandet och därmed störningen i försäljningen eller som en stödform. Frågan om en biblioteksersättning till förlagen bör tas upp till prövning, oavsett hur litteraturstödet utformas.

Föreningen menar att en anknytning till bibliotekens nyttjande också skulle kunna vara en praktisk och lämplig form av subventionsinriktat stöd. En koppling skulle kunna ske till omfattningen av bibliotekens bokinköp, varigenom man skulle få en automatiskt verkande urvalsordning utan att använda särskilda grupper.

TCO är kritiskt mot förslaget till stöd eftersom det möjliggör för förlagen att söka stöd för vissa böcker och att samtidigt stå utanför med andra, framför allt storsäljare. Stödet får därmed inte den prisåterhållande effekt som vore önskvärd. Enligt *TCO* bör därför krävas att ett förlag bör ligga helt inom eller vara helt utanför stödordningen med den litteratur som är kvalificerad för stöd. Samma uppfattning förs fram av *LO* och *Verdandi*.

Vikten av stöd till litteratur på invandrarspråk påtalas av *SÖ*, *Bibliotek i samhälle*, *Sveriges författarförbund* och *ABF*.

Sveriges författarförbund pekar på litteraturens betydelse för invandrarbarnens språkutveckling. Förbundet har övervägt att föreslå att stödet till invandrarlitteraturen inordnas i det generella stödet men anser detta f.n. inte möjligt. Det nu utgående stödet bör höjas.

Svenska akademien diskuterar lagerhållningen av böcker och framhåller att förlagen bör få ett lagerstöd även för annan litteratur än klassiker.

Förslag om stöd till utgivning av böcker med stor stil läggs fram av *statens kulturråd*, *Bibliotekstjänst*, *Sveriges allmänna biblioteks-förening*, *Synskadades riksförbund* och *HCK*. En lämplig form för stöd anges vara projektstöd.

Synskadades riksförbund framhåller att det statliga litteraturstödet ger samhället möjlighet att ställa villkor beträffande den typografiska utformningen av böcker. Inga tvivel råder om att man med relativt blygsamma normeringar av typografin skulle underlätta läsandet för stora grupper människor med nedsatt syn. Beträffande stödet till storstilsutgivningen anser förbundet att det bör ha formen av arkersättning.

Behovet av stöd till utgivning av lättläst litteratur berörs av

bl. a. *statens kulturråd*, *SÖ* och *HCK*. *HCK* framhåller att ett fortsatt utvecklingsarbete behövs. Stödet bör vara ett selektivt förhandsstöd.

4.4.1 Handläggning av stödet

I utredarens uppfattning att ansvaret för litteraturstödet fördelning måsta åvila en bedömande instans instämmer uttryckligen *statens kulturråd*, *SACO/SR*, *Bibliotek i samhälle*, *KF*, *Svenska akademien*, *Svenska fotografernas förbund* och *Sveriges författarförbund*. *Statens kulturråd* betonar att inom kategorin svensk skönlitteratur förekommer en omfattande utgivning som ofta kan jämföras med den okvalificerade massmarknadslitteraturen och som till följd av sitt tekniska utförande inte kan särskiljas från seriösa böcker. Därtill kommer att även delar av de seriösa förlagens utgivning inte självklart skall ha stöd. Med ett utvidgat stöd som även omfattar t. ex. facklitteratur blir urvalsproblemen än mer påtagliga.

Inga invändningar riktas mot förslaget att sammanföra stödet till allmänlitteraturen i en stödordning. Däremot får utredarens förslag att litteraturstödet skall fördelas av en arbetsgrupp som representerar olika intressen inom litteratursektorn ett blandat mottagande.

Positiva till förslaget är *RRV*, *rektorsämbetena vid högskolan i Borås*, *vid Uppsala universitet* och *vid Göteborgs universitet*, *litteraturvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet*, *Kristna bokförläggareföreningen*, *Svenska akademien*, *Svenska fotografernas förbund* och *Studieförbundet Vuxenskolan*. Förslag om begränsade mandatperioder och förbud mot omval förs dock fram liksom förslag att olika specialintressen bör vara representerade.

KF finner det inte möjligt att bedöma om en sammanslagning av nuvarande arbetsgrupper till en är rimlig och praktiskt möjlig. I den (de) stödbeslutande gruppen (-erna) bör finnas tryckeriteknisk expertis framför allt för bedömning av projektstödsansökningar.

Landstingsförbundet och *Sveriges allmänna biblioteksörening* är tveksamma till bildandet av en arbetsgrupp.

Till dem som avvisar förslaget hör *statens kulturråd*, *SACO/SR*, *Bibliotek i samhälle*, *Författarförlaget*, *KRO*, *LO*, *Litteraturfrämjandet*, *Seriefrämjandet*, *Sveriges författarförbund*, *Luleå kommuns folkbibliotek*, *ABF*, *Förbundet Vi Unga* och *Verdandi*.

Statens kulturråd anför som skäl att det i realiteten skulle bli nödvändigt att arbeta med olika referensgrupper och att det skulle visa sig i det närmaste omöjligt att hitta människor som är villiga och kapabla att åta sig att sitta i arbetsgruppen. Enligt rådet skulle troligen handläggningen bli mer tidsödande och tjänstemannainflytandet öka, vilket från principsynpunkt är förkastligt.

Kulturrådet presenterar ett alternativt förslag till handläggningen av litteraturstödet som är grundat på erfarenheter av den pågående försöksordningen.

Rådet framhåller att det är nödvändigt att lösa avgränsningsproblemen mellan olika stödområden. Rådet föreslår därför att en grupp inrättas med samlat ansvar för litteraturstödet. En av denna grupps uppgifter skall vara att se till att inte gränsdragningsfrågor medför att en stödvärd titel berövas möjligheten att erhålla stöd. Varje stödområde måste dessutom tillförsäkras såväl en kvalificerad bedömning som en från demokratisk synpunkt tillfredsställande beslutsprocess.

För de arbetsgrupper som handhar särskilda stödområden bör här gälla att ordföranden är ledamot av nämnden för litteratur och bibliotek. Övriga gruppledamöter bör tillsättas av rådets styrelse som också utfärdar bestämmelser om mandatperioden etc.

Stödet till den klassiska litteraturen bör fördelas inom resp. stödområde, dvs. stöd till svensk klassisk litteratur för vuxna inryms inom stödordningen för svensk skönlitteratur för vuxna, utländsk klassisk skönlitteratur för vuxna behandlas inom stödordningen för skönlitteratur för vuxna i svensk översättning etc. Beslut om stöd avgörs av nämnden för litteratur och bibliotek efter förslag av den för stödområdet ansvariga arbetsgruppen. Rådet föreslår att fyra specialiserade arbetsgrupper tillskapas enligt följande:

Ny svensk och klassisk svensk skönlitteratur för vuxna (fem ledamöter). Gruppen handhar stöd till romaner, noveller, diktböcker, dramatik i bokform, essäer, biografier av skönlitterär prägel eller med skönlitteratur som ingår i ett skönlitterärt författarskap.

Nutida och klassisk skönlitteratur för vuxna i svensk översättning (fem ledamöter). Gruppen handhar stöd till motsvarande kategorier som ny svensk och klassisk skönlitteratur för vuxna.

Nutida och klassisk facklitteratur för vuxna (sju ledamöter). Gruppen handhar stöd till svensk och översatt facklitteratur i vid bemärkelse.

Nutida och klassisk barn- och ungdomslitteratur (fem ledamöter). Gruppen handhar samtliga kategorier inom området, således också facklitteratur för barn samt även serier.

Utöver dessa grupper föreslår rådet att en grupp inrättas som utom sitt stödfördelande uppdrag har en samordnande och styrande funktion över det statliga litteraturstödet som helhet.

Gruppens specialuppgift bör vara att fördela projektstöd till nutida och klassisk kostnadskrävande litteratur.

I gruppen bör ingå ordförandena för de fyra arbetsgrupperna. Vidare bör ingå en grafiskt sakkunnig branschman (t. ex. en tryckerifaktor), vars uppgift bör vara att tillsammans med handläggaren svara för teknisk bedömning och kostnadsövervakning.

Med den föreslagna utformningen av gruppen för nutida och klas-

sisk kostnadskrävande litteratur anser rådet att det blir möjligt att komma tillrätta med den nuvarande försöksordningens brister. Genom att de särskilda grupperna samverkar i ett samlande organ säkerställs bl. a. att hokutgivningens mångsidiga sammansättning inryms inom den statliga stödverksamheten.

KRO och Svenska konstkritikersamfundet anser att en specialgrupp bör bildas för bedömning av bildböcker. Enligt KRO bör den underställas kulturrådets nämnd för konst, museer och utställningsverksamhet.

4.4.2 Utgivningsstödet fördelning på litteraturkategorier

Förslaget att olika litteraturkategoriers andelar av litteraturstödet skall kunna justeras år från år tillstyrks av de instanser, som berör frågan, däribland *statens kulturråd*, *Bibliotekstjänst*, *SACO/SR*, *KF* och *Sveriges författarförbund*. *Statens kulturråd* framhåller i detta sammanhang att det inte bör finnas något krav på att stödet till facklitteratur, översatt skönlitteratur och barn- och ungdomslitteratur skall avse nyutgiven litteratur, eftersom huvuddelen av denna utgivning i alla fall är av förstagångskaraktär.

Behovet av bättre uppgifter om förhållandena på bokmarknaden för att stödet skall kunna användas effektivt understryks av bl. a. *statens kulturråd*, *LO*, *Svenska barnhöksinstitutet* och *Sveriges författarförbund*.

Utredarens förslag att litteraturstödet bör utökas till maximalt 1 200 titlar kommenteras av flera remissinstanser.

SÖ anser att fler barn- och ungdomstitlar bör få stöd. Vid fördelningen av stöd bör särskild uppmärksamhet ägnas åt böcker från invandrades hemländer.

Statens kulturråd föreslår att litteraturstödet skall omfatta 1 100 titlar, vilket i stort sett är hälften av årsutgivningen av allmän litteratur. I de 1 100 titlarna ingår även projektstödet till kostnadskrävande utgivning. Rådet redovisar följande uppdelning: ny svensk skönlitteratur för vuxna 300 titlar, nutida skönlitteratur för vuxna i översättning 150 titlar, nutida facklitteratur för vuxna 350 titlar och nutida barn- och ungdomslitteratur 150 titlar. Därtill kommer 100 titlar klassisk litteratur fördelade på de fyra sektorerna samt 50 titlar kostnadskrävande utgivning.

När det gäller den översatta skönlitteraturen följer kulturrådet utredarens förslag. Det kan emellertid befaras, framhåller rådet, att de föreslagna 150 titlarna befinner sig betänkligt nära den totala utgivningen. En del av denna är utan tvivel av en sådan kvalitet, att den saknar stödberättigande. Det är således tänkbart att det av kvalitets-skäl kommer att visa sig nödvändigt med en minskning av översättningsstödet till ett något lägre titelantal. Dessa titlar bör i så fall överföras till det facklitterära stödet.

Den årliga utgivningen av sådan facklitteratur, som berörs av litteraturstödets syfte, rör sig enligt tillgänglig statistik om ca 1 000 titlar. Eftersom antalet verk som kan få stöd är begränsat till ca 350, kan utgångspunkten för fördelningen av stöd inte bara vara verkets kvalitet utan också behovet av stöd. Vid bedömningen bör därför hänsyn tas till behovet av litteratur inom resp. fackområde, till särskilda behov av stöd till litteratur inom viktiga ämnesområden med begränsat publikunderlag samt till verkets livslängd.

Direkta läromedel och vetenskapliga verk med specialinriktning bör undantas från stöd. Hobbylitteratur utförd i form av ytliga och fragmentariska handböcker, böcker som helt eller delvis präglas av att ha utgivits i spekulations syfte, böcker av enbart lokalt intresse, vars produktion snarast bör ligga inom författarverkstäder, samt enklare resehandböcker bör inte heller kunna erhålla stöd.

Stödet till barn- och ungdomslitteratur föreslås i jämförelse med utredningens förslag bli minskat till 150 titlar vilket är grundat på erfarenheter av den pågående försöksordningen. Enligt arbetsgruppen för barn- och ungdomslitteratur under kulturrådets nämnd för litteratur och bibliotek uppgår den nuvarande utgivningen av stödvärd barn- och ungdomslitteratur till ungefär 150 titlar.

När det gäller klassikerstödet omfattning på 100 titlar är den ett tecken på rådets osäkerhet i fråga om att bedöma verkningarna av en praktiskt taget nytillkommande utgivning. För övriga inom stödet förekommande litteraturgenrer kan det på goda grunder antas att rådets förslag till statligt litteraturstöd inte kommer att medföra andra marknadsförändringar än kanske ett ökat kvalitetsmedvetande. De föreslagna 100 titlarna bör, enligt rådet, ses som inledning till en förslagsvis treårig upptrappning av detta stöd.

Barn- och ungdomsboksrådet anser att den föreslagna nivån för efterhandsstödet till barn- och ungdomslitteratur med nuvarande utgivning är tilltagen i överkant. En liknande uppfattning förs även fram av *Bibliotek i samhälle* som anser att det inte blir fråga om ett kvalitetsstöd utan ett generellt stöd med det föreslagna antalet titlar. Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur bör i första hand inriktas på massmarknadsdistribution av projektstödda titlar.

Bibliotekstjänst menar att stödet till facklitteratur för vuxna och barn och ungdom bör ges högre prioritet, något som även *Sveriges allmänna biblioteksförening* framhåller. Föreningen menar att utredarens förslag till fördelning av stödet innebär, att litteraturstödet även i framtiden i första hand är ett skönlitteraturstöd. För facklitteraturen bör projektstödet med fördel kunna användas, eftersom man därmed aktivt kan styra stödet till ämnesområden där uppenbar underförsörjning föreligger.

Författarförbundet anser att nivån 1 200 titlar är för hög. En ökning

från ca 700 titlar till 1 200 titlar redan efter två års trevande stödverksamhet ter sig för förlaget drastiskt i överkant och taket föreslås satt vid 1 000 titlar. Samtidigt föreslås att det totala stödet höjs för att en märkbar prispress skall kunna åstadkommas. Förlaget föreslår att bidragen till Bibliotekstjänst, massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker, en tredjedel av projektstödet samt delar av stödet till författarverkstäder tillförs efterhandsstödet.

KF föreslår vissa justeringar av riktvärdena för antalet titlar, som innebär en minskning för svensk facklitteratur (200) samt ökningar för facklitteratur i översättning (100), svensk barn- och ungdomslitteratur (200) och barn- och ungdomslitteratur i översättning (100). Något efterhandsstöd till klassiker föreslås ej utgå. Denna kategori bör erhålla projektstöd.

Sveriges författarförbund bedömer att den föreslagna nivån på 1 200 titlar bör medge en generös bedömning men framhåller att nivån 200 titlar barn- och ungdomsböcker förefaller något låg.

4.4.3 Automatiska urvalsmetoder

Utredarens förslag till ett mer automatiskt urval av titlar som skall få efterhandsstöd kritiserar starkt av flertalet remissinstanser som berör dessa frågor.

Positiva till förslaget om en författarlista är *RRV*, *SÖ*, *rektorsämbetena vid högskolan i Borås* och *universitetet i Uppsala*, *Eremit-Press* och *Studieförbundet Vuxenskolan*. Tvacksamma är *Bibliotekstjänst*, *SACO/SR* och *Sveriges allmänna biblioteksörening* som anser att systemet inte kan fungera för fack-, barn- och ungdomsböcker till följd av denna utgivnings karaktär.

Avvisar tanken gör bl. a. *statens kulturråd*, *Barn- och ungdomsboksrådet*, *Författarförbundet*, *KF*, *Litteraturfrämjandet*, *Svenska akademien*, *Svenska bokförläggareföreningen*, *Svenska fotografers förbund*, *Sveriges författarförbund*, *ABF*, *Förbundet Vi Unga* och *Verdandi*. De skäl som anförs är att systemet kan uppfattas som en författarauktorisation och att det kan komma att ensidigt gynna etablerade författare och därmed verka konserverande. Vidare anförs att stödet kan komma att bli i det närmaste generellt och därmed utgå till titlar som inte behöver stöd.

Statens kulturråd kan inte tillstyrka, att modellen skall tillämpas för alla svenska författare av allmänlitteratur, men anser att den bör kunna prövas vad gäller ny svensk skönlitteratur för vuxna. Den närmare utformningen bör i så fall överlåtas till rådet.

Sveriges författarförbund anser att det bör finnas en överklagningsrätt om en ansökan avslås. Ett sådant överklagande bör göras hos nämnden för litteratur och bibliotek i kulturrådet.

Även förslaget om en fri förlagskvot för stöd kritiserar.

Tillstyrker förslaget gör *RRV*, *SÖ*, *rektorsämbetena vid högskolan i*

Borås och vid Uppsala universitet, Bibliotekstjänst, SACO/SR, Eremit-Press, Förbundet Vi Unga och Studieförbundet Vuxenskolan.

Förslaget avvisas av statens kulturråd, Författarförlaget, KF, Kristna bokförläggareföreningen, Litteraturfrämjandet, Svenska akademien, Svenska bokförläggareföreningen, Svenska fotografernas förbund, Sveriges författarförbund, TCO och ABF. Ett argument, som framförs från flera håll, är att stödet troligen i stor utsträckning skulle komma att gå till böcker som med hänsyn till kvalitet inte skulle ha fått stöd vid en normal granskning. De yttrandefrihetsskäl som utredaren anför anses inte relevanta.

4.4.4 Automatiskt urval bland klassiker

Förslaget om ett automatiskt utgivningsstöd till klassiker som har angelägenhetsgraderats avvisas med ett undantag av dem som berör frågan. Humanistiska fakulteten vid Lunds universitet, rektorsämbetet vid Uppsala universitet, Författarförlaget, KF, Litteraturfrämjandet, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges författarförbund förkastar tanken. Endast SACO/SR tillstyrker förslaget.

Flera av dem som avvisar förslaget, däribland Svenska bokförläggareföreningen, framhåller att stödet till klassikerutgivningen bör ha formen av projektstöd. Från några håll anförs att en lista över klassiker som bör ges ut är intressant. En sådan lista får dock inte styra stödet. Statens kulturråd menar att en lista skulle styra utgivningen och att risk skulle finnas att ett eller flera förlag tar över utgivningen av alla uppförda titlar.

4.4.5 Motprestation i form av maximipris

Förslaget att efterhandsstödet bör förknippas med ett villkor om högsta förlagsnettopriser på stödda titlar tillstyrks av merparten av de instanser som behandlar frågan. Bl. a. SÖ, statens kulturråd, Barn- och ungdomsboksrådet, Författarförlaget, Klys, KF, Sveriges författarförbund och TCO instämmer. Endast Svenska bokförläggareföreningen avvisar förslaget.

NO är tveksam till tanken på maximipriser och framhåller att effekterna på bokpriserna blir med det föreslagna stödet marginella. Förlagen lever i konkurrens med varandra och tvingas därmed till att pressa priserna. Om konkurrensen inte fungerar och prisnivån utvecklar sig anmärkningsvärt ger nuvarande lagstiftning möjligheter att ingripa.

Statens kulturråd framhåller att de prisskalor som skall tillämpas bör bli föremål för överläggningar mellan bokbranschens företrädare och rådet. Syftet med priskravet i litteraturstödet är enligt rådet att åstadkomma en prisåterhållande effekt. Att åstadkomma en i och för sig önskvärd reduktion av bokpriserna med t. ex. en tredjedel skulle inne-

bära att samhället subventionsvägen tog över det reella ansvaret för såväl bokutgivningen som bokhandeln.

Sveriges författarförbund framhåller att det statliga stödet inte får ge full kostnadstäckning för produktionskostnaderna. Förlagens risktagande måste finnas kvar.

KF framhåller att det är ett starkt berättigat konsumentintresse och en kulturpolitisk nödvändighet att det statliga stödet dämpar prisutvecklingen. På sikt kan det lägre priset på böcker som får stöd innebära ett gynnsammare konkurrensförhållande för dessa gentemot ej stödda böcker.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller dels att syftet med prispresen är oklart, dels att den praktiska hantering kulturrådet tillämpat har komplicerat prissättningen på förlagen. För översättningar av utländsk skönlitteratur har priskravet medfört en besvärande osäkerhetskänsla eftersom förlagen vid prissättningen inte har vetat om de säkert kunde räkna med stöd. För den svenska skönlitteraturen har problemet inte varit lika framträdande eftersom stödet varit så pass omfattande i förhållande till utgivningen. Vidare framhåller föreningen att de grova schabloner, som måste tillämpas, aldrig kan bli särskilt effektiva. I viss utsträckning har maximipriserna verkat prishöjande eftersom vissa böcker av förlagen åsatts lägre priser, men genom stödet har de fått en bättre kalkyl med utnyttjandet av utrymmet i kulturrådets prisskalor. Föreningen framhåller att kritiken mot maximipriser gäller efterhandsstödet. För projektstöd (förhandsstöd) kan maximipriser accepteras.

Förslaget om en indexreglering av prisnivån för vissa litteraturkategorier får ett blandat mottagande av de få instanser som behandlat frågan. *SACO/SR* och *KF* tillstyrker förslaget. *Statens kulturråd* och *NO* förstår inte hur konstruktionen skulle se ut. Kulturrådet ser inga skäl till en koppling till konsumentprisindex. De prisskalor som rådet har tillämpat är resultatet av dels den totala nivån för stödet, dels överläggningarna med företrädare för bokbranschen varvid diskuteras hur stor del av stödet som skall vara ett rent stöd och hur pass stor del som skall fungera i prisåterhållande riktning.

4.4.6 Ersättningsprinciper

Utredarens förslag att arkersättningens storlek skall vara beroende av upplagens storlek bemöts i huvudsak kritiskt. *RRV*, *SÖ* och *KF* ansluter sig dock till förslaget.

Till dem som tar avstånd från förslaget hör bl. a. *statens kulturråd*, *Eremit-Press*, *Bibliotek i samhälle*, *Författarförlaget*, *LO*, *Litteraturfrämjandet*, *Svenska bokförläggareföreningen*, *Sveriges författarförbund* och *ABF*. I några yttranden framhålls att det inte kan anses negativt att den nuvarande utformningen av arkersättningen har gynnat de små förlagen som ger ut böcker i förhållandevis små upplagor.

Utredarens påstående att de större förlagen skulle anse det nuvarande stödet ointressant för böcker med en hög upplaga anser *statens kulturråd* vara felaktigt. Rådet hänvisar till att antalet ansökningar om stöd för titlar med upplagor över stödets minimigräns har ökat påtagligt. Även med den föreslagna förändringen skulle förlagen dock inte vara intresserade av att söka stöd för boklubbarnas bokhandelsupplagor eller för extrema storsäljare. Rådet framhåller vidare att ett stöd som ökar med upplagan skulle kunna locka förlagen att ge ut för stora upplagor, något som även *Sveriges författarförbund* påpekar. Arkersättningen för skönlitterär prosa bör, enligt *statens kulturråd*, grundas på en upplaga om 2 000 exemplar. Däremot bör stödet till lyrik grundas på en upplaga av 1 000 exemplar. Rådet föreslår att totalt 15 milj. kr. anvisas för efterhandsstöd till 1 050 titlar med följande fördelning på de olika stödordningarna: Ny svensk skönlitteratur för vuxna 4,1 milj. kr., nutida skönlitteratur för vuxna i svensk översättning 5,6 milj. kr., nutida facklitteratur för vuxna 2,25 milj. kr., nutida barn- och ungdomslitteratur 2,05 milj. kr. samt klassisk litteratur 1,5 milj. kr. Rådets kostnadsberäkningar grundar sig på dels ca 1 000—1 500 kr. reellt förbättrad stödnivå per titel, dels en kompensation för förväntade kostnadsökningar. Rådet räknar därvid med att priset på de titlar som erhåller stöd under nästa budgetår skall kunna hållas på samma nivå som innevarande budgetår.

Författarförbundet framhåller att arkersättningen bör utformas så att inte omfångsrika böcker missgynnas.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller att om man, som utredaren avser, skall fånga in titlar med stora upplagor i stödet krävs ett betydligt högre stöd än det föreslagna. En sådan konstruktion medför dock oundvikligen att omfattande stöd kommer att gå till titlar som inte behöver stödjas. Stöd skulle också komma att utgå till litteratur som från kvalitetssynpunkt inte kan ges högsta prioritet.

Även *Sveriges författarförbund* framhåller att en upplageberoende stödordning skulle bli kostsam. Förbundet framhåller att det torde vara svårt att med utgivningsstödet konkurrera ut förlagens möjligheter att tjäna pengar genom den fria prisbildningen. Problemet är så pass allvarligt att frågan bör granskas ytterligare.

Förslaget om ett schablonstöd för illustrationer tillstyrks av bl. a. *SÖ*, *statens kulturråd*, *KRO* och *ABF*. Den närmare utformningen av stödet bör enligt *statens kulturråd* göras av den av rådet föreslagna samordnande arbetsgruppen.

KF avvisar förslaget och framhåller att, i de fall illustrering eller andra extraordinära produktionskostnader kan påverka utgivning och prissättning, förlagen bör kunna välja mellan ett normalt efterhandsstöd enligt arkersättningsmodellen eller ett projektstöd med från fall till fall belagt och motiverat stödbehov.

Föreningen Svenska tecknare framhåller att det inte finns något nor-

malhonorar för illustrationer som grundar sig på avtal mellan upphovsmän och förläggare. Utan ett sådant honorar kan inte stödet konstrueras enligt utredarens modell. Föreningen understryker att ett stöd till illustrerade böcker måste fördelas efter ett selektivt system, varför det är viktigt att det beslutande organet har kompetens att bedöma illustrationers kvalitet.

4.4.7 Finlandssvenska författare

Förslaget att svenska delupplagor av finlandssvensk litteratur skall kunna få efterhandsstöd tillstyrks av *RRV*, *SÖ*, *statens kulturråd*, *KF* och *Sveriges författarförbund*. *Statens kulturråd* redovisar att redan inom det nuvarande stödet har arkersättning utgått till svenska delupplagor.

4.4.8 Projektstöd till kostnadskrävande utgivning

Förslaget om ett särskilt projektstöd till kostnadskrävande utgivning får ett genomgående positivt mottagande. Tillstyrker gör bl. a. *RRV*, *SÖ*, *statens kulturråd*, *Barn- och ungdomsboksrådet*, *Bibliotekstjänst*, *SACO/SR*, *Bibliotek i samhälle*, *Föreningen Svenska tecknare*, *Författarförlaget*, *KRO*, *KF*, *LO*, *Seriefrämjandet*, *Svenska barnboksinstitutet*, *Svenska bokförläggareföreningen*, *Sveriges allmänna biblioteksforening* och *ABF*.

Behovet av stöd till bilderböcker för barn och kvalitetsserier framhålls särskilt i flera yttranden. *Föreningen Svenska tecknare* och *Svenska barnboksinstitutet* betonar att stödet måste vara så tilltaget att det går att skapa en produktion som inriktar sig endast på den svenska marknaden, detta för att komma bort från de utslätade samtrycksprodukter som nu dominerar.

Bibliotekstjänst och *Sveriges allmänna biblioteksforening* anser att projektstöd bör kunna utgå till den typ av bibliografiska verk som *Bibliotekstjänst* ger ut. Bl. a. *Författarförlaget*, *KF* och *Svenska bokförläggareföreningen* betonar vikten av att stödet till klassikerutgivningen även framgent får karaktären av projektstöd.

Enligt *Författarförlaget* kan projektstödet minska något om man minskar efterhandsstödet från 1 200 till 1 000 titlar. Förlaget framhåller att många påkostade utgåvor säljer sig själva och inte behöver stöd.

Statens kulturråd föreslår att 1,5 milj. kr. anvisas för projektstöd vilket bör räcka till stöd till ca 50 titlar.

Seriefrämjandet lämnar en omfattande redovisning av serieproduktionens villkor och redovisar olika förslag till stödåtgärder. Serier har blivit den populäraste litteraturformen för barnen, samtidigt som allt flera vuxna läser serier. Vid årsskiftet 1975/76 fanns 51 olika seriemagasin och ca 250 seriealbum.

Marknaden domineras helt av tre förlag, dotterbolag till multinationella företag. Förlagen har varsin utgivningsprofil och konkurrensen mellan dem är liten. Utgivningen baseras på billig import. 75 % av materialet i seriemagasinen och 99 % av materialet i serielbumen var vid nämnda tillfälle av utländskt ursprung.

Serieförlagen är intresserade av att anlita svenska serieskapare endast för vissa sedan länge etablerade, populära serier. Nyrekrytering av serieskapare förekommer nästan inte. Med några undantag saknar svenska serieskapare i dag möjlighet att hävda krav på marknadsmässiga arvoden, konstnärlig frihet eller ideell upphovsrätt, hävdar organisationen.

Det nuvarande produktionsstödet har inneburit att de stödda seriernas konkurrenskraft gentemot de kommersiella serierna har förbättrats. Stödet har däremot inte gett nya, oetablerade serieskapare möjlighet att bli publicerade. Seriefrämjandet framhåller att stödet i realiteten endast har gått till serielbum.

Seriefrämjandet föreslår att det statliga stödet till serier utgår i två former, nämligen som utvecklingsbidrag och utgivningsbidrag. Utvecklingsbidraget avses ge tecknare och författare möjlighet att utveckla serieidéer så långt att förlagen får ett material de kan ta ställning till. Utgivningsbidraget bör ge förlagen ekonomisk möjlighet att publicera svenska serier.

Utgivningsbidraget bör sökas av förlag och avse publicering av nya svenska serier i album, seriemagasin, dagstidning, veckotidning eller annan periodisk skrift. Bidraget till serielbum bör sökas genom inlämnande av förlagskalkyl enligt nuvarande principer.

Seriefrämjandet finner de utländska seriernas nuvarande marknadsandel oacceptabel. För att andelen svenska serier väsentligt skall kunna ökas måste det för dem mycket ogynnsamma konkurrensläget förbättras. Ett sätt att göra detta är att ge ekonomiskt stöd till svenska serier. Marknaden bör dock själv bära kostnaden för en svensk serieproduktion. För att åstadkomma detta måste dels försäljningspriset på serier höjas, dels importen av billiga serier dämpas. Eftersom dessa åtgärder knappast ligger i förlagens intresse fordras här ett statligt initiativ. De åtgärder som måste vidtas blir med nödvändighet komplicerade och berör dessutom ting som yttrandefrihet och internationella handelskonventioner. Seriefrämjandet föreslår därför att frågan skall behandlas av en statlig utredning. Även *LO* och *ABF* anser att seriemarknaden bör utredas.

Förslaget att med särskilda medel främja utgivandet av ett uppslagsverk understöds allmänt bl. a. av *RRV*, *SÖ*, *KF*, *LO*, *Litteraturfrämjandet* och *ABF*.

4.5 Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet

Förslaget om ett stöd till översättningar av svensk skönlitteratur för presentation i utlandet stöds av *statens kulturråd*, *Svenska institutet*, *Svenska bokförläggareföreningen* och *Sveriges författarförbund*.

Svenska institutet redovisar att institutet under flera år i sitt arbete sökt underlätta den svenska litteraturens spridning till andra språkområden. Arbetet har formen av information till översättare/introduktörer utomlands genom litteraturöversikter, bokgåvor och tidskriftsprenumerationer, stöd till utgivning av antologier av svensk litteratur på utländska språk, stipendier till översättare för besök i Sverige, arrangerande av konferenser och symposier samt slutligen bidrag till översättare för arbete med sådana översättningar, som innebär en introduktion hos utländska förlag av litteratur som inte blivit föremål för kommersiella försäljningsinsatser. Institutet har genom detta arbete kunnat bygga ut ett förgrenat kontaktnät av introduktörer/översättare. Innevarande budgetår räknar institutet med att använda 80 000—100 000 kr. till insatser av detta slag. Institutet framhåller även det värde svenskundervisningen vid utländska universitet har för introduktionen av svensk litteratur.

Vid urvalet av titlar som skall översättas är det, enligt institutet, av vikt att ta stor hänsyn till hur böckerna kan förväntas bli mottagna i utlandet med hänsyn till olika litterära klimat. Vidare är det angeläget att studera om tillhandahållandet av översättningar kan ge de svenska och utländska förlagen icke avsedda förmåner i form av minskade krav på egna insatser. Detsamma gäller frågan om provöversättningarnas användbarhet som underlag för utgivning.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller att om verksamheten skall bli meningsfull och översättningarna ge verken full rättvisa måste översättningsarbetet vara av hög kvalitet. Kostnaderna härför torde ligga betydligt över vad som anges i förslaget. Föreningen anser att man bör överväga att införa ett stöd av det slag som tillämpas i Västtyskland och som delas ut av organisationen Inter Nationes. Utländska förlag kan där erhålla bidrag till översättning av tyska böcker till främmande språk. Förutsättningen för bidrag är att en utländsk utgivning är överenskommen. Föreningen anser att denna modell har fördelen att det bidragsbeviljande organet vet att den inhemska boken kommer att ges ut på ett främmande språk. Den redovisade modellen skulle kunna utgöra ett alternativ eller ett komplement till den föreslagna stödformen.

4.6 Kreditstöd till förlag

Utredarens förslag om förändringar av det nuvarande kreditstödet till förlag kommenteras av få remissinstanser.

RRV tillstyrker förslaget om statliga lån till nystartade förlag utan ordnade bankgarantier men kan inte förorda, att den statliga kreditgarantin för lån till etablerade förlag höjs utöver nu gällande 75 %.

Statens kulturråd instämmer i att rådet bör ta över beslutanderätten i fråga om kreditgarantier men vill i övrigt inte föreslå några förändringar i nuvarande system med undantag av att det bör kompletteras med en fond om 1 milj. kr. för femåriga avskrivningslån.

En väsentlig del av kreditbedömningen av förlag är en bedömning av marknaden, framhåller *statens industriverk*, som anser sig sakna kompetens i detta avseende. Verket föreslår därför att handläggningen av kreditstödet flyttas över till Bokbranschens finansieringsinstitut. Om förändringar görs enligt utredarens förslag bör en särskild fond bildas om 5 milj. kr. Verket anser inte att direkta bidrag bör utgå i form av avskrivningslån och räntesubventioner utan detta bör ske via titelstödet. Däremot bör nuvarande regler för avskrivning ändras så att bättre möjligheter ges att finansiellt rekonstruera förlag. Vad gäller kreditgarantierna bör fördelningen mellan den statliga garantin och egen säkerhet avgöras från fall till fall. Om en maximigräns är önskvärd är den nuvarande om 75 % rimlig.

KF och Svenska bokförläggareföreningen ifrågasätter om det finns behov av ett kreditstöd av den omfattning som utredaren föreslår. Bokförläggareföreningen avvisar en överflyttning av hanteringen av kreditstödet till kulturrådet liksom förslagen om avskrivningslån och räntesubventioner.

4.7 Bokhandelsstöd

Utredarens förslag om ett nytt bokhandelsstöd och särskilt utformningen av detsamma får ett kritiskt mottagande av remissinstanserna. Ingen tillstyrker den föreslagna modellen för lagerstöd och prestationsstöd.

Behovet av ett stöd till distributionen av böcker via bokhandeln med hänsyn till att produktionen av böcker erhåller statligt stöd framhålls av bl. a. *statens kulturråd*, *Bibliotekstjänst*, *Författarförbundet*, *KF*, *Svenska bokförläggareföreningen* och *Sveriges författarförbund*. *KF* och *Svenska bokförläggareföreningen* anser ett bokhandelsstöd vara den viktigaste insatsen på bokmarknaden i dagens läge. *NO* däremot, anser inte att behovet av stöd är klart påvisat.

Statskontoret, *RRV*, *NO* och *LO* anser att effekterna av det nyligen införda statliga kreditstödet till bokhandeln bör avvaktas, innan nya stödformer introduceras. *Statskontoret* påpekar att det nuvarande kreditstödet kan användas för en bred lagerhållning, vilket skulle föra med sig ett högre lagerstöd enligt utredarens modell vilket inte är acceptabelt. Vidare framhåller verket att den fullsorterade bokhandelns mark-

nadsvillkor under senare tid har förändrats på ett sådant sätt att det inte kan vara rimligt att med statsbidrag kompensera en bristande lönsamhet utan att samtidigt överväga åtgärder för en mer framåtsyftande anpassning till rådande villkor. Liknande synpunkter förs fram av *NO* som tillägger, att den positiva inställningen från förlagshåll till ett statligt bokhandelsstöd måste ses mot bakgrund av att förlagen dels säljer böcker till boklådorna, dels konkurrerar med dessa genom direktförsäljning i bokklubbar. Förlagen vill kunna sälja båda vägarna för att maximera försäljningen.

Behovet av en omedelbar utökning av det nyligen införda kreditstödet till bokhandeln framhålls av *statens kulturråd, KF, LO, Seelig & Co, Svenska bokförläggareföreningen* och *Svenska bokhandlareföreningen*.

I några yttranden förs resonemang om den fortsatta hanteringen av frågan om stöd till bokhandeln och presenteras också tänkbara modeller.

Statens kulturråd anser att fackbokhandelns problem beror på den expanderande bokklubbsverksamheten och slopandet av bruttopriserna på böcker. Rådet konstaterar också att faktamaterial för att föreslå en slutlig form för bokhandelsstöd saknas. Ingen berörd part kan anses ha tillräcklig insikt för att utan förbehåll kunna föreslå en lösning. Ett stöd måste därför byggas upp steg för steg. Rådet föreslår att ett omsättningsstöd införs till bokhandeln till vilket knyts ett krav på ett visst högsta pris i bokhandeln på litteraturstödda titlar. Vidare bör vissa krav ställas på lagerhållningen. Stödet bör uppgå till 5 milj. kr., vilket bör fördelas med ett lika stort belopp på varje fackbokhandel (ca 17 000 kr.).

KF anser att bokhandelsstödet bör ha formen av en förstärkt, progressiv funktionsersättning som i första hand gynnar mindre och medelstora boklådor med förhållandevis låg omsättning men med en stor titelbredd. Vidare bör finnas ett ordentligt kreditstöd. Stödet till bokhandeln bör utformas i samverkan med bokförläggarnas och bokhandlarnas branschorganisationer.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller att ett statligt bokhandelsstöd måste ge kulturpolitiska effekter utan att bli en belastning för mottagarna. Föreningen anser att ett bokhandelsstöd av generell typ bör behandlas i de undersökningar som bör föregå en mer genomgripande revision av det statliga stödet på bokområdet. Effekter och behov av ett generellt bokhandelsstöd måste analyseras. I avvaktan på ett generellt bokhandelsstöd bör det statliga kreditstödet byggas ut.

Svenska bokhandlareföreningen konstaterar att strukturomvandlingen inom bokhandeln innebär en förskjutning av sortimentet från böcker till andra varugrupper, övergång till B-bokhandel och en sjunkande andel i den totala bokförsäljningen. Denna omvandling är enligt föreningen re-

sultatet av bruttoprisförbudets upphävande, förlusten av biblioteksleveranserna, avsevärt försämrade marginaler på skolboks försäljningen, bokklubbarnas snabba tillväxt och det faktum att lagerfinansieringen i betydande utsträckning har förts över från förlag till bokhandel. De olika modeller som har diskuterats för ett generellt stöd till bokhandeln tar, enligt föreningen, inte hänsyn till de skilda förutsättningar som boklådor av olika storlek arbetar under. Föreningen har sökt finna modeller som ger ett skäligt stöd till olika typer av bokhandel men under den korta remisstiden har det inte varit möjligt. Föreningen finner det angeläget att, som utredaren föreslår, undersöka bokhandelns lagerbredd och utbudets sammansättning i olika delar av landet. Efter en sådan undersökning kan målet för samhällets stöd preciseras och stödformer konstrueras. Vid fortsatta diskussioner om bokhandelsstöd bör man, enligt föreningen, överväga ett lättadministrerat prestationsstöd som utgår från resp. boklådans totala antal inköpta titlar. Vad gäller lagerstöd betonar föreningen att en ökad lagerhållning är av intresse endast i den mån den är motiverad av efterfrågan på orten.

Sveriges författarförbund återkommer till sin tidigare presenterade modell för bokhandelsstöd, som även stöds av *Författarförlaget* och *Klys*, och framhåller samtidigt att förbundet inte kan acceptera ett statligt stöd som är knutet till bokhandelns lagerhållning och försäljning av allmänlitteratur i sin helhet. Förbundet kan inte acceptera att allmänna medel används för att öka spridningen av i vissa fall undermålig litteratur.

Utredarens resonemang om maximipriser i bokhandeln på litteraturstödda titlar som ett villkor för stöd kommenteras av några remissinstanser. *Statens kulturråd* förordar ett sådant villkor. *NO*, *KF*, *Svenska bokförläggareföreningen* och *Svenska bokhandlareföreningen* avvisar tanken på maximipriser.

Svenska bokförläggareföreningen och *Svenska bokhandlareföreningen* tar upp vissa frågor rörande *Bokbranschens finansieringsinstitut A B*. Föreningarna framhåller att institutet medelst en statlig kreditgaranti bör beredas möjlighet att bygga upp det egna kapitalet. I dagens kreditläge kan de säkerheter i form av förlagsreserver som institutet har inte omsättas i utlåningsbart kapital. Vidare bör institutet ges skattebefrielse för att därigenom lättare kunna bygga upp en riskfond. Slutligen föreslås att statligt bidrag anvisas till en konsulent för att institutet skall kunna utveckla den ekonomiska rådgivningen till boklådor i anslutning till beviljandet av kreditstöd.

4.8 Läsfrämjande åtgärder

Utredarens konkreta förslag till läsfrämjande insatser kommenteras av få remissinstanser. I ett stort antal yttranden betonas dock allmänt

betydelsen av olika former av åtgärder för att stimulera läsning. Samtidigt är flera remissinstanser, däribland *KF*, *LO*, *Svenska bokförläggareföreningen*, *TCO*, *ABF* och *Studieförbundet Vuxenskolan*, kritiska mot att det saknas förslag om läsfrämjande kampanjer och ekonomiskt stöd till dessa. *KF* och *Svenska bokförläggareföreningen* anser att frågan om former för läsfrämjande åtgärder bör studeras ytterligare. *LO*, *Svenska bokförläggareföreningen*, *ABF* och *Studieförbundet Vuxenskolan* efterlyser statsbidrag, bl. a. till studieförbunden.

Utredarens synpunkter på radions och televisionens roll i det lässtimulerande arbetet kommenteras av *SÖ*, *statens ungdomsråd*, *Litteraturfrämjandet*, *Sveriges författarförbund*, *Sveriges Lokalradio* och *TCO* som i huvudsak instämmer. Sveriges Lokalradio framhåller att den söker stödja den lokalt förankrade litteraturen och medverka till en kontakt mellan läsare och författare.

Sveriges Radio anser det vara viktigt att i etermedia främja intresset för god litteratur och verka för bokläsning. Detta måste dock ske på Sveriges Radios villkor och med hänsyn till de regler som gäller för programverksamheten i stort. Så kan t. ex. inte varje litteraturprogram utformas med utgångspunkt i att det skall leda till ökad läsning. Inte heller kan företaget i program direkt uppmana till köp av vissa böcker, eftersom detta skulle innebära ett otillbörligt gynnande av ett visst förlag i förhållande till andra. Tanken på pausinslag med uppmaningen att läsa böcker avvisas, eftersom det skulle innebära en påtaglig reklam för bokbranschens kommersiella intressen som skulle leda till motsvarande programkrav från andra branscher.

Beträffande förslaget att bibliotek skall tillhandahålla blanketter för beställning av böcker i närmaste lämpliga boklåda framhåller *Bibliotekstjänst* att man troligen inte når några nya grupper. *Svenska bokförläggareföreningen* anser att resultatet av det hösten 1977 påbörjade försöket i Norrbottens län bör avvaktas innan nya försök görs. *Svenska bokhandlareföreningen* och *Sveriges allmänna biblioteksörening* stöder förslaget. *Sveriges B-bokhandlareförbund* däremot menar att denna form av bokförsäljning skulle undergräva bokhandelns existensvillkor.

Samma uppfattning har *Sveriges B-bokhandlareförbund* om förslaget att sprida en centralt framställd beställningskatalog via Presams återförsäljare liksom även *Svenska bokhandlareföreningen*. Positiva till förslaget är *KO*, *Bibliotekstjänst*, *Svenska bokförläggareföreningen* och *Sveriges författarförbund*. *Pressbyråföretagen AB* förklarar sig beredda att medverka.

4.9 Massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur

Utredarens synpunkter och förslag beträffande massmarknadsutgiv-

ning av kvalitativt god barn- och ungdomslitteratur berörs i ett stort antal yttranden. Det övervägande antalet remissinstanser som berör frågan är positiva till att något görs och till dem hör *RRV*, *statens kulturråd*, *statens ungdomsråd*, *Barn- och ungdomsboksrådet*, *Bibliotekstjänst*, *SACO/SR*, *Bibliotek i samhälle*, *LO*, *Seriefrämjandet*, *Litteraturfrämjandet*, *Svenska bokhandlareföreningen*, *ABF*, *Förbundet Vi Unga* och *Studieförbundet Vuxenskolan*.

I flera yttranden framförs dock kritiska synpunkter. *Föreningen Svenska tecknare*, *Författarförlaget*, *Sveriges författarförbund* och *TCO* avvisar med varierande styrka förslaget om en massmarknadsutgivning och hävdar att det mest angelägna är en ordentlig prispress på den kvalificerade barn- och ungdomslitteraturen. *Författarförbundet* och *TCO* anser att de föreslagna 2 milj. kr. är ett alltför litet belopp för meningsfulla insatser och inte ens räcker till försök. Även *statens kulturråd*, *LO*, *Litteraturfrämjandet* och *Svenska kommunförbundet* anser att beloppet är för litet.

KF framhåller att de framlagda förslagen saknar kontur och i detalj utförda förslag och föreslår att frågan utreds ytterligare. Liknande synpunkter förs fram av *ABF*.

Några remissinstanser framhåller att den enda massmarknadsutgivning som kan konkurrera med skräplitteraturen är en utgivning av serier och långserieböcker av god kvalitet. Denna uppfattning förs fram av bl. a. *Föreningen Svenska tecknare*, *LO*, *Seriefrämjandet*, *Litteraturfrämjandet* och *ABF*.

Konkreta ställningstaganden till förslaget om projektstöd och efterhandsstöd till intresserade förlag för produktion och distribution förekommer i ett begränsat antal yttranden. Tillstyrker uttryckligen gör endast *RRV*, *statens ungdomsråd*, *Bibliotekstjänst*, *Svenska bokförläggareföreningen* och *Förbundet Vi Unga*. *Svenska bokförläggareföreningen* ifrågasätter emellertid, om inte någon form av marknads-samarbete mellan berörda förlag är nödvändig, så att profil och kontinuitet i utgivning och spridning kan åstadkommas.

Statens kulturråd skisserar en utgivning av böcker som aktualiserats i radio- och TV-program. Utgivningen skulle lodas av ett särskilt förlagsråd. Liknande tankegångar redovisas av *Barn- och ungdomsboksrådet*.

Frågan om distributionen av böckerna berörs i några yttranden.

Bibliotekstjänst, *SACO/SR*, *Svenska bokförläggareföreningen* och *Svenska bokhandlareföreningen* är tveksamma till om *Litteraturfrämjandets* kanaler är de rätta för att nå ut med barn- och ungdomsböcker. Någon direkt kontakt med barnen har inte organisationen utan det blir fråga om en försäljning via föräldrarna vilket inte bedöms eftersträvarsvärt. *Svenska bokhandlareföreningen* anser det inte vara meningsfullt att söka bryta in i de försäljningskanaler — varuhus, kiosker, dag-

ligvaruhandel — som i dag domineras av massmarknadsutbudet, om inte staten svarar för en kraftfull marknadsföring. En bättre kanal är den etablerade bokhandeln. Föreningen framhåller att varje ytterligare ökning av försäljningsvägarna för böcker undergräver de redan nu begränsade förutsättningarna att driva kvalitetsbokhandel på kommersiell grund.

Litteraturfrämjandet avvisar tanken att organisationen skulle kunna vara distributör åt andra förlag.

En spridning via skolor av billiga och bra barn- och ungdomsböcker framhålls som en möjlighet av *SÖ*, *Barn- och ungdomsboksrådet*, *Bibliotekstjänst*, *SACO/SR* och *Sveriges allmänna biblioteksforening*.

Pressbyråföretagen AB förklarar sig intresserat av att medverka i distributionen om en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker kommer till stånd.

Utredarens uppfattning att staten inte bör ge stöd till försök med en barnbokklubb delas av *statens kulturråd*, *Bibliotek i samhälle*, *Svenska bokhandlareföreningen* och *Sveriges författarförbund*.

Positiva till tanken på spridning av billiga och bra barn- och ungdomsböcker via en barnbokklubb är däremot *Barn- och ungdomsboksrådet*, *Bibliotekstjänst* och *SACO/SR*, som pekar på möjligheterna att arbeta via skolan. Även *KF*, *LO*, *Litteraturfrämjandet* och *Svenska bokförläggareföreningen* är positiva till ett försök enligt den modell *KF* har presenterat och som utredaren har haft att pröva.

Förslaget att som en experimentverksamhet komplettera *Litteraturfrämjandets* utgivning av massmarknadsböcker för vuxna med ett antal titlar för barn och ungdom stöds av flertalet remissinstanser som berör frågan bl. a. *RRV*, *SÖ*, *UHÄ*, *KO*, *statens ungdomsråd*, *Barn- och ungdomsboksrådet*, *Författarförlaget*, *KF*, *Sveriges författarförbund*, *Förbundet Vi Unga* och *TCO*.

Svenska bokhandlareföreningen avstyrker förslaget och några andra remissinstanser är tveksamma till *Litteraturfrämjandet* som distributionskanal för barn- och ungdomsböcker.

Litteraturfrämjandet anför att tanken, att i den nuvarande utgivningen av vuxenböcker ta in ett antal barn- och ungdomsböcker, har diskuterats men inte befunnits genomförbar. Barn- och ungdomsboksutgivning är ett omfattande område som kräver en omsorgsfull planering och bearbetning. En sådan utgivning kan inte ske inom ramen för anvisade medel för vuxenböcker. *Litteraturfrämjandet* är dock liksom tidigare intresserat av att förbättra förhållandena i fråga om barn- och ungdomsböcker. Om *Litteraturfrämjandet* skall medverka i en utgivning av barn- och ungdomsböcker måste det liksom i fråga om massmarknadsutgivning av vuxenböcker bli fråga om tidigare utgivna titlar. Någon förstagångsutgivning kan inte bli aktuell.

4.10 Projektstöd till författarverkstäder

Förslaget om stöd till författarverkstäder får ett blandat mottagande. Tillstyrker gör *statens kulturråd, KO, Eremit-Press, Bibliotek i samhälle, Författarförbundet, Författares bokmaskin, KF, LO, Sveriges författarförbund, ABF* och *Studieförbundet Vuxenskolan*.

Statens kulturråd, Författarförlaget, Författares bokmaskin och *Sveriges författarförbund* framhåller emellertid att stödet bör begränsas till de existerande författarverkstäderna. Staten bör inte ta initiativ till nya utan detta bör göras av författarna själva. Kulturrådet erinrar också om att rådet har givit bidrag till utrustning till några existerande författarverkstäder.

Författares bokmaskin beskriver sig som en produktionscentral för skönlitteratur som ställer produktionsresurser till författares förfogande. Fram till mitten av november 1977 har 130 titlar producerats av ca 100 författare. Bokmaskinens betydelse för invandrarförfattarna betonas. För bokmaskinens fortsatta verksamhet behövs ett stöd till den löpande verksamheten för att personal skall kunna anställas.

RRV, SACO/SR, Grafiska industriförbundet och *Svenska bokförläggareföreningen* avstyrker förslaget och hänvisar till de möjligheter som finns att utnyttja offsetanläggningar vid bibliotek, länsarbetsnämnders kontorsarbetscentraler, läromedelscentraler m. m. Dessa möjligheter framhålls även av *SÖ* och *Svenska kommunförbundet*. *Grafiska industriförbundet* anser att författarverkstäderna i realiteten skulle bli statligt subventionerade offsettryckerier som skulle konkurrera med småtryckerierna och äventyra sysselsättningen vid dessa. Förbundet konstaterar också att de etablerade tryckerierna har ett betydande kapacitetsöverskott.

4.11 Stöd till Bibliotekstjänsts sambindning

Ett stöd till Bibliotekstjänsts sambindning med det belopp och i den form utredaren föreslår tillstyrks inte av någon remissinstans.

Avstyrker ett stöd över huvud taget till Bibliotekstjänst gör *Grafiska industriförbundet, KF, LO, Svenska bokförläggareföreningen* och *Sveriges B-bokhandlareförbund*. *Grafiska industriförbundet* framhåller i sammanhanget att man bör utvärdera kostnaderna för olika typer av bokband, som kan användas för biblioteksändamål, i syfte att utröna vilken som är den fördelaktigaste för biblioteken. Biblioteksanpassade förlagsband är därvid ett alternativ.

Statskontoret, RRV, SACO/SR och *Svenska bokförläggareföreningen* anser att ett stöd till Bibliotekstjänst i syfte att sänka priset på böckerna i sambindningen för med sig risken att kommunerna sänker sina bokinköpsanslag och att resultatet endast blir en överflyttning av kostnads-

ansvaret till staten. SACO/SR anser inte heller att ett sådant stöd är standardutjämnande utan tvärtom ökar standardskillnaderna.

Statens kulturråd, Bibliotekstjänst, Klys, Svenska kommunförbundet, Sveriges allmänna biblioteksörening och Sveriges författarförbund föreslår att stödet höjs till 4—5 milj. kr. och att det används för att sänka priserna på de litteraturstödda titlarna i sambindningen. *Statens kulturråd* och *Bibliotekstjänst* redovisar utkast till modeller för ett sådant stöd och föreslår även att stöd skall utgå till Bibliotekstjänsts lagerhållning. *Statens kulturråd* anför att det är naturligt att utgivningsstödet följs upp i biblioteksledet via sambindningsförsäljningen för att garantera att utgivningsstödet prispressande verkan inte försvinner. *Bibliotekstjänst* finner det rimligt att det statliga stödet motsvarar kostnaderna (4 milj. kr.) för recensions- och informationsverksamheten i sambindningsservicen, eftersom recensionerna används av många andra än kommunerna.

SÖ och *Barn- och ungdomsboksrådet* anser att stödet till Bibliotekstjänst bör gå till bibliografiskt material och till informationsmaterial som kan användas i läsfrämjande verksamhet.

5 Föredraganden

5.1 Inledning

De statliga insatserna för att stödja utgivning och försäljning av litteratur är av sent datum. Ett stöd till bokutgivning och ett kreditstöd till förlag infördes budgetåret 1975/76, och budgetåret därpå påbörjades en treårig försöksverksamhet med utgivning av massmarknadslitteratur av god kvalitet för vuxna. Fr. o. m. innevarande budgetår har utgivningsstödet byggts ut till att omfatta även litteratur på invandrars- och minoritetsspråk. Vidare har en treårig försöksperiod med statligt kreditstöd till bokhandeln inletts.

I samband med riksdagens beslut (prop. 1975: 20, KrU 1975:12, rskr 1975: 201) om införande av det statliga litteraturstödet framhöll kulturutskottet att det stöd som infördes borde ha försökskaraktär och att den närmare utformningen fortlöpande måste övervägas och vid behov korrigeras. Efter regeringens bemyndigande tillkallade jag i februari 1977 en särskild utredare (U 1977: 02) med uppgift att göra en analys av litteraturstödet effekter och pröva nuvarande stödformer. Utredaren som gav utredningen namnet litteraturstödsutredningen har i betänkandet (Ds U 1977: 14) Statligt litteraturstöd redovisat sina överväganden och förslag.

Jag kommer i det följande att redogöra för de förändringar av nuvarande stödformer som enligt min mening bör göras mot bakgrund av utredarens förslag och de synpunkter som har kommit fram i remissbehandlingen av betänkandet. Vidare kommer jag att behandla ett förslag från utredningen (UD 1977: 01) om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen) beträffande stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet samt ett förslag från skolöverstyrelsen (SÖ) rörande den framtida utformningen av stödet till lättläst litteratur.

Litteraturstödsutredningens utvärdering av utgivningsstödet grundar sig i huvudsak på erfarenheterna under det första året som stödet tillämpades och effekterna av det stöd som då utgick. Huruvida stödet har haft några påtagliga effekter på utgivningens omfattning och på prisutvecklingen är enligt utredaren svårt att avgöra. En något lägre prisökning än för andra jämförbara kategorier kan dock konstateras för vissa slag av svensk skönlitteratur. Vidare har lyrikutgivningen ökat märkbart. Även utgivningen av kvalificerad översättningslitteratur har ökat. Med hänsyn till att stödet till klassisk litteratur och barn- och ungdomslitteratur är ett förhandsstöd kan effekterna på utgivningen inte påräknas förrän efter en viss tid. Utredaren konstaterar att de stora förlagens andel av utgivningen av allmänlitteratur har minskat i titlar räknat. Om detta är ett resultat av utgivningsstödet kan emellertid inte avgöras. Ut-

redaren anför vidare att stödets konstruktion med fem olika stödordningar (exkl. stödet till invandrars- och minoritetslitteratur) med olika bestämmelser och olika stora resurser har fört med sig olägenheter.

Utöver förslag till en revidering av utgivningsstödet behandlar utredaren även frågor om stöd till bokhandeln, kreditgarantier till förlag, stöd till Bibliotekstjänsts sambindning, stöd till författarverkstäder, läsfrämjande åtgärder samt massmarknadsutgivning av böcker av god kvalitet för barn och ungdom.

Flera remissinstanser tar upp frågan om förutsättningarna för större förändringar av det nuvarande utgivningsstödet och framhåller att utvärderingen har gjorts för tidigt och att det material som redovisas är alltför osäkert för att läggas till grund för genomgripande förändringar. Flera av dem som är kritiska liksom ett stort antal övriga remissinstanser välkomnar emellertid en utvidgning av stödet i den riktning som utredaren föreslår. I några yttranden betonas dock att ett ökat stöd till utgivningen av böcker i dagens läge inte är det mest angelägna utan i stället ett stöd till distributionen av böcker och framför allt då stöd till fackbokhandeln.

Även utredarens övriga förslag har fått ett blandat mottagande. De föreslagna formerna för bokhandelsstöd avvisas allmänt. Svenska bokhandlareföreningen anser sig inte kunna förorda någon av de olika modeller för stöd som har presenterats från skilda håll utan anser att det är nödvändigt att noga undersöka förhållandena i branschen innan ställning tas till nya stödformer. Ett stöd till Bibliotekstjänst i den form och med den omfattning som utredaren föreslår bemöts kritiskt. I några yttranden presenteras utkast till andra modeller för stöd. Även förslaget om ett stöd till massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker kritiserar. Den föreslagna uppläggningsen av verksamheten anses alltför oprecis och det föreslagna bidraget alltför litet.

I direktiven för litteraturstödsutredningen framhöll jag att det stödssystem som föreslås om möjligt bör utformas så att det också innebär ett stöd åt spridningen av böckerna i första hand genom bibliotek och bokhandel. Några förslag i den riktningen läggs dock inte fram om man undantar den koppling till stödda titlar som föreslås i bokhandelsstödet. Tanken på ett stöd som ger effekter i såväl produktions- som distributionsledet berörs emellertid av några remissinstanser. Stödmodeller med böcker som sprids till bl. a. bibliotek och bokhandel som motprestation för ett utgivningsstöd redovisas i några yttranden. Tanken på ett motprestationssystem av det slaget avvisas dock bestämt av Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges allmänna biblioteksörening. Även SACO/SR avvisar tanken på ett system med motprestationsexemplar av alla stödda titlar som skulle spridas till samtliga bibliotek. En arbetsgrupp inom Sveriges författarförbund har beräknat kostnaderna för ett fullt utbyggt motprestationssystem med böcker till kommunerna till to-

talt ca 72 milj. kr. Förbundet har inte ansett sig böra aktualisera ett sådant förslag.

Med hänsyn till inställningen hos de närmast berörda parterna samt till de höga kostnaderna anser jag det för egen del inte aktuellt att överväga en utformning av utgivningsstödet med motprestationsböcker till i första hand folkbiblioteken. Ett sådant stödsystem skulle innebära en påtaglig förändring av ansvaret mellan stat och kommun i fråga om folkbiblioteksverksamheten. I sammanhanget kan nämnas att folkbibliotekens anslag för inköp av böcker, tidskrifter och andra media år 1978 uppgår till ca 120 milj. kr. Jag är inte heller beredd att förorda ett system av det slag som statens kulturråd och Sveriges författarförbund har skisserat där ett stöd till bokhandeln och Bibliotekstjänst skulle förknippas med villkor om prissättningen på titlar som erhållit utgivningsstöd vid försäljningen i dessa led. Detta skulle för vissa delar av bokutgivningen innebära att ett system infördes som hade påtagliga likheter med det bruttoprissystem som tillämpades i bokdistributionen före den 1 april 1970. Ett mindre bidrag till Bibliotekstjänsts kostnader för recensitionsverksamheten m.m. i den s. k. sambindningen, vilket utredaren föreslår, är enligt min mening inte motiverat. Förslaget har också mött kraftig kritik.

Mot bakgrund av remissynpunkterna och vad jag här har anfört bör några mer genomgripande förändringar av litteraturstödet enligt min mening inte göras. De förändringar av utgivningsstödet som framstår som mest angelägna är att göra stödformerna enhetligare och att åstadkomma en jämnare fördelning av stödet mellan olika litteraturkategorier. Stödet bör vidare byggas ut för de litteraturkategorier som f. n. stöds i begränsad omfattning. De statliga åtgärderna i övrigt på litteraturområdet bör i dagens läge i huvudsak inriktas på resursförstärkningar.

5.2 Utgivningsstöd

5.2.1 Stöd till utgivning av allmänlitteratur

Det statliga stödet till utgivning av allmänlitteratur uppgår innevarande budgetår till drygt 9 milj. kr. och beräknas komma att utgå till ca 700 titlar. Stödet fördelas av statens kulturråd. Stödet är selektivt och frågan om stöd prövas för varje enskild titel. Prövningen sker i sex olika arbetsgrupper, en för varje stödkategori. Stödet omfattar följande kategorier, nämligen ny svensk skönlitteratur för vuxna vari inbegrips debatt- och rapportböcker som har skönlitterär prägel, skönlitteratur för vuxna i svensk översättning, klassisk litteratur för vuxna såväl svensk som utländsk i svensk översättning, viss facklitteratur i svensk översättning, barn- och ungdomslitteratur samt litteratur på invandrar- och minoritetsspråk.

Stödet till de två första kategorierna utgår i efterhand, dvs. först när boken är utgiven, och är relaterat till bokens omfattning uttryckt i ark (arkersättning). Till klassisk litteratur och facklitteratur utgår förhandsstöd (produktionsstöd), dvs. frågan om stöd prövas innan boken är utgiven. Utöver produktionsstöd kan stöd också utgå till lagerhållning av klassisk litteratur. Produktionsstöd utgår även i viss omfattning till barn- och ungdomslitteratur. För samtliga nämnda stödformer gäller att boken måste ha getts ut eller skall ges ut i en viss minsta upplaga för att stöd skall kunna komma i fråga. Vidare är stödet förknippat med ett villkor om det högsta förlagsnettopris (f-pris) som förlagen får ta ut för titel som erhåller stöd.

Den större delen av stödet till barn- och ungdomslitteraturen har formen av stödköp. De böcker som staten på detta sätt köper in används i ett försök med läsrämjande verksamhet företrädesvis inom barn- och ungdomsorganisationer. Det stöd till litteratur på invandrar- och minoritetsspråk som har inrättats innevarande budgetår har formen av projektbidrag.

Tyngdpunkten i utgivningsstödet ligger f. n. på ny svensk skönlitteratur för vuxna. Antalet titlar som kan få stöd är maximerat till 400. För övriga kategorier beräknas stöd innevarande budgetår kunna utgå till ungefär följande antal titlar: skönlitteratur i svensk översättning ca 75 titlar, klassisk litteratur ca 60 titlar, facklitteratur ca 30 titlar samt barn- och ungdomslitteratur ca 100 titlar varav ca 80 som stödköp och ca 20 som produktionsstöd. Lagerstöd beräknas komma att utgå till drygt 400 titlar. En närmare redogörelse för stödets utformning och omfattning har lämnats i det föregående (2.1.2.1).

Utgivningsstödet är i sin nuvarande utformning selektivt. För varje titel sker en prövning om stöd bör utgå. Från principiell synpunkt kan skäl anföras för ett system som är mer automatiskt verkande så att stöd utgår om vissa fastställda kriterier uppfylls utan att en prövning sker av den enskilda titeln. Litteraturstödsutredningen anser emellertid att fördelningen av utgivningsstödet även fortsättningsvis bör bygga på ett ställningstagande till den enskilda titeln, men samtidigt föreslår utredaren i syfte att förenkla handläggningen och för att minska inslaget av individuell prövning att förändringar görs som innebär att stödet blir mer automatiskt. Ett system med en författarlista föreslås. På denna lista skulle föras upp författare vilkas böcker utan prövning bör erhålla stöd. Vidare föreslår utredaren ett system med en s. k. fri förlagskvot som skulle innebära att förlag, vilka erhållit stöd till ett visst minsta antal titlar, skulle erhålla stöd till ytterligare ett antal titlar i den övriga utgivningen efter eget val och utan prövning. För klassiker föreslås att en lista sammanställs över böcker som bör ges ut. För varje utgåva som finns med på denna lista bör stöd automatiskt utgå.

Remissinstanserna delar utredarens uppfattning att utgivningsstödet

även fortsättningsvis bör vara selektivt och grundas på en bedömning av den enskilda titeln varvid klara kvalitetskriterier bör tillämpas. Den inställningen understryks av att de i sammanhanget närmast berörda parterna såsom statens kulturråd, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges författarförbund avstyrker samtliga förslag till förändringar i riktning mot ett mer automatiskt verkande system. Förslagen kritiserats även av ett stort antal andra remissinstanser. När det gäller den föreslagna författarlistan framhålls att systemet skulle kunna uppfattas som en auktorisation av författare och att det skulle kunna komma att ensidigt gynna etablerade författare och därmed verka konserverande på framför allt den skönlitterära utgivningen. Vad gäller förslaget om en fri förlagskvot anförs från flera håll att stödet troligen skulle komma att gå till böcker som med hänsyn till kvalitet inte skulle få stöd vid en normal prövning. I fråga om klassikerlistan framhåller kulturrådet att en sådan skulle komma att styra utgivningen. Risk skulle också finnas att ett enda eller ett begränsat antal förlag skulle skaffa sig en faktisk ensamrätt till utgivningen av alla på listan uppförda titlar. Flera av dem som avvisar förslaget om en klassikerlista betonar att stödet till klassikerutgivningen även fortsättningsvis bör ha formen av förhandsstöd.

För egen del kan jag mot bakgrund av remissopinionen i frågan och då något allmänt accepterat system för ett mer automatiskt verkande stöd inte föreligger ansluta mig till uppfattningen att utgivningsstödet även fortsättningsvis bör vara selektivt varvid en prövning skall ske av varje titel för vilken stöd söks. Några automatiskt verkande moment i prövningen av det slag som utredaren har föreslagit bör alltså inte införas. Detta hindrar självfallet inte att en förenklad hantering kan tillämpas för de litteraturkategorier och de titlar där så bedöms vara lämpligt.

Av vad jag här har sagt följer att utgivningsstödet även fortsättningsvis kommer att avse den enskilda titeln och inte vara ett allmänt stöd till förlagsverksamhet. Stödet bör liksom nu ha till syfte att skapa möjligheter för en bred och kvalitetsmässigt god utgivning av böcker oberoende av konjunkturbetingade omständigheter. Stödet bör även ge förutsättningar för många förlag av olika storlek att arbeta.

Som har framgått av min redovisning varierar det nuvarande utgivningsstödet i utformning och omfattning mellan de olika litteraturkategorierna. Även om förutsättningarna för utgivning skiftar de olika kategorierna emellan är det inte motiverat med så stora variationer i utgivningsstödet som nu är fallet. En förändring av utgivningsstödet som innebär att ett så långt möjligt likartat system skapas är således enligt min mening angelägen. En större likformighet för med sig att det blir av mindre betydelse till vilken kategori en titel förs när frågan om stöd prövas. Riskerna minskas för konstlade gränser mellan genrerna och en för de sökande delvis okänd och komplicerad praxis

vid bedömningen. Likformigheten bör också innebära att stödets nivå för enskilda titlar blir så lika som möjligt i de olika kategorierna. Hänsyn måste dock givetvis tas till skillnader i framställningskostnader m. m. Vidare bör andelen titlar av den totala utgivningen som kan få stöd inom resp. kategori variera mindre än vad som nu är fallet. En strikt likformighet i det avseendet är självfallet inte möjlig med hänsyn dels till den prioritering som bör göras mellan olika kategorier, dels till svårigheterna att dra gränser mellan stödvärda och icke stödvärda titlar inom vissa kategorier.

Vid en selektiv form för utgivningsstödet kan, som Svenska bokförläggareföreningen framhåller, vissa skäl anföras för att i betydligt större utsträckning än hittills tillämpa ett förhandsstöd. För väsentliga delar av bokutgivningen, framför allt den svenska originalutgivningen, är en sådan stödform emellertid inte acceptabel med tanke på den styrning av utgivningen som kan bli följden. Även praktiska skäl talar mot en allmän tillämpning av förhandsstöd. En sådan ordning skulle nämligen föra med sig risken att den granskning av originalmanuskript och böcker på andra språk som nu är en central del i förlagens arbete skulle komma att flyttas över på statens kulturråd. Utöver de principiella betänkligheter som kan anföras mot en sådan utveckling skulle arbetet med stödet bli mycket tidsödande och kräva medverkan från ett stort antal personer. Utgivningsstödet bör därför enligt min mening i huvudsak ha formen av efterhandsstöd.

Utredaren föreslår, med instämmande av flertalet remissinstanser, att stödet till facklitteratur utvidgas till att omfatta även facklitteratur på svenska i original samt att stödet till denna kategori bör ha formen av efterhandsstöd.

Den nuvarande stödköpsordningen för barn- och ungdomslitteraturen är enligt utredaren tvivelaktig från förlagens synpunkt eftersom förutsättningen för stöd är att minst 1 000 exemplar finns kvar i lager. Kopplingen mellan stödköpen och försöksverksamheten med läsfrämjande åtgärder är också den tvivelaktiga, anser utredaren, eftersom många böcker som inte stödköps skulle ha passat bättre i läskampanjen än en del av dem som nu används. Stödet till barn- och ungdomsböcker bör därför få formen av ett efterhandsstöd. Den helt övervägande delen av de remissinstanser som har berört frågan delar den uppfattningen. De som anser att stödköpsordningen bör finnas kvar motiverar detta med att verksamheten med läsfrämjande aktiviteter bör fortsätta.

Jag delar uppfattningen att stöd fortsättningsvis bör utgå också till svensk facklitteratur. Som utredaren visar har en inte obetydlig del av stödet till ny svensk skönlitteratur i realiteten gått till vissa typer av fackböcker. Även inom ramen för stödet till skönlitteratur i svensk översättning och till klassiker har stöd gått till böcker av fackkaraktär. Stödet till facklitteratur bör fortsättningsvis ha formen av efterhandsstöd.

Samma stödform bör tillämpas för barn- och ungdomslitteratur. Detta innebär att den nuvarande ordningen med stödköp av barn- och ungdomsböcker försvinner. Jag är däremot inte beredd att förorda att stödet till klassisk litteratur ändras till ett efterhandsstöd utan anser, i likhet med flera remissinstanser, att stödet till denna litteraturkategori såsom hittills bör vara ett förhandsstöd.

Efterhandsstödet bör liksom nu utgå enligt arkersättningsmodellen, dvs. stödets storlek bör relateras till antalet ark i den titel som erhåller stöd. Jag är däremot inte beredd att biträda förslaget att stödet görs beroende av upplagans storlek bl. a. med hänsyn till kostnaderna för ett sådant system. Mot en sådan konstruktion kan vidare anföras att den skulle kunna locka förlagen att ge ut för stora upplagor med en kostsam lageruppbbyggnad som följd. Stöd skulle troligen också komma att utgå till titlar för vilka något stödbehov inte föreligger.

En strikt tillämpning av arkersättningsmodellen ger begränsade möjligheter att stödja utgivning som avviker från det gängse i fråga om utformning och som därigenom är särskilt kostsam. Utredaren föreslår för sådan utgivning att ett särskilt projektstöd införs. Jag återkommer till detta i det följande. För illustrerade böcker där texten utgör huvudinnehållet föreslår utredaren att den rena arkersättningen kompletteras med ett särskilt stöd. Tre olika stödnivåer bör tillämpas. Vilken nivå som skall gälla bör enligt utredaren vara beroende av karaktären på illustrationerna.

Jag delar utredarens uppfattning att det är angeläget att stimulera till en ökad utgivning av illustrerade böcker. Behovet av ett kompletterande stöd till illustrationer blir också större när barn- och ungdomslitteratur kommer att få efterhandsstöd. Vid fastställandet av stödets storlek till illustrerade böcker bör hänsyn tas till de särskilda kostnader som är förknippade med illustrationer. I likhet med statens kulturråd finner jag det emellertid svårt att fixera ett sådant stöd till vissa bestämda nivåer. Enligt min mening bör i stället statens kulturråd ha möjlighet att från fall till fall bestämma om ett högre stöd skall utgå än det som bestäms av bokens omfång. Utgivare som avser att ge ut en illustrerad bok bör även ha möjlighet att innan boken har givits ut få besked från kulturrådet om särskilt stöd för illustration kan påräknas. Denna typ av förhandsbesked om ett förhöjt stöd bör även kunna ges för planerade utgivningar av översatt skönlitteratur och facklitteratur där översättningen sker från ett udda språk och därför är särskilt kostsam eller där bearbetningen beräknas föra med sig betydande kostnader. Även i dessa fall bör således avvikelser från den rena arkersättningen kunna göras. Möjligheten att lämna ett förhandsbesked om stöd för vissa typer av utgivning bör dock tillämpas mycket restriktivt. Grundprincipen för efterhandsstödet till ny svensk skönlitteratur för vuxna, skönlitteratur för vuxna i svensk översättning, facklitteratur och barn- och ungdomslitte-

ratur bör alltså vara att ansökan om stöd skall tas upp till prövning först efter det att boken har givits ut.

Till efterhandsstödet är i dag knutet ett krav på att utgivaren för att erhålla stöd för en titel inte får överskrida ett i förhållande till bokens omfång bestämt f-pris. Enligt utredaren bör ett sådant villkor finnas även i fortsättningen och omfatta alla litteraturkategorier till vilka efterhandsstöd utgår. Remissinstanserna instämmer med några få undantag i denna uppfattning. Från flera håll betonas vikten av att det statliga stödet leder till en prissänkning på böcker.

Statens kulturråd framhåller att syftet med priskravet är att åstadkomma en prisåterhållande effekt. Att uppnå en reduktion av bokpriserna med t. ex. en tredjedel är i och för sig önskvärt men det skulle också innebära att staten subventionsvägen tog över det reella ansvaret för såväl bokutgivningen som bokhandeln, framhåller rådet. Sveriges författarförbund framhåller att det statliga stödet inte får ge full täckning för produktionskostnaderna för böckerna. Förlagens risktagande måste finnas kvar. Svenska bokförläggareföreningen är kritisk mot priskravet och framhåller att syftet med prispressen är oklart och att förlagens prissättning kompliceras av detta villkor i stödet. För översatt skönlitteratur har priskravet medfört en besvärande osäkerhet eftersom förlagen vid prissättningen inte har vetat om de säkert har kunnat räkna med stöd. För den svenska skönlitteraturen har problemet varit mindre till följd av att stödet är så pass omfattande i förhållande till utgivningen. Bokförläggareföreningen framhåller vidare att den förhållandevis blygsamma inverkan på bokpriserna som det nuvarande stödet har knappast påverkar benägenheten hos allmänheten att köpa böcker. Inte heller är folkbibliotekens begränsade resurser för bokinköp ett skäl till att via utgivningsstödet söka påverka förlagens prissättning. Föreningen framhåller dock att den kritiska inställningen till ett priskrav i utgivningsstödet endast gäller efterhandsstödet.

En allmän sänkning av bokpriserna är angelägen men jag vill understryka att ett statligt stöd som på ett markant sätt sänker priserna på böcker är realistiskt med hänsyn till kostnaderna. Priskravet kan otvivelaktigt leda till en viss osäkerhet för förlagen vid prissättningen av enskilda titlar och jag har förståelse för de invändningar Bokförläggareföreningen redovisar. Självfallet kan ett efterhandsstöd utformas utan ett priskrav. Ett utgivningsstöd utan någon form av motprestation såsom t. ex. ett visst högsta pris skulle emellertid få karaktären av ett allmänt förlagsstöd. Ett stöd med sådan inriktning är enligt min mening inte motiverat i dagens läge.

Även om skäl av det slag som Bokförläggareföreningen redovisar kan anföras mot ett priskrav i efterhandsstödet anser jag att ett sådant krav bör finnas även fortsättningsvis. Prisutvecklingen för den litteratur som

erhåller stöd och den som inte erhåller stöd bör emellertid följas noga och enligt min mening är det rimligt att åter ta upp frågan om priskravet när ytterligare erfarenheter har vunnits av utgivningsstödet. De förlagsnettopriser som skall gälla för de olika litteraturkategorierna bör fastställas av statens kulturråd efter överläggningar mellan rådet och företrädare för branschen.

Arkersättningsprincipen innebär att stödet varierar med bokens omfång. Utredaren och några remissinstanser framhåller att de skalor för stöd som kulturrådet f. n. tillämpar gynnar böcker med litet omfång samtidigt som mer omfångsrika böcker missgynnas i stödhänseende. Sådana effekter av stödkonstruktionen måste undvikas och jag utgår från att kulturrådet ägnar frågan uppmärksamhet i den fortsatta hanteringen. För att en titel skall kunna komma i fråga för stöd bör liksom nu gälla att den har kommit ut i en viss minsta upplaga. Det bör ankomma på kulturrådet att bestämma om vilka upplagestorlekar som skall gälla för de olika berörda litteraturkategorierna.

Utredaren föreslår en kraftig utbyggnad av utgivningsstödet och framhåller samtidigt att kulturrådet bör ha möjlighet att med stor frihet år från år justera den andel av stödet som bör gå till resp. litteraturkategori. Frågan om stödets omfattning har kommenterats av relativt få remissinstanser och i några yttranden förordas en lägre nivå.

För egen del finner jag det särskilt angeläget att bygga ut stödet till facklitteraturen men anser att en ökning bör ske även i övriga kategorier. Liksom bl. a. statens kulturråd anser jag dock att den ökning som nu sker kan vara något mindre än vad utredaren förordar. Utöver en ökning av antalet titlar som kan erhålla stöd är det också önskvärt att stödet till den enskilda titeln kan öka.

Jag delar utredarens uppfattning att anslaget för resp. litteraturkategori inte bör låsas fast och de belopp som jag kommer att redovisa i det följande skall alltså ses som riktvärden. Stödets omfattning inom resp. kategori bör anpassas till behovet såsom det kommer till uttryck i ansökningar om stöd och statens kulturråd bör därför under löpande budgetår efter regeringens godkännande kunna föra medel från en stödkategori till en annan.

Hur många titlar som kan få stöd inom en given medelsram beror på storleken av stödet till varje enskild titel. Den nivå för utgivningsstödet som jag kommer att förordar grundar sig i huvudsak på de beräkningar som statens kulturråd redovisar i sitt yttrande. Rådet har i sina beräkningar utgått från att stödet per titel skall öka i takt med förväntade kostnadsökningar i förlagsbranschen och att en reell ökning skall kunna ske därutöver. I den mån överläggningarna mellan kulturrådet och företrädarna för förlagsbranschen kommer att leda till en lägre nivå för stödet per titel än den beräknade kommer antalet titlar som kan erhålla stöd att öka.

För stöd till ny svensk skönlitteratur för vuxna beräknar jag 4 milj. kr. vilket bör ge utrymme för stöd till ca 300 titlar och motsvarar den av litteraturstödsutredningen och statens kulturråd förordade nivån. För stöd till skönlitteratur för vuxna i svensk översättning beräknar jag i likhet med kulturrådet ett medelsbehov av 2,25 milj. kr. som bör medge stöd till ca 150 titlar. För stöd till facklitteratur beräknar jag 3,1 milj. kr. Inom den ramen bör stöd kunna utgå till ca 200 titlar. För stöd till barn- och ungdomslitteratur beräknar jag i likhet med statens kulturråd 2 milj. kr. som bör ge utrymme för stöd till ca 150 titlar. Stödet till dessa kategorier bör som jag tidigare har förordat ha formen av efterhandsstöd enligt arkersättningsprincipen. Jag har vid min beräkning av medelsbehovet utgått från att vissa kategorier litteratur normalt är illustrerade. Förekommer i vissa fall särskilt kostsamma illustrationer eller andra särskilda kostnader i framställningen bör även stöd härtill utgå från de ramar som anvisas för efterhandsstöd till resp. litteraturkategori.

För stöd till klassisk litteratur beräknar jag i likhet med statens kulturråd 1,5 milj. kr. Detta stöd bör som jag tidigare har förordat vara ett förhandsstöd på samma sätt som nu är fallet och inom den angivna ramen räknar jag med att produktionsstöd skall kunna utgå till ca 100 titlar samt dessutom lagerstöd. Till stöd till särskilt kostsam utgivning som jag återkommer till i det följande beräknar jag 1 milj. kr. Kulturrådet bör därigenom kunna lämna stöd till ca 30 titlar eller projekt.

Sammantaget innebär detta förslag att utgivningsstödet ökar med ca 5 milj. kr., dvs. från ca 9 milj. kr. till 14 milj. kr. Antalet titlar som kan få stöd inom denna ram beror som jag har redovisat av stödets nivå per titel. Om den nivå som kulturrådet har räknat med kommer att tillämpas kan ökningen av antalet titlar som kan få stöd beräknas komma att uppgå till något under 250 dvs. från ca 700 till nära 950.

Generellt bör gälla för utgivningsstödet att titel som har fått statligt stöd i annan ordning inte kan komma i fråga för sådant stöd som avses här. Sålunda bör titel som erhåller produktionsstöd i den försöksverksamhet med stöd till utgivningen av u-landslitteratur som styrelsen för internationell utveckling (SIDA) svarar för inte kunna komma i fråga. Inte heller bör stöd kunna utgå till titel som har givits ut inom ramen för SÖ:s verksamhet med stöd till utgivning av lättlästa böcker. Stöd bör inte heller utgå till fackböcker som har erhållit tryckningsbidrag från t. ex. utbildningsinstitutioner. Däremot bör utgivningsstöd kunna utgå till titel som har erhållit stöd inom ramen för det försök med bidrag till utgivning av grannlandslitteratur som Nordiska ministerrådet svarar för, dock under förutsättning att sistnämnda stöd har utgått endast till översättningskostnader. Det ankommer på statens kulturråd att noga följa vilka former för stöd till utgivning av allmän litteratur som tillämpas eller införs och vid behov lämna regeringen förslag till komplette-

rande bestämmelser för tillämpningen av det utgivningsstöd som rådet handhar. Jag övergår nu till att behandla vad som bör gälla vid fördelningen av stöd inom resp. litteraturkategori.

När det gäller ny svensk skönlitteratur för vuxna bör stöd liksom nu kunna utgå till debatt- och rapportböcker som har en skönlitterär prägel.

Litteraturstödsutredningen föreslår med instämmande från remissinstanserna att efterhandsstöd skall kunna utgå till i Sverige utgivna delupplagor av böcker av finlandssvenska författare, ursprungligen utgivna i Finland.

Statens kulturråd redovisar att stöd redan har utgått inom ramen för gällande bestämmelser. För egen del har jag inte något att erinra mot att ett sådant stöd införs permanent. Jag finner det angeläget både att vidga de finlandssvenska författarnas publik och att i Sverige ge ökad kännedom om svenskspråkig litteratur i Finland. Stöd bör endast kunna utgå till svenskt förlag och endast om den svenska delupplagan uppfyller de villkor i fråga om upplaga m. m. som statens kulturråd har satt upp för litteraturkategorin i övrigt. Med hänsyn till att tryckkostnaderna för delupplagor av det aktuella slaget oftast är lägre än för en ursprungsupplaga är det rimligt att arkstödet utgår med ett lägre belopp än normalt. Det bör ankomma på kulturrådet att utfärda de närmare bestämmelserna i detta avseende.

Vid fördelningen av stöd till skönlitteratur för vuxna i svensk översättning bör särskild uppmärksamhet ägnas åt att litteratur på många olika originalspråk blir företrädd varvid bl. a. bör beaktas värdet av att i Sverige ge ökad kännedom om litteratur från olika invandrargrupperns hemländer och om litteratur som skrivits på språk som talas av språkliga minoriteter här i landet. Vid urvalet bör vidare hänsyn tas till såväl originalets som översättningens litterära kvalitet.

Stödet till facklitteratur för vuxna bör fortsättningsvis i huvudsak avse svensk facklitteratur men även översatt litteratur bör kunna få stöd.

Vid fördelningen av stöd bör beaktas tillgången till och behovet av litteratur inom de olika fackområdena. Särskild uppmärksamhet bör ägnas områden med ett begränsat publikunderlag. Även verkets förväntade livslängd bör beaktas vid bedömningen av stödbehovet. Därvid bör uppmärksammas dels vikten av att facklitteratur av stort intresse men med kortvarig aktualitet kan ges ut, dels behovet av fackböcker av allmänt intresse som kan förväntas ha en längre livslängd. Stöd bör inte kunna utgå till läromedel, studiematerial eller vetenskapliga verk med specialistinriktning. Inte heller bör stöd utgå till böcker av uppslagsverkskaraktär. Även hobbyböcker och enklare handböcker bör undantas.

Stödet till barn- och ungdomslitteratur bör kunna utgå till titlar såväl i svenskt original som i översättning. Det bör avse både s. k. upplevelseböcker (skönlitteratur) och fackböcker. Vid fördelningen av stöd bör i första hand den svenska originalutgivningen uppmärksammas. När det gäller översättningar bör en god spridning mellan olika originalspråk eftersträvas. Liksom i fråga om översatt skönlitteratur för vuxna bör värdet av att skapa ökad kännedom om litteratur från invandrarnas hemländer ägnas uppmärksamhet.

Efterhandsstödet bör även kunna utgå till seriealbum, företrädesvis i svenskt original.

Stödet till klassisk litteratur som jag förordar även fortsättningsvis får formen av förhandsstöd (produktionsstöd) bör såsom statens kulturråd föreslår avse samtliga de litteraturkategorier till vilka efterhandsstöd kan utgå. Det innebär att stöd kan utgå till litteratur för både vuxna och barn och ungdom, till såväl skönlitteratur som facklitteratur och till både svensk originalutgivning och utländsk litteratur i svensk översättning.

Med klassisk litteratur bör liksom hittills jämföras allmänt erkänd 1900-talslitteratur om minst 20 år har förflutit sedan verket första gången gavs ut. Även i övrigt bör de bestämmelser som nu gäller för produktionsstöd till klassisk litteratur tillämpas fortsättningsvis.

Nuvarande lagerstöd till klassisk litteratur för vuxna bör utsträckas till att gälla samtliga böcker som i fortsättningen kan komma ifråga för stöd inom denna kategori. Några förändringar i övrigt bör inte göras av bestämmelserna för lagerstöd.

De förändringar av utgivningsstödet som jag har förordat kräver vissa ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r. Av mina förslag följer att det nuvarande produktionsstödet till facklitteratur i svensk översättning och till barn- och ungdomslitteratur kommer att försvinna. För de titlar som har erhållit eller t. o. m. utgången av innevarande budgetår kommer att erhålla sådant produktionsstöd bör dock nuvarande bestämmelser om lagerhållning m. m. äga fortsatt tillämpning.

Den schablonutformning som litteraturstödet nu har och även framgent förslås ha passar inte för att stödja utgivningen av vissa typer av böcker, framhåller litteraturstödsutredningen. Särskilt gäller detta illustrerade verk i svensk originalversion där samtrycksförfarande inte har kunnat utnyttjas. Utredaren föreslår därför att det införs ett projektstöd till särskilt kostnadskrävande utgivning såsom bildböcker, barnbilderböcker, samlade verk, dyrbara återutgåvor m. m. Förslaget har fått ett genomgående positivt mottagande.

Med de nuvarande produktionsstöden till klassiker, facklitteratur och barn- och ungdomslitteratur har en anpassning av stödets storlek till de specifika kostnaderna för den enskilda titeln varit möjlig att göra. Den-

na möjlighet kommer att finnas även fortsättningsvis när det gäller stödet till klassisk litteratur. Möjligheterna till en anpassning av stödet till särskilt kostnadskrävande utgivning är emellertid begränsade vid ett efterhandsstöd som utgår efter arkersättningsprincipen. Jag har i det föregående förordat att statens kulturråd skall ha möjlighet att göra avsteg från det rena arkstödet i fall där så bedöms motiverat. För böcker som är särskilt kostsamma att framställa är denna möjlighet emellertid troligen inte tillräcklig. Det är inte heller lämpligt att göra det möjligt att alltför mycket frånga arkstödsmodellen eftersom denna då mister sin karaktär. Ett särskilt stöd bör därför införas för särskilt kostsamma utgivningar. Stödet bör kunna utgå till skönlitteratur i översättning för vuxna, facklitteratur för vuxna och barn- och ungdomslitteratur. Stödet bör utformas som ett projektstöd (förhandsstöd).

Vid fördelningen av projektstödet bör kulturrådet beakta att många i och för sig dyrbara utgåvor har en sådan karaktär att de kan förväntas bli sålda i betydande upplagor även vid ett förhållandevis högt pris. Projektstöd bör inte utgå till bibliografiska eller katalogliknande verk av skilda slag och inte heller till böcker av uppslagsverkskaraktär. Det bör ankomma på kulturrådet att utforma de närmare villkor i fråga om upplaga, lagerhållning, pris m. m. som skall gälla för projektstöd.

När det gäller stöd till utgivning av uppslagsverk vill jag erinra om att jag efter regeringens bemyndigande har tillkallat en särskild kommitté med uppdrag att utreda frågan om utgivning av en svensk nationalencyklopedi. Kommittén har antagit namnet uppslagsverkskommittén (U 1977: 09).

I flera yttranden framhålls att den svenska serieproduktionen måste ges förutsättningar att utvecklas och det föreslagna projektstödet ses som en väg att förbättra utgivningsbetingelserna. Seriemarknaden domineras i dag av utländska produkter och svenska serieskapare har små möjligheter att få sina verk utgivna. Orsaken är framför allt de stora skillnaderna i kostnader mellan utländska serier och de serier som görs i vårt land och endast ges ut här. Det produktionsstöd som f. n. kan utgå till barn- och ungdomslitteratur har bl. a. använts till att stödja svenska serieprojekt.

Jag finner det liksom remissinstanserna angeläget att stimulera den inhemska produktionen av tecknade serier. Kulturrådet bör därför vid sin fördelning av projektstödet ägna särskild uppmärksamhet åt projekt med svenska originalserier. Rådet bör även uppmärksamma möjligheterna till nordiskt samarbete för att därigenom vidga marknaden för utgivningen.

Seriefrämjandet föreslår att ett särskilt s. k. utvecklingsbidrag införs för serieskapare för att de skall kunna utveckla seriedéer så pass långt att förlag kan ta ställning till dem. Jag delar uppfattningen att det för att stimulera den svenska produktionen av serier är väsentligt att serie-

skapare bereds tillfälle till utvecklingsarbete. Goda möjligheter att er- hålla stöd till ett sådant utvecklingsarbete finns redan i dag inom ramen för de bidrag och stipendier som fördelas av konstnärsnämnden och styrelsen för Sveriges författarfond, och någon ny bidragsform av det slag som Seriefrämjandet föreslår bör därför enligt min mening inte införas.

Behovet av stöd till utgivning av böcker som vänder sig till särskilda läsargrupper framhålls av några remissinstanser. Bl. a. efterlyses ett stöd till utgivning av böcker med stor stil.

För många synskadade är storstilböcker ett viktigt komplement till olika former av optiska läshjälpmedel. En viss utgivning har förekommit bl. a. med stöd från SÖ. I anslutning till sin redovisning av erfarenheterna av försöksverksamheten med stöd till utgivning av lättläst litteratur och sitt förslag till fortsatt stöd föreslår SÖ att ett särskilt projektstöd införs till utgivning av storstilböcker.

Det projektstöd till särskilt kostnadskrävande utgivning som jag föreslår inrättas bör ge möjligheter att stödja utgivning av böcker med stor stil och en utformning som i övrigt är anpassad till synskadades förutsättningar. Något särskilt stöd för storstilutgivning bör inte införas. Projektstödet bör komma i fråga för storstilböcker med särskilt höga framställningskostnader. I övrigt bör enligt min mening stöd till storstilböcker utgå inom ramen för efterhandsstödet till de olika litteraturkategorierna och när det gäller klassiker inom ramen för förhandsstödet till denna kategori.

Storstilböcker skiljer sig från böcker i normal utformning genom sitt större omfång och den speciella typografiska utformningen. Framställningskostnaderna blir härigenom högre. Statens kulturråd bör därför ha möjlighet att ge ett anpassat stöd som beaktar de högre produktionskostnaderna. Den närmare utformningen av stödet bör ankomma på statens kulturråd. Det bör också ankomma på kulturrådet att efter samråd med berörda parter fastställa vilka kriterier som skall vara uppfyllda för att en bok skall vara att anse som en storstilbok. Jag finner det däremot inte möjligt att förknippa det allmänna utgivningsstödet med vissa minimivillkor i fråga om böckers typografiska utformning.

Den handläggningsordning som tillämpas inom kulturrådet för det nuvarande utgivningsstödet har fastställts av kulturrådet. En redogörelse för denna ordning har lämnats i det föregående (2.1.2.1). Det bör ankomma på rådet att utforma även den handläggningsordning som bedöms ändamålsenlig med den nya utformning av utgivningsstödet som jag har föreslagit. Med hänsyn till att litteraturstödsutredningen har tagit upp frågan relativt utförligt med åtföljande kommentarer i remissyttrandena vill jag dock beröra frågan i detta sammanhang.

Utredaren föreslår att de fem arbetsgrupperna för litteratur på svens-

ka slås samman till en stor arbetsgrupp. En sådan sammanslagning bör kunna eliminera särbestämmelser och konstlade gränsdragningar mellan litteraturkategorierna, menar utredaren.

Förslaget har fått ett blandat mottagande. Bl. a. statens kulturråd och Sveriges författarförbund avvisar tanken på en sammanslagen arbetsgrupp. Kulturrådet framhåller att det i realiteten skulle bli nödvändigt att arbeta med olika referensgrupper och vidare betonar rådet att det troligen skulle visa sig omöjligt att finna personer som är villiga och lämpliga att sitta i en arbetsgrupp som skall fördela stöd till alla litteraturkategorier.

För egen del vill jag betona att det är angeläget att utgivningsstödet fördelas av organ som har en allsidig representation och där sakkunskap från de olika litteraturområdena är företrädd. Det är också viktigt att insyn garanteras i urvalsarbetet liksom att en successiv förnyelse sker av de organ som har att fördela stödet. Det är även viktigt att gränsdragningsfrågor mellan olika litteraturkategorier kan lösas på ett smidigt sätt.

Statens kulturråd presenterar i sitt yttrande (4.4.1) ett förslag till handläggning av utgivningsstödet som i korthet innebär att en arbetsgrupp tillsätts för var och en av de litteraturkategorier som enligt mitt förslag bör erhålla efterhandsstöd. Dessa grupper bör även fördela stödet till klassisk litteratur. Utöver dessa grupper anser rådet att en särskild grupp bör bildas i vilken representanter för de fyra övriga grupperna ingår. Gruppens uppgift bör vara att samordna arbetet, att lösa gränsdragningsfrågor och att som speciell uppgift fördela projektstödet till särskilt kostnadskrävande utgivning.

Den presenterade modellen förefaller enligt min mening att tillgodose de krav som kan ställas på formerna för handläggning och bör således kunna ligga till grund för kulturrådets ställningstagande i frågan. Vad gäller behovet av ytterligare personal vid kulturrådet och medel för lektorsmedverkan till följd av utbyggnaden av utgivningsstödet återkommer jag i det följande (7.4).

Innan jag övergår till att behandla övriga förslag från litteraturstödsutredningen vill jag något beröra det statliga stödet till utgivning av litteratur sett på längre sikt. Inte minst synpunkterna i remissyttrandena på litteraturstödsutredningen visar att det är nödvändigt att de statliga insatserna inom bokområdet byggs ut successivt och att nya initiativ baseras på studier av förhållandena i olika delar av branschen. Utredaren framhåller att tillgängliga statistiska uppgifter är ofullständiga, något som också understryks i en del yttranden. Statens pris- och kartellnämnd (SPK) gör f. n. på uppdrag av massmediekoncentrationsutredningen en undersökning av bokbranschen som i vissa avseenden kommer att bli en uppföljning av den branschstudie som SPK gjorde åt 1968 års litteraturutredning. Svenska bokförläggare-

föreningen redovisar i sitt yttrande att föreningen har gett Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm i uppdrag att göra en ekonomisk analys av förlagsbranschen. Dessa undersökningar bör enligt min mening kunna ge underlag för fortsatta överväganden om formerna för de statliga åtgärderna. Det är angeläget att utvecklingen inom branschen fortlöpande kan följas och jag kommer därför i det följande (7.1) att beräkna medel för en fortsatt branschstudie under nästa budgetår. Den närmare utformningen och inriktningen kommer att bestämmas efter samråd med berörda parter.

Effekterna av det utgivningsstöd som jag har föreslagit bör följas noga. Den föreslagna utformningen bör därför inte ses som slutgiltig utan en prövning måste ske mot bakgrund av de erfarenheter som vinnas och den allmänna utvecklingen i förlagsbranschen. För att en bedömning av stödets effekt skall kunna göras bör det dock enligt min mening tillämpas ett antal år. Några mer genomgripande förändringar av utgivningsstödet bör därför inte, såvitt i dag kan bedömas, ske de närmaste åren. Detta hindrar inte att en diskussion fortlöpande förs om i vilka former staten bör främja en bred utgivning av kvalitetsböcker samt självfallet också i vilken utsträckning ett stöd är motiverat. Litteraturstödsutredningen har inte behandlat några andra former för litteraturstöd än den som föreslås. I några yttranden diskuterades dock alternativa modeller, och Svenska bokförläggareföreningen för ett principiellt resonemang kring olika stödformer och för- och nackdelarna med dem.

Föreningen framhåller bl. a. att det vore värdefullt om de statliga insatserna kunde anpassas till konjunktursvängningarna i bokbranschen. Vid ekonomiska svårigheter och en tillbakagång i utgivningen skulle ett mer generellt och kraftfullt stöd sättas in medan stödet under mer gynnsamma perioder skulle kunna utgå på en lägre nivå och i mer selektiva former. Jag har sympatier för ett sådant system men som föreningen framhåller är det svårt att fastställa när och hur de statliga insatserna bör ändra karaktär med hänsyn till förändringar i branschen. Återkommande branschstudier av det slag som SPK f. n. gör bör dock förbättra förutsättningarna för att överväga en sådan stödform och som jag nys har redovisat räknar jag med att sådana studier skall kunna företas mer regelbundet i fortsättningen.

5.2.2 Stöd till lättläst litteratur

SÖ bedriver sedan år 1968 en försöksverksamhet med stöd till utgivning av lättläst litteratur, LL-böcker. Hittills har ett 40-tal böcker givits ut med sådant stöd. Verksamheten leds av en särskild arbetsgrupp. För att uppnå en variation i utgivningen och med hänsyn till författarnas önskemål har utgivningen av LL-böcker skett i samarbete med flera olika förlag.

Frågan om LL-utgivningen behandlades i propositionen (1976/77: 87)

om insatser för handikappades kulturella verksamhet, och jag redovisade i det sammanhanget att SÖ hade för avsikt att under år 1977 lämna en redogörelse för den försöksverksamhet som hittills har genomförts. SÖ har i en skrivelse i december 1977 lämnat en sådan redogörelse och även lagt fram förslag om de fortsatta formerna för stöd till utgivning av lättlästa böcker. Enligt SÖ är det för tidigt att föreslå en alternativ form till den nuvarande LL-utgivningen och verksamheten bör därför även fortsättningsvis bedrivas i huvudsak enligt de principer som nu tillämpas. Samtidigt föreslås stödet utbyggt. Ansvaret för fördelningen av stöd bör t. v. ligga kvar på SÖ och det direkta arbetet bör liksom nu ledas av en särskild arbetsgrupp. Som skäl anförs att det ännu inte finns någon fast modell för hur läsarnas krav, författarnas intresse för att medverka och förlagens benägenhet att ge ut LL-böcker bäst skall kunna samordnas i en reguljär utgivning.

Jag delar SÖ:s uppfattning att det är angeläget att förbättra möjligheterna för människor med läshinder av olika slag att komma i kontakt med god litteratur. Utgivningen av lättlästa böcker är därvid en viktig insats. Jag vill erinra om att en betydande förstärkning har gjorts innevarande budgetår då stödet mer än fördubblats.

Det material som SÖ nu har redovisat och de förslag som läggs fram innebär inte att något i egentlig mening nytt underlag finns för ett ställningstagande till eventuellt nya organisatoriska former för LL-utgivningen. Stödet till utgivningen av LL-böcker har vissa likheter med det projektstöd till särskilt kostnadskrävande utgivning som jag har behandlat i det föregående. Skäl kan därför anföras för att föra över stödet till statens kulturråd. I den nuvarande verksamheten ingår emellertid också ett utvecklingsarbete och en direkt medverkan i själva utgivningen, uppgifter som har större likheter med förlagsverksamhet än med den funktion som kulturrådet kommer att ha när det gäller utgivningsstödet. Mycket talar således för att det permanenta ansvaret för LL-utgivningen bör ges åt en grupp, där också förlagserfarenheter är representerade, och att ett fastare samarbete med något eller några förlag bör eftersträvas. Detta skulle innebära påtagliga fördelar inte minst när det gäller information om och distribution av böckerna. Behovet av fortlöpande samarbete med läsforskare, författare, läsargrupper och andra berörda bör givetvis också tillgodoses. Jag är inte beredd att nu ta ställning till de definitiva formerna för LL-utgivningens organisation utan avser att senare återkomma till regeringen i frågan. SÖ bör t. v. svara för fördelningen av stöd varvid samma principer som hittills bör tillämpas. SÖ bör samråda med statens kulturråd så att utgivningsstödet till förlagen i möjligaste mån anpassas till de regler som kommer att gälla för det föreslagna projektstödet till särskilt kostnadskrävande utgivning. Till medelsberäkningen för stödet till utgivning av lättlästa böcker under nästa budgetår återkommer jag i det följande (7.1).

5.2.3 Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet

I ett litet språkområde som vårt uppstår problem när det gäller att ta del av litteratur på andra språk och att göra den egna litteraturen känd utomlands. Genom stödet till översatt litteratur förbättras möjligheterna att i Sverige introducera författare och ge ut böcker som kommer från andra mindre språkområden. När det gäller översättning av svensk litteratur till andra språk har självfallet kontakter mellan svenska och utländska förlag en avgörande betydelse liksom de svenska författarnas egna kontakter. Några omfattande insatser som kompletterar dessa kontakter har dock hittills inte gjorts av offentliga organ. Jag bortser i detta sammanhang från det stöd som sedan år 1975 kan utgå från Nordiska ministerrådet för utgivning av nordisk grannlandslitteratur.

Svenska institutet har som en av sina uppgifter att presentera svensk konstnärlig verksamhet i utlandet och inom ramen för detta arbete har institutet under flera år sökt underlätta den svenska litteraturens spridning till andra språkområden. Institutet sprider information till översättare och introduktörer utomlands genom boköversikter och anordnar konferenser och symposier där svensk litteratur diskuteras. Det delar dessutom ut stipendier till översättare för besök i Sverige samt bidrag till översättare för översättning av böcker som inte svenska förlag aktivt arbetar med för att få utgivna på utländska förlag. Genom detta arbete har ett kontaktnät av översättare och introduktörer skapats.

Som jag inledningsvis redovisade har SIK-utredningen i en skrivelse i anslutning till remissbehandlingen av litteraturstödsutredningens betänkande föreslagit att ett särskilt stöd för presentation av svensk litteratur i utlandet införs på försök. Stödet bör gå till provöversättningar av ca 15 böcker per år, i första hand skönlitteratur som har kommit ut efter år 1945. Urvalet av böcker som skall översättas bör göras av statens kulturråd. Böckerna bör i huvudsak översättas till engelska. Dessa översättningar är inte avsedda att användas vid en eventuell utgivning utan endast att göra det möjligt att presentera svensk litteratur på ett världsspråk för bl. a. utländska förlags lektörer. Översatta manuskript bör spridas bl. a. genom normala förlags- och författarkontakter och genom Svenska institutet, som även bör svara för den praktiska handläggningen av stödet bl. a. genom kontakter med översättare.

Jag anser liksom statens kulturråd, Svenska institutet, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges författarförbund, vilka har beretts tillfälle att komma med synpunkter på förslaget, att det är angeläget att främja utgivningen av svensk litteratur i utlandet. Bokförläggareföreningen pekar i sitt yttrande på möjligheten att införa ett system som innebär att ett utländskt förlag här i Sverige kan söka stöd för översättning och utgivning av en svensk bok. En sådan stödform tillämpas i Västtyskland och har, menar föreningen, den fördelen att det stödbevil-

jande organet vet att den aktuella boken kommer att ges ut på ett främmande språk.

I de diskussioner som tidigare har förts om stöd till utgivning av svensk litteratur i utlandet har man från författarhåll bestämt avvisat ett system av det slag som Bokförläggareföreningen skisserar med hänvisning till riskerna för en statlig styrning av vilka böcker som ges möjligheter att komma ut på andra språk. Jag har förståelse för den invändningen och vill också peka på att ett direkt stöd till utländska förlag skulle kunna medföra att omfattningen av utgivningen av svensk litteratur i utlandet till viss del blev beroende av i vilken utsträckning vi från svensk sida vore villiga att lämna stöd. Frågan om insatser för att främja kontakterna och utbytet mellan olika länder på litteraturområdet behandlas regelbundet när det internationella kulturutbytet diskuteras. Den svenska inställningen har därvid varit att resp. lands insatser bör inriktas på att främja översättning av böcker från andra språk och inte på att genom subventioner underlätta utgivning av den egna litteraturen på andra språk. Denna inställning utesluter självfallet inte åtgärder från svensk sida som innebär att man inom andra språkområden får ökad kännedom om den svenska bokutgivningen.

Litteratur på ett litet språk som svenska har, som SIK-utredningen framhåller, bättre möjligheter att bli uppmärksammas i andra länder av bl. a. utländska förlag om den presenteras på ett språk som är tillgängligt för den krets man vänder sig till. I och med införandet av det statliga utgivningsstödet har allmänt accepterats, även från författarhåll, att fördelningen av stöd sker efter ett urval. Ett sådant selektivt stöd bör kunna användas också när det gäller att främja utgivningen av svensk litteratur på andra språk. Jag ansluter mig således till SIK-utredningens förslag att ett stöd på försök införs till översättning av svensk litteratur för presentation i utlandet. Ett sådant stöd ser jag som ett värdefullt komplement till det arbete som bl. a. Svenska institutet f. n. svarar för inom litteraturområdet. Särskilt böcker som kommer ut på mindre förlag med små internationella kontakter bör härigenom få större möjligheter att nå utanför vårt eget språkområde. Översättningarna bör i enlighet med förslaget göras på ett av världsspråken och användas endast för att presentera ett antal boktitlar för en utländsk publik. Översättningarna förutsätts i regel inte ligga till grund för själva utgivningen. Den slutliga översättningen får den utländske utgivaren svara för. Genom denna utformning av stödet undviks att det statliga bidraget blir direkt avgörande för om boken ges ut på ett främmande språk eller ej.

Det bör ankomma på statens kulturråd att besluta om vilka böcker som skall översättas. Svensk skönlitteratur, företrädesvis för vuxna, som är utgiven de senaste 30—40 åren bör utgöra det huvudsakliga underlaget för urvalet. Något absolut krav på att urvalet skall spegla den aktuella utgivningen bör alltså inte finnas. Hänsyn bör tas inte endast

till vad som är representativt från svensk synpunkt. Det är nödvändigt att också beakta vad som kan intressera den utländska publiken. Kulturrådet bör i sitt urvalsarbete hålla nära kontakt med olika berörda parter såsom kritiker, författare, förläggare och Svenska institutet och därigenom med introduktörer och översättare av svensk litteratur i utlandet. Vid urvalet av titlar bör beaktas i vad mån en utgivning på annat språk kan förväntas ske genom gängse kontakter mellan förlag etc.

I den praktiska handläggningen avseende kontakter med översättare m. m. bör statens kulturråd kunna ta del av Svenska institutets kunskaper om och erfarenheter av det aktuella arbetsområdet. Stödet till presentationsöversättningar bör som jag redan har anfört vara av försökskaraktär och avse en period av fyra år. Jag kommer i det följande (7.1) att beräkna 150 000 kr. för försöket under nästa budgetår. Det ankommer på regeringen att utfärda närmare föreskrifter för försöksverksamheten.

5.3 Kreditstöd till förlag

Utöver stöd till enskilda titlar i förlagens utgivning kan förlag inom ramen för nuvarande litteraturstöd erhålla en statlig kreditgaranti. Syftet är att stödja mindre förlag och att göra det möjligt att etablera nya förlag. Den statliga garantin får i princip avse högst 75 % av lånebeloppet men kan, om synnerliga skäl föreligger, efter beslut av regeringen utsträckas till att gälla hela lånebeloppet. Frågor om kreditgarantier handhas av statens industriverk som därvid skall samråda med statens kulturråd. Den ram inom vilken statens industriverk får bevilja garantier uppgår innevarande budgetår till 2 milj. kr. Fram till utgången av år 1977 hade 13 garantier om totalt 3,4 milj. kr. beviljats. Fem av garantierna avser nystartade förlag eller förlag som vid beslutstillfället hade varit verksamma under kortare tid. Något infriande av beviljad garanti har ännu inte varit aktuellt.

Utredaren framhåller att den nuvarande konstruktionen av kreditgarantin, som innebär att det garantisökande förlaget självt måste skaffa sig krediter, för med sig att det allmänna kreditläget kan få en styrande effekt på möjligheterna att få lån och därmed också på framför allt de små förlagens existens. Den individuella lånemöjligheten är helt avgörande med det system som nu tillämpas. För att komma bort från dessa enligt utredaren negativa konsekvenser av systemet föreslås att en särskild statlig fond inrättas för lån till förlag. Bl. a. bör avskrivningslån och räntesubventioner kunna lämnas. Hanteringen av kreditstödet bör föras över till statens kulturråd.

Att vi har många förlag som sysslar med bokutgivning är enligt min mening värdefullt. En omfattande spridning av utgivningsbesluten skapar förutsättningar för en bredd i den totala utgivningen samtidigt som heller att bli beroende av ett litet urval beslutsfattare. Det är därför na-

turligt att staten vid sidan av olika former av utgivningsstöd genom ett kreditstöd även främjar en nyetablering av förlag och har möjligt att medverka till att lösa kreditproblem för redan verksamma förlag.

Enligt min mening är det inte rimligt att utforma kreditstödet på ett sådant sätt att förlag befrias från sitt risktagande eller att verksamhetens fortbestånd blir beroende av statligt stöd. En utgångspunkt för de statliga insatserna måste även i fortsättningen vara att förlagsverksamhet — även om statligt stöd av något slag utgår — måste bedömas såsom varje annan form av privat företagsamhet. När ställning skall tas till frågan om ett förlag bör beviljas kreditstöd bör därför den rent företagsekonomiska bedömningen tillmätas en avgörande betydelse. Behovet av direkt stöd till förlag bör såsom statens industriverk framhåller tillgodoses genom utgivningsstödet. Bidrag i form av avskrivningslån och räntebidrag är därför enligt min mening inte motiverade. Jag vill även erinra om att regeringen om synnerliga skäl föreligger har möjlighet att bevilja kreditgaranti som motsvarar hela lånebeloppet för ett förlag. Mot den bakgrunden är jag i likhet med statens kulturråd inte beredd att föreslå en omläggning av det statliga kreditstödet av det slag som utredaren förordar. Stödet bör alltså ha kvar sin nuvarande form av kreditgaranti.

Jag är inte heller beredd att förorda att handläggningen av stödet förs över till statens kulturråd. Beslut om kreditgaranti bör fattas av ett organ som kan svara för de rent företagsekonomiska bedömningarna. Statens industriverk föreslår att handläggningen av kreditstödet flyttas över till Bokbranschens finansieringsinstitut. Detta institut ägs av bokförlagen och arbetar f. n. endast med rådgivning och utlåning till bokhandeln. Någon verksamhet riktad till bokförlag förekommer inte. Med hänsyn till institutets uppbyggnad och verksamhetsinriktning finner jag det inte lämpligt att låta institutet pröva frågor om kreditgarantier till förlag. Nuvarande ordning i fråga om handläggningen av kreditgaranti bör därför gälla även fortsättningsvis. Något behov av att öka ramen för kreditgarantier bedömer jag f. n. inte föreligga. Vid min anmälan av anslaget Kreditgarantier till förlag och bokhandel (7.3) återkommer jag till formerna för anvisning av medel vid ett eventuellt infriande av kreditgaranti.

5.4 Stöd till bokhandeln

Efter beslut av riksdagen våren 1977 (prop. 1976/77: 81, KrU 1976/77: 39, rskr 1976/77: 239) infördes innevarande budgetår ett stöd till bokhandeln. Stödet utgörs främst av kreditstöd till mindre och medelstora fullsorterade boklådor, s. k. A-boklådor. Det statliga kreditstödet har formen av dels kreditgarantier, dels investeringslån och avskriv-

ningslån. Innevarande budgetår får kreditgarantier beviljas intill ett belopp av sammanlagt 1,5 milj. kr. Investeringslån och avskrivningslån får ges med totalt 1,4 milj. kr. Det statliga kreditstödet handhas av Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag. Bolaget ägs av bokförlagen. Statligt bidrag utgår även till det kompletteringslager som finns hos distributionsföretaget AB Seelig & Co. Framför allt mindre men fullsorterade boklådor kan genom beställningar från kompletteringslagret erbjuda sina kunder ett brett sortiment utan att själva svara för lagerhållningen. Villkoren för statsbidraget regleras i ett särskilt avtal mellan staten och Seelig. Statligt stöd ges vidare till utbildning av företagsledare inom bokhandelsbranschen.

I den allmänna debatten om de statliga insatserna på bokområdet har från olika håll framhållits vikten av att stödet till utgivning kompletteras med ett stöd till distribution av böcker. Under senare tid har behovet av stöd till fackbokhandeln särskilt betonats. Denna uppfattning förs också fram av litteraturstödsutredningen och i flera remissyttranden.

Utredaren föreslår att ett generellt stöd införs till bokhandeln i form av ett prestationsstöd och ett lagerstöd. Förslaget har dock fått ett kritiskt bemötande i remissopinionen. Några remissinstanser, däribland riksrevisionsverket och näringsfrihetsombudsmannen, anser att effekterna av det nyligen införda statliga kreditstödet till bokhandeln bör avvaktas innan nya stödformer introduceras. Andra, såsom Svenska bokförläggareföreningen och Svenska bokhandlareföreningen, finner ett stöd angeläget men anser inte att det framlagda förslaget bör läggas till grund för ett beslut om statligt stöd. Bokhandlareföreningen framhåller att inte någon av de modeller för ett generellt stöd till bokhandeln som har förts fram från olika håll tar hänsyn till de skilda förhållanden som boklådor av varierande storlek arbetar under. Bokhandlareföreningen framhåller vidare liksom utredaren att det är angeläget att undersöka boklådornas standard och situation i olika delar av landet. Efter en sådan undersökning bör underlag finnas för en precisering av målet för det statliga stödet och en diskussion om olika stödformer. Även statens kulturråd konstaterar att det saknas faktaunderlag för att föreslå en definitiv form för bokhandelsstöd.

I propositionen om bokhandelsstöd redogjorde jag för min allmänna syn på statliga insatser för bokhandeln. Det finns enligt min mening inte anledning att mot bakgrund av det material som nu har presenterats frångå dessa ställningstaganden. Jag delar uppfattningen att de uppgifter om förhållandena i bokhandeln som i dag finns tillgängliga är alltför ofullständiga för att utgöra grund för beslut om nya stödformer och är således inte beredd att förorda att ett generellt stöd till bokhandeln införs. Effekterna av det nyligen införda kreditstödet bör avvaktas innan ställning tas till nya former av stöd. Självfallet måste

också uppfattningen i denna fråga inom bokhandelsbranschen tillmätas en avgörande betydelse i sammanhanget.

I flera yttranden framhålls de problem som fackbokhandeln står inför bl. a. till följd av den kraftigt expanderande direktförsäljningen från förlagen via bokklubbar. Samtidigt framhålls från samtliga intressenter inom bokbranschen vikten av att vi även framgent har en någorlunda god geografisk spridning av fullsorterade boklådor. En av förutsättningarna för de statliga stödåtgärderna för bokhandeln är att de sker i samspel med insatser från bokbranschen. Detta kommer också till uttryck i bestämmelserna för det statliga kreditstödet och i avtalet mellan staten och Bokbranschens finansieringsinstitut om institutets handhavande av kreditstödet. I det fortsatta arbetet med att finna lösningar på bokhandelns problem genom en utbyggd lånceverksamhet är det därför enligt min mening naturligt att förlagen tar ett betydande ansvar.

I flera yttranden diskuteras den snabbt växande försäljningen av böcker via bokklubbar och konsekvenserna för bl. a. bokhandeln. Svenska bokhandlareföreningen anser att bokförlagets prissättning av bokklubbstilar vid försäljning till bokhandeln bör undersökas. Jag delar uppfattningen att bokklubbsverksamhetens utveckling bör följas noga och vill erinra om att detta är en naturlig uppgift för bl. a. näringsfrihetsombudsmannen och konsumentverket. Den fråga som Bokhandlareföreningen tar upp är enligt min mening av den karaktären att den bör lösas av de berörda parterna själva.

Intresset för det statliga kreditstödet har visat sig stort inom bokhandeln och stöd hade intill utgången av år 1977 beviljats med närmare 500 000 kr. I flera yttranden understryks också att stödet bör byggas ut. Jag delar den uppfattningen och kommer i det följande (7.5) att beräkna en ökning av anslaget Lån för investeringar i bokhandeln med 1 milj. kr. Någon utökning av ramen för kreditgarantier bedömer jag f. n. inte vara aktuell.

Det statliga kreditstödet till bokhandeln tillämpas fr. o. m. innevarande budgetår på försök under en treårsperiod. Det innebär att frågan om eventuellt fortsatta insatser kan tas upp till prövning först hösten 1980. I så fall skulle emellertid ett avbrott ske i verksamheten under budgetåret 1980/81 i avvaktan på eventuellt nya stödformer. Försöksverksamheten bör därför utsträckas till att avse fyra år. Jag räknar dock med att utvärderingen kommer att göras vid en sådan tidpunkt att ställning till fortsatta insatser kan tas hösten 1980. Bokbranschens finansieringsinstituts handhavande av kreditstödet till bokhandeln sker med stöd av lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Den förlängning av försöksverksamheten som jag förordar kräver en ändring av nämnda lag och jag lägger därför fram förslag om detta.

Enligt avtalet mellan staten och Bokbranschens finansieringsinstitut

om institutets handhavande av det statliga kreditstödet till bokhandeln åtar sig institutet att fortsätta sin egen verksamhet med utlåning och borgensåtaganden i väsentligen samma omfattning som hittills. Enligt bestämmelserna för kreditstödet får avskrivningslån och investeringslån utgå med högst två tredjedelar av lånebehovet. Kreditgarantier får medges för högst ett belopp som motsvarar hälften av det kapitaltillskott som behövs. För att finansieringsinstitutet skall kunna bedriva sin egen verksamhet i enlighet med vad som anges i avtalet och för att institutet tillsammans med andra kreditinrättningar skall kunna svara för aktuella delar av investeringslån och kreditgarantier krävs att institutet har eget tillgängligt kapital. Institutets eget kapital om ca 1 milj. kr. är i dag nästan helt bundet genom lån till bokhandeln.

Därutöver förfogar institutet över reverser som har givits in till institutet av de förlag som äger institutet i enlighet med ett konsortialavtal mellan institutet och förlagen. Dessa reverser kan dock i dagens läge inte omsättas i likvida medel som institutet kan använda i egen utlåning och som komplement till den egna utlåningen. Svenska bokförläggareföreningen och Svenska bokhandlareföreningen framhåller i sina yttranden att det är angeläget att institutet, för att kunna fortsätta sin verksamhet på avsett sätt, genom en statlig garanti bereds möjlighet att bygga upp det egna kapitalet.

Som jag anförde i den tidigare nämnda propositionen om bokhandelsstöd är en av anledningarna till att låta Bokbranschens finansieringsinstitut handha det statliga kreditstödet till bokhandeln att detta bör utgöra en stimulans för branschen att engagera sig i de låneobjekt som får statligt stöd och därigenom komplettera de statliga insatserna. I enlighet med vad jag nyss anförde om förlagens ansvar för utvecklingen inom bokhandeln finner jag det därför naturligt att branschen medverkar till att lösa finansieringsinstitutets aktuella problem. Med hänsyn till institutets roll i de statliga insatserna för bokhandeln finner jag det dock rimligt att även staten bidrar till att förbättra institutets möjligheter att fungera som kreditorgan för bokhandeln. Statens åtagande bör vara av sådan karaktär att statens resp. branschens ansvar för institutets verksamhet inte ändras på väsentligt sätt. Jag förordar att Bokbranschens finansieringsinstitut beviljas en kreditgaranti om högst 2 milj. kr. att användas för upplåning för att öka institutets eget kapital. Som säkerhet för den statliga garantin bör institutet ställa de förlagsreverser som institutet förfogar över. Mellan staten och Bokbranschens finansieringsinstitut bör träffas ett avtal som innebär att utgifterna för staten vid ett eventuellt infriande av den statliga garantin skall täckas av förlagen enligt bestämmelserna i konsortialavtalet. Vidare bör gälla att kreditgarantin får tas i anspråk endast efter regeringens godkännande. Slutligen bör kunna föreskrivas att finansieringsinstitutet för att få ta i anspråk garantin skall kunna redovisa ett kapitaltillskott i annan ordning intill ett belopp som regeringen bestämmer.

5.5 Övriga frågor

Litteraturstödsutredningen har, utöver de åtgärder inom litteraturområdet som jag har behandlat i det föregående, även berört vissa andra frågor.

Som ett komplement till utgivningsstödet bör staten enligt utredaren medverka till att bygga upp ett antal s. k. författarverkstäder eller bokmaskiner i landet för att förbättra utgivningsbetingelserna för personer som ger ut böcker på eget förlag. Stödet föreslås utgå dels som ett investeringsstöd, dels som ett driftsstöd.

Jag delar uppfattningen att det är värdefullt, inte minst från yttrandefrihetssynpunkt, att människor som skriver har möjlighet att på ett enkelt sätt ge ut sina böcker vid sidan av de vanliga förlagen. Olika initiativ till sådan utgivning har tagits av såväl kommuner som organisationer. Vidare har på två platser i landet på enskilda författares initiativ bildats s. k. bokmaskiner där personer som ger ut på eget förlag kan använda utrustning för framställning av sina böcker. De titlar som ges ut kan om de uppfyller villkoren erhålla utgivningsstöd. Detta går till den enskilde författaren/förläggaren och icke till bokmaskinen. Bokmaskinerna erhåller inte något bidrag till verksamheten men statens kulturråd har däremot lämnat bidrag till utrustning.

Som bl. a. Författares bokmaskin och Sveriges författarförbund framhåller bör det inte vara en uppgift för staten att ta initiativ till nya författarverkstäder eller bokmaskiner utan en eventuell framväxt av sådana bör vara resultatet av initiativ bland författare och andra. Eventuellt stöd till maskiner och annan utrustning bör på samma sätt som nu lämnas av statens kulturråd. Något särskilt etableringsbidrag bör således inte införas. Jag vill dessutom, liksom flera remissinstanser, peka på de möjligheter som finns att utnyttja offsetanläggningar som finns vid t. ex bibliotek och läromedelscentraler.

Den verksamhet som författarverkstäderna svarar för har sin motsvarighet inom andra konstområden. Som exempel kan nämnas kollektivverkstäder för bildkonstnärer. Frågan om ett driftbidrag kan därför från rättvisesynpunkt enligt min mening inte begränsas till enbart författarverkstäder utan måste ses i ett större sammanhang. Jag är därför inte beredd att förorda ett särskilt statligt driftbidrag till författarverkstäder. ett sådant bidrag skulle, med hänsyn till verksamhetens karaktär, dessutom innebära en statlig subventionering av en speciell typ av verksamhet inom den grafiska sektorn vilket sett utifrån branschens situation framstår som olämpligt.

I flera remissyttranden framhålls att litteraturpolitiken inte kan begränsas till stöd till produktion och distribution av böcker. De läsförändringarna är väsentliga. Argumenten för att stödja utgivningen förlorar i styrka om de böcker som ges ut inte läses,

framhåller man. Önskemål förs fram om såväl särskilda utredningar i frågan som konkreta förslag till kampanjer som kan genomföras av studieförbund och andra organisationer till vilka särskilt stöd bör utgå.

Självfallet delar jag uppfattningen att vi på alla sätt skall stimulera människor till kontakt med böcker och läsning. Såsom utredaren påpekar har skolan här en central uppgift men även biblioteken har en strategisk roll i sammanhanget inte minst genom den uppsökande verksamhet som byggs ut allt mer. Väl fungerande läsfrämjande åtgärder måste utformas utifrån lokala förutsättningar och i nära kontakt med de grupper man vänder sig till. En nära samverkan mellan bl. a. skola, bibliotek och föreningsliv framstår därvid som angelägen. För att nå barn är det också viktigt att föräldrar på olika sätt engageras i verksamheten.

När det gäller ekonomiskt stöd till läsfrämjande aktiviteter vill jag erinra om att flera av de bidrag som finns inom kulturområdet har en så generell utformning att inga hinder finns för att använda dem i detta sammanhang. Det gäller bidrag till både folkbildningsorganisationer och andra typer av organisationer. Som exempel kan nämnas studiecirkelbidraget, bidraget till kulturprogram inom föreningslivet, bidraget till experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet bland amatörer och bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet. Möjligheter finns således, inte minst för folkbildningsorganisationerna, att med hjälp av existerande bidrag bedriva en läsfrämjande verksamhet.

Som jag tidigare har redovisat har det nuvarande stödet till barn- och ungdomslitteratur i huvudsak formen av stödköp. De böcker som staten erhåller genom köpen, 1 000 exemplar av varje titel, används i en två-årig försöksverksamhet med läsfrämjande aktiviteter bland barn och ungdom. En närmare redogörelse för försöket har givits tidigare (2.4).

Jag har i det föregående förordat att stödet till barn- och ungdomslitteratur fortsättningsvis får formen av efterhandsstöd. Detta innebär att inga böcker kommer att köpas in inom ramen för litteraturstödet efter innevarande budgetår. Statens kulturråd kommer dock under nästa budgetår att förfoga över de böcker som köps nu. Kulturrådet föreslår att dessa böcker används i läsfrämjande aktiviteter på samma sätt som under de två föregående åren, vilket jag finner rimligt.

Under hösten innevarande år avser kulturrådet att påbörja en utvärdering av försöket med läsfrämjande aktiviteter inom barn- och ungdomsorganisationer. Utbildningsdepartementets barnkulturgrupp avser att inom kort lägga fram en rapport där bl. a. frågor om barn och läsning kommer att behandlas. Det material som presenteras av kulturrådet och barnkulturgruppen och de synpunkter som kommer fram vid remissbehandlingen bör enligt min mening bilda underlag för ställningstagandet till vilka åtgärder i lässtimulerande syfte bland barn och ungdomar som kan bli aktuella. Bl. a. bör frågan om hur t. ex. barn- och

ungdomsorganisationer skall förses med böcker vid eventuella framtida centralt initierade försök med läsfrämjande aktiviteter kunna tas upp i det sammanhanget.

Förslag om en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker av god kvalitet som kan ta upp konkurrensen med det nu dominerande massmarknadsutbudet har förts fram vid upprepade tillfällen, och det har varit lätt att få en allmän uppslutning bakom idén om en sådan utgivning. I detalj utarbetade förslag till utgivning och distribution har emellertid saknats.

Inte heller litteraturstödsutredningen lägger fram några mera konkreta förslag. Utredaren föreslår att det inrättas ett särskilt projektstöd som skall kunna utnyttjas av förlag som önskar göra försök med utgivning av billiga kvalitetsböcker för barn och ungdom i stora upplagor. Remissinstanserna ansluter sig allmänt till tanken på en massmarknadsutgivning men flera är kritiska till en rad punkter i utredarens förslag.

Sveriges författarförbund framhåller att den mest angelägna uppgiften när det gäller barn- och ungdomslitteraturen inte är en massmarknadsutgivning utan i stället en ordentlig prispress på den kvalificerade barn- och ungdomsboksutgivningen. Ett projektstöd av den omfattning som utredaren föreslår är enligt förbundet alltför litet för meningsfulla insatser och räcker inte ens till ett försök. Kooperativa förbundet (KF) som tidigare har presenterat en skiss till ett försök med en bokklubb för barn anser att utredarens förslag är alltför oprecisa för att ligga till grund för några åtgärder och KF anser att frågan om massmarknadsutgivning för barn och ungdom bör utredas ytterligare.

Utredarens förslag att Litteraturfrämjandet skall svara för distributionen av de massmarknadsböcker som förlagen ger ut med hjälp av projektstödet avvisas av Litteraturfrämjandet. Flera remissinstanser är tveksamma till tanken att låta Litteraturfrämjandet svara för försäljningen eftersom det inte kan bli fråga om en direktförsäljning till barn och ungdom utan i stället en försäljning via föräldrarna. Litteraturfrämjandet framhåller vidare att om organisationen skall medverka i en utgivning av barn- och ungdomsböcker kan det enbart bli fråga om återutgivning av tidigare utgivna böcker liksom är fallet med utgivningen av vuxenböcker. Utgivning av barn- och ungdomsböcker är en omfattande uppgift, betonar Litteraturfrämjandet, som kräver en omsorgsfull och noggrann planering med tanke på de olika åldersgrupper man skall vända sig till och det breda urval som därmed erfordras. Liksom flera andra remissinstanser betonar Litteraturfrämjandet att det belopp utredaren föreslagit för massmarknadsutgivning är alltför lågt.

För egen del vill jag inledningsvis erinra om de förslag beträffande efterhandsstöd till barn- och ungdomslitteratur och det projektstöd till särskilt kostnadskrävande utgivning som jag tidigare har redogjort för. De insatser som jag föreslår omfattar så gott som hela den årliga kva-

litetsutgivningen av barn- och ungdomslitteratur, stödet har enligt förslaget en prispressande effekt och det kan ges till böcker av mycket skiftande utformning, t.ex. för utgivning av tecknade serier. För att en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker av god kvalitet skall lyckas är det enligt min bedömning nödvändigt att ett konkret utarbetat förslag finns avscende utgivningens sammansättning och framför allt beträffande distributionen och försäljningen. Några sådana planer finns inte i dag. En begränsad utgivning från flera förlag av det slag som utredaren skisserar utan någon egentlig samordning bedömer jag inte vara ändamålsenlig. Jag anser det därför inte heller vara motiverat att, såsom utredaren föreslår, som en försöksverksamhet låta Litteraturfrämjandet svara för en begränsad utgivning.

Det är enligt min mening uppenbart att en rad frågor behöver studeras ytterligare innan en massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker av god kvalitet kan komma till stånd. Med hänsyn till att den särskilda barnkulturgruppen inom utbildningsdepartementet inom kort kommer att lägga fram en rapport som bl. a. kommer att innehålla förslag i denna fråga anser jag allertid inte att det nu finns anledning att ta initiativ till något nytt utredningsarbete. Genom barnkulturgruppens rapport och den diskussion som denna kommer att föranleda samt de synpunkter som kommer fram vid remissbehandlingen av rapporten bör frågan om utformningen och inriktningen av en massmarknadsutgivning kunna bli mångsidigt belyst. Detta underlättar bedömningen av vilka initiativ som sedan behöver tas för att snabbt nå fram till ett praktiskt resultat.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att antaga förslag

1. till lag om ändring i lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

dels att

2. godkänna de riktlinjer för ändringar av stödet till utgivning av litteratur som jag har förordat,
3. godkänna att försöksverksamheten med stöd till bokhandel utsträcks till att omfatta även budgetåret 1980/81,
4. medge att för budgetåret 1978/79 statlig kreditgaranti för lån till Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag beviljas in- till ett belopp av 2 000 000 kr.,
5. bemyndiga regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag har förordat träffa avtal med Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag om villkoren för statlig kreditgaranti för lån till bolaget.

Ifråga om anslagsberäkningar för budgetåret 1978/79 återkommer jag i det följande.

7 Anslagsberäkningar

DRIFTBUDGETEN

7.1 Litteraturstöd

1977/78 Anslag	12 387 000
1978/79 Förslag	18 500 000

Nuvarande litteraturstöd inrättades efter beslut av riksdagen våren 1975 (prop. 1975: 20, KrU 1975: 12, rskr 1975: 201). Bestämmelserna för statligt litteraturstöd återfinns i förordningen (1975: 493) om statligt litteraturstöd (ändrad 1977: 394). Stödet omfattar följande litteraturkategorier: ny svensk skönlitteratur, skönlitteratur i svensk översättning, klassiker, facklitteratur, barn- och ungdomslitteratur och litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Stöd till sistnämnda kategori infördes innevarande budgetår (prop. 1976/77: 100 bil. 12, KrU 1976/77: 35, rskr 1976/77: 239). Vidare kan inom ramen för litteraturstödet statlig kreditgaranti lämnas för lån till förlag. Stödet handhas av statens kulturråd med undantag av kreditgarantier som handhas av statens industriverk.

Ur detta anslag utgår vidare bidrag till följande ändamål.

Bidrag utgår till ledarutbildning m. m. i den försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder bland barn och ungdom som bedrivs med de barn- och ungdomsböcker som staten stödköper inom ramen för litteraturstödet.

Budgetåret 1976/77 anvisades för första gången medel för en tre-årig försöksverksamhet med utgivning av prisbillig kvalitetslitteratur. För utgivningen och distributionen av böckerna ansvarar Stiftelsen Litteraturfrämjandet.

Sigtunastiftelsens klipparkiv fungerar som en specialsamling inom ämnet religionsvetenskap.

Svenska barnboksinstitutet är en stiftelse vars ändamål är att stödja forskningen och undervisningen på barn- och ungdomslitteraturens område.

Statens kulturråd, skolöverstyrelsen

1. För statligt litteraturstöd, exkl. stöd till lättläst litteratur och litteratur på invandrar- och minoritetsspråk, föreslår statens kulturråd i sitt yttrande över betänkandet (Ds U 1977: 14) Statligt litteraturstöd en ökning med sammanlagt 8 200 000 kr. (jfr 4.3). För stöd till litteratur på invandrar- och minoritetsspråk föreslår rådet en ökning med 200 000 kr. Rådet motiverar sitt förslag med behovet av bredvidläsningslitteratur i hemspråksundervisningen och översättningar av faktaböcker till invandrarpråk, samt att antalet författare verksamma på

Anslag	1977/78	Beräknad ändring 1978/79 Statens kultur- råd, skolöver- styrelsen	
		Före-	draganden
1. Statligt litteraturstöd			
a) Ny svensk skönlitteratur	4 060 000	} + 6 620 000	} + 4 000 000
b) Skönlitteratur i svensk översättning	1 235 000		
c) Klassiker	1 485 000		
d) Facklitteratur	495 000		
e) Barn- och ungdoms- litteratur	1 605 000		
f) Litteratur på invandrar- och minoritetsspråk	300 000	+ 200 000	+ 200 000
g) Lättläst litteratur	(925 000) ¹	+ 1 890 000	+ 275 000
h) Projektstöd	— ²	+ 2 350 000 ³	+ 1 000 000
2. Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet	—	+ 150 000	+ 150 000
3. Studie av bokbranschen	—	—	+ 200 000
4. Bidrag till läsfrämjande åtgärder bland barn och ungdom	200 000	of.	of.
5. Utgivning och distribution av prisbillig kvalitets- litteratur	2 500 000	+ 470 000	+ 200 000
6. Bidrag till Sigtunastiftel- sens klipparkiv	6 500	of.	of.
7. Bidrag till Svenska barn- boksinstitutet	500 500	+ 94 000	+ 88 000
	12 387 000	+ 11 774 000	+ 6 113 000

¹ Under anslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.

² Delar av det nuvarande litteraturstödet har formen av produktionsstöd. För innevarande budgetår beräknas ca 1 250 000 kr. utgå i form av produktionsstöd till klassiker och 380 000 kr. som produktionsstöd till barn- och ungdoms litteratur.

Av beloppet avser 850 000 kr. skolöverstyrelsens förslag om stöd till utgivning av böcker med stor stil.

invandrarpråk och antalet invandrarförlag har visat sig vara betydligt större än beräknat.

Skolöverstyrelsen föreslår att 2 815 000 kr. anvisas för stöd till utgivning av lättlästa böcker (LL-böcker) och att 850 000 kr. anvisas för stöd till utgivning av böcker med stor stil (jfr 3.4).

3. Kulturrådet föreslår att 100 000 kr. anvisas för en utvärdering av försöket med läsfrämjande åtgärder bland barn och ungdom. I en särskild skrivelse den 16 februari 1978 föreslår rådet att 100 000 kr. anvisas för bidrag till de organisationer som under verksamhetsåret 1978/79 bedriver läsfrämjande verksamhet med de böcker som staten stödköper innevarande budgetår.

4. Kulturrådet föreslår med hänsyn till kostnadsökningarna en ökning av bidraget till Stiftelsen Litteraturfrämjandet för utgivning av prisbillig kvalitetslitteratur.

5. Bidrag till klipparkivet inom Sigtunastiftelsens

bibliotek utgår sedan budgetåret 1972/73. Biblioteket är en filial i Sigtuna kommuns folkbibliotek och arkivet en specialsamling främst inom ämnesområdet religionsvetenskap. Kulturrådet avser att göra en översyn av förutsättningarna för statsbidrag till klipparkivet och föreslår mot den bakgrunden ett oförändrat bidrag.

6. Kulturrådet föreslår att bidraget till Stiftelsen Svenska barnboksintitutet ökas med 94 000 kr. bl. a. för att ge institutet bättre möjligheter att informera om svensk barn- och ungdomslitteratur.

Föredraganden

Jag har i det föregående (5.2.1) redogjort för mina förslag till förändring och utbyggnad av det statliga stödet till utgivning av litteratur. För stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur för vuxna, skönlitteratur för vuxna i svensk översättning, klassisk litteratur, facklitteratur för vuxna och barn- och ungdomslitteratur beräknar jag en ökning med 4 000 000 kr. Det statliga stödet till utgivning av litteratur inom de nämnda kategorierna kommer därmed under nästa budgetår att uppgå till nästan 13 milj. kr. För projektstöd till särskilt kostnadskrävande utgivning beräknar jag 1 000 000 kr.

Innevarande budgetår infördes ett stöd till utgivning av litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Stödet uppgår till 300 000 kr. Kulturrådet framhåller att behoven på området är omfattande och föreslår en uppräknig av beloppet. Jag delar uppfattningen att stödet bör byggas ut och beräknar i likhet med kulturrådet en ökning med 200 000 kr.

Medel för stöd till utgivning av lättläst litteratur har innevarande budgetår anvisats under anslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet. Stödet fördelas av skolöverstyrelsen (SÖ). För nästa budgetår bör medel för detta ändamål beräknas under förevarande anslag. Jag har tidigare (5.2.2) behandlat frågan om de fortsatta formerna för utgivning av lättläst litteratur och stödet till utgivningen och angav därvid att jag inte är beredd att nu förorda några förändringar. En fortsatt ökning av utgivningen av lättlästa böcker är dock angelägen och jag beräknar en ökning av stödet med 275 000 kr.

För det stöd till presentation av svensk litteratur utomlands som jag förordar införs på försök under fyra år beräknar jag 150 000 kr.

Jag har i det föregående berört behovet av fortlöpande studier av bokbranschen som underlag för ställningstaganden till de statliga åtgärdernas inriktning och omfattning. För en sådan branschstudie beräknar jag ett medelsbehov av 200 000 kr.

Mina förslag i fråga om stödet till barn- och ungdomslitteratur innebär att de nuvarande stödköpen av böcker ersätts med ett efterhandsstöd. De böcker som stödköps innevarande budgetår bör som kultur-

rådet föreslår under nästa budgetår användas för läsfrämjande aktiviteter i bl. a. barn- och ungdomsorganisationer. För bidrag till ledarutbildning m. m. inom organisationerna samt för kostnaderna för den utvärdering av försöket med läsfrämjande aktiviteter som kulturrådet avser att påbörja under hösten beräknar jag ett sammanlagt medelsbehov av 200 000 kr.

Efter riksdagens beslut (prop. 1975/76: 135, KrU 1975/76: 55, rskr 1975/76: 355) inleddes budgetåret 1976/77 en treårig försöksverksamhet med utgivning och försäljning av massmarknadslitteratur av god kvalitet för vuxna. Verksamheten regleras av ett avtal mellan staten och Stiftelsen Litteraturfrämjandet som svarar för utgivningen.

Nästa budgetår är det sista i försöksperioden. Enligt vad jag har inhämtat avser Litteraturfrämjandet att under våren och sommaren låta genomföra en utvärdering av försöksverksamheten under de två första åren. Resultatet av utvärderingen beräknas föreligga till hösten detta år då det blir aktuellt att ta ställning till eventuellt fortsatta statliga insatser. Med hänsyn till allmänna kostnadsökningar och kostnaderna för utvärdering av försöksverksamheten beräknar jag en ökning av bidraget till Litteraturfrämjandet för nästa budgetår med 200 000 kr.

Jag finner liksom kulturrådet det angeläget att verksamheten vid Svenska barnboksinstitutet kan utvecklas och beräknar en ökning av bidraget med 88 000 kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Litteraturstöd* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 500 000 kr.

7.2. Bokhandelsstöd

1977/78 Anslag	1 300 000
1978/79 Förslag	1 250 000

I enlighet med riksdagens beslut år 1977 (prop. 1976/77: 81, KrU 1976/77: 39, rskr 1976/77: 239) utgår från detta anslag statligt stöd till det kompletteringslager och reordersystem som grossistföretaget AB Seelig & Co (Seelig) driver. Användningen av stödet regleras genom ett avtal mellan staten och företaget. Enligt avtalet skall bidraget dels täcka det underskott som kan uppstå i företagets drift av kompletteringslagret och reordersystemet, dels göra det möjligt att lämna viss rabatt vid bokhandels köp från kompletteringslagret.

Från anslaget utgår vidare bidrag till branschorganisationerna för företagsledarutbildning inom bokhandeln samt ett bidrag till statens kulturråd för genomförande av ett försök med postorderförsäljning av böcker genom bibliotek.

	1977/78	Beräknad ändring 1978/79	
		Seelig, BFI och kulturrådet	Föredraganden
Stöd till kompletteringslager	1 100 000	+ 110 000	of.
Bidrag till företagsledarutbildning	100 000	of.	of.
Försök med postorderförsäljning genom bibliotek	100 000	– 50 000	– 50 000
	1 300 000	+ 60 000	– 50 000

Inom ramen för detta anslag prövas även eventuella infrianden av statliga kreditgarantier för lån till bokhandel enligt förordningen (1977: 395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel.

Seelig

Företaget bedömer att för att verksamheten med kompletteringslagret skall kunna bibehålla oförändrad omfattning krävs med hänsyn till väntade kostnadsökningar en ökning av bidraget med 110 000 kr.

Bokbranschens finansieringsinstitut

Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag (BFI), som ägs av Svenska bokförläggareföreningen och i vars styrelse ingår representanter för Svenska bokhandlareföreningen, anmäler att det har fått i uppdrag av branschorganisationerna att genomföra det statligt stödda utbildningsprogrammet för företagsledare inom bokhandeln. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till oförändrat 100 000 kr.

Statens kulturråd

Försöket med postorderförsäljning av böcker genom bibliotek kommer att omfatta Norrbottens län och beräknas vara avslutat hösten 1978. För budgetåret 1978/79 erfordras medel endast för utvärdering (– 50 000 kr.).

Föredraganden

För stöd till det kompletteringslager som grossistföretaget AB Seelig & Co driver och för bidrag till företagsledarutbildning inom bokhandeln räknar jag med ett oförändrat medelsbehov under nästa budgetår.

För uppföljning och utvärdering av det av statens kulturråd ledda försöket med bokförsäljning via bibliotek i Norrbotten beräknar jag för nästa budgetår ett medelsbehov av 50 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bokhandelsstöd* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kr.

7.3 Kreditgarantier till förlag och bokhandel

Nytt anslag (förslag) 1 000

Föredraganden

Statliga kreditgarantier för lån till bokhandel utgår enligt förordningen (1977: 395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel. Ansökning om kreditgaranti prövas av Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag. För innevarande budgetår får garantier beviljas intill ett belopp av 1,5 milj. kr. Fråga om infriande av den statliga garantin får f. n. prövas inom ramen för anslaget Bokhandelsstöd.

Statlig kreditgaranti kan även utgå för lån till bokförlag. Bestämmelser härom finns i förordningen (1975: 493) om statligt litteraturstöd (ändrad 1977: 394). Frågor om kreditgarantier till bokförlag prövas av statens industriverk. För innevarande budgetår får garantier beviljas intill ett belopp av 2 milj. kr. Vid ett eventuellt infriande av kreditgaranti får frågan om tillskjutande av statliga medel prövas i särskild ordning.

Några infrianden av kreditgarantier för lån till förlag och bokhandel har hittills inte förekommit.

De stora likheterna mellan de två formerna av kreditgarantier gör att jag anser det rimligt att frågor om eventuella infrianden hanteras på samma sätt. Jag föreslår därför att ett förslagsvis betecknat anslag, benämnt Kreditgarantier till förlag och bokhandel, förs upp i stadsbudgeten. Eventuella infriandet av garantier får prövas inom ramen för detta anslag. Med hänsyn till sin karaktär bör anslaget föras upp med 1 000 kr.

Som jag tidigare har angett föreligger f. n. enligt min bedömning inte något behov av att utöka ramarna för de två formerna av kreditgarantier.

Jag vill dock i detta sammanhang erinra om att riksdagen har bemyndigat (prop. 1976/77: 100 bil. 12 s. 74, KrU 1976/77: 35, rskr 1976/77: 213) regeringen att ge statens kulturråd rätt att med ett förlag teckna ett långsiktigt avtal om utgivning av August Strindbergs samlade verk. Enligt vad jag har inhämtat undersöker kulturrådet hur ett sådant avtal bör vara utformat, och rådet räknar med att kunna presentera ett förslag till avtal och former för utgivningen under början av nästa budgetår. Kulturrådet har i sin anslagsframställning för nästa budgetår inte beräknat några medel för stöd till utgivningen. Enligt min bedömning bör det statliga stödet i huvudsak kunna utformas som ett kreditstöd. Om detta under nästa budgetår skulle föra med sig en kraftig merbelastning av ramen för kreditgarantier till förlag bör en utökning av ramen kunna ske. Jag avser att om detta blir aktuellt återkomma till regeringen i frågan. I den mån ett behov av ett direkt utgivningsstöd uppkommer får det tillgodoses inom ramen för anvisade medel för stöd till utgivning av klassisk litteratur.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån till nyetablering av förlag m. m. under budgetåret 1978/79 får beviljas intill ett belopp av 2 000 000 kr.,
2. medge att statsgaranti för lån till bokhandel under budgetåret 1978/79 får beviljas intill ett belopp av 1 500 000 kr.,
3. till *Kreditgarantier till förlag och bokhandel* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

7.4 Statens kulturråd: Förvaltningskostnader

Föredraganden

Vid min anmälan av anslaget Statens kulturråd: Förvaltningskostnader i årets budgetproposition (prop. 1977/78: 100 bil. 12 p. B 1.) angav jag att jag i samband med mina ställningstaganden till förslagen i betänkandet (Ds U 1977: 14) Statligt litteraturstöd skulle återkomma till frågan om behovet av personalförstärkningar vid kulturrådet med anledning härav.

Jag har i det föregående förordat en utvidgning av utgivningsstödet vad gäller såväl de litteraturkategorier som kan få stöd som stödets totala omfattning. Detta motiverar enligt min mening att kulturrådet får ökade resurser för handläggningen av stödet. För biträdespersonal och för lektörsarvoden beräknar jag ett sammanlagt ökat medelsbehov av 120 000 kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

- att till *Statens kulturråd: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln med ändring av vad som föreslås i prop. 1977/78: 100 (bil. 12 p. B 1.) anvisa ett förslagsanslag på 8 909 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

E. Fonden för låneunderstöd

7.5 Lån för investeringar i bokhandel

1977/78	1 400 000
1978/79	2 400 000

I enlighet med riksdagens beslut år 1977 (prop. 1976/77: 81, KrU 1976/77: 39, rskr 1976/77: 239) utgår från detta anslag statliga investeringsstöd till bokhandel under en försöksperiod av tre år. När-

mare föreskrifter återfinns i förordningen (1977: 395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel.

Stödet handhas av Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag (BFI) med vilket staten ingått ett särskilt avtal.

Statliga lån till bokhandel kan utgå i form av investerings- eller avskrivningslån. Av anslaget får högst hälften användas till avskrivningslån.

För innevarande budgetår får finansieringsinstitutet vidare bevilja kreditgarantier för lån till bokhandel intill ett belopp av 1,5 milj. kr.

Bokbranschens finansieringsinstitut

Anslaget bör med hänsyn till kostnadsutvecklingen räknas upp med 150 000 kr.

Föredraganden

I enlighet med vad jag tidigare (5.4) har anfört bör det statliga kreditstödet till bokhandel byggas ut och den statliga lånefonden bör för nästa budgetår tillföras ett belopp av 2,4 milj. kr. Av det anvisade beloppet bör liksom innevarande budgetår högst hälften få användas för avskrivningslån.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån för investeringar i bokhandel* för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsbidrag av 2 400 000 kr.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om ändring av lagen (1977: 485) om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1978-02-23	4
1 Inledning	4
2 Nuläge	6
2.1 <i>Bokutgivning</i>	6
2.1.1 Utgivning och förlag	6
2.1.2 Nuvarande former för litteraturstöd	10
2.1.2.1 Statligt litteraturstöd	10
2.1.2.2 Stöd till utgivning av lättläst litteratur och böcker med stor stil	17
2.1.2.3 Stöd till utgivning av grannlandslitteratur ..	17
2.1.2.4 Stöd till utgivning av u-landslitteratur	17
2.2 <i>Kreditstöd till förlag</i>	18
2.3 <i>Bokhandelsstöd</i>	18
2.4 <i>Läsfrämjande åtgärder</i>	20
2.5 <i>Bibliotekstjänst, sambindningsverksamheten</i>	21
3 Utredningsförslag	23
3.1 <i>Utgångspunkter</i>	23
3.2 <i>Utvärdering av nuvarande stödsystem</i>	24
3.2.1 Ny svensk skönlitteratur för vuxna	25
3.2.2 Skönlitteratur för vuxna i svensk översättning	27
3.2.3 Klassisk litteratur för vuxna	27
3.2.4 Facklitteratur i svensk översättning	28
3.2.5 Barn- och ungdomslitteratur	28
3.2.6 Läsfrämjande verksamhet bland barn och ungdom ..	28
3.2.7 Sammanfattande synpunkter på utvärderingsresultaten	28
3.3 <i>Förslag till ny utformning av litteraturstödet</i>	29
3.3.1 Handläggning av stödet	29
3.3.2 Utgivningsstödet fördelning på olika litteraturkategorier	30
3.3.3 Automatiska urvalsmetoder	30
3.3.4 Automatiskt urval bland klassiker	31
3.3.5 Motprestation i form av maximipris	31
3.3.6 Ersättningsprinciper	32
3.3.7 Finlandssvenska författare	32
3.3.8 Projektstöd till kostnadskrävande utgivning	32
3.4 <i>Stöd till utgivning av lättlästa böcker och böcker med stor stil</i>	33
3.4.1 Lättlästa böcker	33
3.4.2 Böcker med stor stil	34
3.5 <i>Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet</i>	34
3.6 <i>Kreditstöd till förlag</i>	36

3.7	<i>Bokhandelsstöd</i>	36
3.8	<i>Läsfrämjande åtgärder</i>	38
3.9	<i>Massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker</i>	39
3.10	<i>Projektstöd till författarverkstäder</i>	39
3.11	<i>Stöd till Bibliotekstjänsts sambindning</i>	40
4	Remissyttrandena	41
4.1	<i>Allmänna synpunkter på litteraturstödsutredningen</i>	41
4.2	<i>Utgångspunkter</i>	45
4.3	<i>Utvärdering av nuvarande stödsystem</i>	47
4.4	<i>Ny utformning av litteraturstödet</i>	49
4.4.1	<i>Handläggning av stödet</i>	52
4.4.2	<i>Utgivningsstödet fördelning på litteraturkategorier</i>	54
4.4.3	<i>Automatiska urvalsmetoder</i>	56
4.4.4	<i>Automatiskt urval bland klassiker</i>	57
4.4.5	<i>Motprestation i form av maximipris</i>	57
4.4.6	<i>Ersättningsprinciper</i>	58
4.4.7	<i>Finlandssvenska författare</i>	60
4.4.8	<i>Projektstöd till kostnadskrävande utgivning</i>	60
4.5	<i>Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet</i>	62
4.6	<i>Kreditstöd till förlag</i>	62
4.7	<i>Bokhandelsstöd</i>	63
4.8	<i>Läsfrämjande åtgärder</i>	65
4.9	<i>Massmarknadsutgivning av barn- och ungdomslitteratur</i>	66
4.10	<i>Projektstöd till författarverkstäder</i>	69
4.11	<i>Stöd till Bibliotekstjänsts sambindning</i>	69
5	Föredraganden	71
5.1	<i>Inledning</i>	71
5.2	<i>Utgivningsstöd</i>	73
5.2.1	<i>Stöd till utgivning av allmänlitteratur</i>	73
5.2.2	<i>Stöd till lättläst litteratur</i>	86
5.2.3	<i>Stöd till presentation av svensk litteratur i utlandet</i>	88
5.3	<i>Kreditstöd till förlag</i>	90
5.4	<i>Stöd till bokhandeln</i>	91
5.5	<i>Övriga frågor</i>	95
6	Hemställan	99
7	Anslagsberäkningar	100
DRIFTBUDGETEN		
7.1	<i>Litteraturstöd</i>	100
7.2	<i>Bokhandelsstöd</i>	103
7.3	<i>Kreditgarantier till förlag och bokhandel</i>	105
7.4	<i>Statens kulturråd: Förvaltningskostnader</i>	106
KAPITALBUDGETEN		
7.5	<i>Lån för investeringar i bokhandel</i>	106
8	Beslut	107

